

“dosdoğru bir yol arayanlar için”

MINHÂC

Aile ve Eğitim Dergisi

2. Yıl

8. Sayı

Sabır Sayısı

Cemaziyelâhir 1445

Ocak 2024

SABIR İLE YOğRULAN BİR NESİL

SABIR NESLİ

Gazze ve Sabır
HAKAN EMİN

05

Kâfirlere Benzemek
KAAN SÂLİH

09

Mestler Üzerine Mesh
ÜZEYİR HANİF

17

MİN HÂC

Aile ve Eğitim Dergisi

“Dosdoğru Bir Yol Arayanlar İçin”

***

3 Aylık e-Dergi

-Ücretsiz-

OCAK 2024

8. Sayı

www.minhacdergisi.com

minhacdergisi@gmail.com

Telefon: 0501 362 15 10

***

Dergi içinde yer alan yazılardan ilgili
yazar mesûldür.

Kaynak gösterilerek kısmen ya da
tamamen alıntı yapılabilir.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

***Ey inananlar! Sabredin, direnin.
Cihada hazır olun ve Allâh'tan
sakının ki kurtulasınız.***

[Âl-i İmrân: 3/200]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

DERGİ'DEN

Es-Sabur olan Allâh'ü Teâlâ'nın ismiyle... O'na hamd eder ve O'ndan yardım dileriz. Salât ve selâm sabrı hayât yapan Nebîmizin, O'nun âlinin ve ashabının üzerine olsun.

Hayât yolculuğunda yolu Minhâc Dergisi'ne düşen değerli okurlarımız!

Biliniz ki bazı kelimeler altın gibi değerlidir. Sabır kelimesi de o altın gibi değerli olan kelimelerdendir. Sekizinci sayımızı bu altın kelimenin başlığı altında sizlerle buluşmayı kararlaştırdık. Zira sabrı şuurluca kavrayamayanların “sabır nesli” olabilmesi imkansızdır.

Mâlumdur ki hayât, sabrettiklerimizden ve şükrettiklerimizden müteşekkildir. Müslüman şahsiyet bu ikisi arasından gider gelir. Kâh sabır durağında durur sâbir olur, kâh şükür durağında durur şâkir olur. Fakat isyân duraklarında durmaz ki oraları şeytânların olduğu yerlerdir, oralar âsilerin duraklarıdır. Yine nankörlerin duraklardan kaçınır zira bilir ki oralar da küfrânı nimet içerisinde olanların duraklarıdır.

Sabır hakkında kitabımız Kur'ân'ı Kerim'de birçok ayet varken yine Nebîmiz aleyhisselâm'ın Sünnet'inde de birçok hadisi şerif vardır.

Rabbimiz bazı ayetlerde şöyle buyurmuştur:

“Sabredin, kuşkusuz Allâh sabredenleri sever.” [Enfâl: 8/46]

“Allâh, sabredenlerle birlikte dir.” [Enfâl: 8/66]

“Sabredenlere mükafatları hesabsızca verilecektir.” [Zümer: 39/10]

Nebîmiz aleyhisselâm ise sabırla ilgili şunları söylemiştir:

“Hiç kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha büyük bir hediye verilmemiştir.”
[Buhârî, Müslim]

“Bir Mü’mine diken batsa ve daha büyük bir musibet dokunsa (sabrederse) kendisi için (günahlarına) kefarettir olur.” [Müslim]

Ayetler ve hadisler her biri bizlere sabrın önemini ve faziletini gösterir ve öğretir. Sabrı ve şükrü hayât yapanlar inanırlar ki bu hayâta kazanlar sabredenlerdir, isyân edenler değil ve cenneti kazananlar da sabredenlerdir, dünyâsı cennet olanlar değil. Müslüman bilir ki cennete göre bu dünyâ Mü’min için bir zindandır; kafirinse -gideceğe cehenneme göre- dünyâdaki yeri cennet gibidir. Zira Nebîmiz aleyhisselâm bu hakikati bizlere bildirmiştir. Zindandaki Mü’min sabreder. İmân eder ki sabır, insânı Allâh’u Teâlâ’nın rızasına götürür. Bizler de Minhâc Dergisi olarak sabırla yol alıyoruz ve bu sayımızla birlikte iki yaşımızı doldurmuş bulunuyoruz.

Elhamdulillahî hamden kesiran...

Rabbimiz nice hayırlı senelerde îmân ve sabır, takva ve istikâmet ile yol almayı, yolda kalmayı, yol açıp, yola insân kazandırmayı bizlere nasip eylesin. Allâhumme âmin.

Değerli Muvahhîdler! Biz, sabır ile gayretkeş olacağız. Zira zor zamanlardayız. Ahir zaman nesliyiz, biz. Değerlerin değersizleştiği, maddeye tapınmanın normalleştiği, hızın ve hazın insânın başını döndürdüğü bir zamanın içerisindeyiz. İmân üzere kalmak sabır istiyor, vahdet üzere kalmak sabır... Dîne ve ümmete hizmet sabır istiyor, ömrü hayırda değerlendirmek sabır... Her şeye ve herkese rağmen sabrı cemil üzere olmalıyız. Sabrı cemil, büyük bir nimettir bizlere verilen. Aslında tüm nimetler, her türlü nimetin sahibinden bize gelen büyük nimetlerdir. O'dur, Mü'minleri tevhid ve vahdet nimetiyle nimetlendiren. Muvahhîdleri bir araya getirip, müşriklerden ayırana hamdolsun. O, dilerse uzaklar yakın olur, dilemezse yakınlar uzak... O, dilerse zorluklar kolay olur, dilemezse kolaylıklar zor. Biz, sadece O'ndan bekleyip, daima O'na yönelenleriz.

Ve yine O'na yönelip O'ndan istiyoruz:

Rabbimiz! Ey Mü'minlerin velisi! Ey îmân edenlerin destekçisi! Tevhîd ve vahdet ile bizleri yaşat! Bizleri Muvahhîdlerle birlikte el ele, omuz omuza İslâm'ın ve ehlinin hâdimlerinden eyle! Dergimizi istikâmet üzere kıl! Muvahhîdlerle dostluğumuzu, küfre olan düşmanlığımızı arttır! Hayır olan yolları bize kolay eyle, zorlaştırma! Şer olan yolları bizlere kapat, yaklaştırma! Yeryüzünü dînin ile ihya eyle! Zalimlere ve zulümlerine "dur!" diyebilme gücü ver, mazlum coğrafyamızın mustazaf evlatlarına! Gazze'yi ve Gazzelerimizi kurtar, Allâh'ım! Allâhumme âmin.

Sâbir ve şâkirlere selâm ve duâ ile...

fi emânillâh...

Minhâc Dergisi

SABIR SAYISI

Minhâc Dergisi	DERGİ'DEN.....	01
Hakan Emin	GAZZE ve SABIR.....	05
Kaan Sâlih	KÂFİRLERE BENZEMEK.....	09
Üzeyir Hanif	MESTLER ÜZERİNE MESH.....	17
Enes Lütfü	DÂVET NEBİSİ.....	25
Ali Eren	SÂHABE ve SABIR.....	33
Alaaddin Cihat	YÛNUS ALEYHİSSELÂM ve DUÂ.....	37
İbrahim Yahya	SABREDENLER ve ŞÛKREDENLER.....	43
Urve Tahir	SABIR MARATONU.....	49
Ümmü Elif	MESCİD ÂDÂBI.....	53
Ümmü Musab	MUHAMMED SALLALLÂHU ALEYHİ ve SELLEM ve TEVHÎD MÛCADELESİ (2).....	61
Ümmü Yahya	RASÛLULLÂH'IN ÇOCUKLARLA İLETİŞİMİ...	67
Ümmü Abdullâh	İMÂM AHMED.....	73
Erdem Onur	SABIR KAVRAMI.....	79
Hakan Emin	AKSÂ'NIN YETİMLERİ.....	86

KAVRAMLARIN TAHLİLİ

GAZZE ve SABIR

Hakan Emin

Es-Sabur olan Rabbimizin ismiyle... Her hal üzere Rabbimize hamd olsun. Salât ve selâm da O'nun seçip gönderdiği, tüm rasûllerin ve hasseten Nebîmizin, O'nun âlinin ve ashabının üzerine olsun.

Minhâc Dergisi'nin güzide okurları! Sekizinci sayı "sabır nesli" için sabrı konu ediniyor. Bizler de yeni sayı ile yine sizlerle. Elhamdulillah.

Sabır sayısı, dergi yazarları ve okurları için iki senenin geride kaldığını ifâde ediyor. Rabbimiz nice sayılara hayırla bizleri ulaştırın.

Allâhumme âmin.

Bu iki sene içerisinde herkesin kendi özelinde ve dünyâ genelinde birçok hadiseler oldu. Bazı hadiseler, kişilerin kendilerini ilgilendirirken bazı hadiselerse tüm dünyâyı ilgilendirebiliyor. Yakın zamanda Gazze'de yaşanan gelişmeler orada yaşayanları özelde, dünyâ insânını da genelde etkiledi ve etkileyecek. Her vicdan sahibi yaşananlar karşısında donakaldı.

Vahşetin bu boyutunu dünyâ insânı Siyonist katillerden öğrendi. Bizler de yapılanlara buğzettiğimizi gösteren bir yazıyı sizlere sunuyoruz.

Tevfik, Aziz ve Kahhar olan Allâh'ü Teâlâ'dandır.

SABIR

Sabır kelimesi sözlükte "dayanma, dayanıklılık" gibi mânâlara gelmektedir. Sabır, hayâtın içerisinde dayanılması gerekenlere karşı dayanıklı olmayı ifâde eden bir kavram. Diğer kavramların kısımları olduğu gibi sabır kavramının da kısımlar var. Sabır, "memduh" ve "mezmum" olarak iki kısma ayrılmakta; yani "övlümüş sabır" varken, "yerilmiş sabır" da var.

Ahlakî bir kavram olarak "övlümüş sabır" başa gelen musibetlerden dolayı Allâh'tan başka kimseye şikayetçi olmayı gerektirir. Sabreden kişi, üzülebilir ancak üzüntüsüne dermân olamayacak olanlara yakınmaz ve sızlanmaz. Nefse ağır gelen ve hoşla gitmeyen şeyler karşısında dünyâ ve ahiret ya-

rarını düşünür, ruhî ve bedenî isyânın içerisinde olmaz. Kalbinde olan kuvve-i mâneviyye ile dayanır; kalbi isyândan korununca da sükûnette karar kılar. Özetle; Müslüman, sabırlı insândır. O, bu dünyânın “sabır yurdu” olduğunu bilir ve hayâtını sabır şuuruyla yaşar.

Rabbimiz, başta tevhîd elçileri olmak üzere, kullarından sabrı ister. Örneğin; kitâbında Nebîmize hitaben; **“Sabret, Senin sabrın ancak Allâh’ın yardımıdır.”** [Nahl: 16/127] buyurur. Lokman aleyhisselâm’ın oğluna yaptığı bir nasihatın; **“başına gelebilecek her belaya sabret!”** [Lokman: 31/17] olduğunu bizlere bildirir. Yine Eyüp aleyhisselâm’dan bahsederek; “Biz, O’nu sabırlı bulduk. O, ne güzel bir kuldu.” [Sâd: 28/44] diyerek O’nu över. Kur’ân kıssalarında nice nasihatler ve ibretler varken, herkes O’ndan kabınca istifâde eder.

Es-Sabur olan Rabbimiz sabırlıyken, tüm kullarının da sabırlı olmasını ister ve sabredenleri över. Rabbimiz, sabredenleri sevdiğini, onlarla birlikte olduğunu, onlara hesapsızca mükafat vereceğini buyurur.

“Sabredin, muhakkak ki Allâh sabredenleri sever.” [Enfâl: 8/46]

“Allâh, sabredenlerle birliktedir.” [Enfâl: 8/66]

“Sabredenlere mükâfatları hesabsızca verilecektir.” [Zümer: 39/10]

ES-SABUR:

Sabur, hapsetmek, tutmak, alı koymak, dayanmak, kefil olup, kefil vermek gibi manalarındaki s-b-r kökünden türeyen ve sâbir kelimesinin müba-

ğalalı hâlidir ve “çok sabırlı” demektir. Bu kelime aynı zamanda imam Tirmizi’nin el-esmâu’l-hüsna rivayetinde Allâh’u Teâlâ’nın isimlerden geçer.

Allâh’u Teâlâ’nın sabırlı olması; kullarına mühlet vermesi ve onların yaptıklarına karşı aceleci olmamasını ifâde eder. Rabbimiz kullarına mühlet verir fakat ihmal etmez. Sünnetullâh gereği dünyâ imtihanında serbest bırakılanlar için yarın çetin bir azab vardır. Onların hallerine bakıp imrenenlere Rabbimiz buyuruyor ki:

“Öyleyse onların malları ve çocukları seni imrendirmesin. Allâh bunlarla sadece dünyâ hayâtında azaplandırmayı ve kâfir oldukları halde canlarının çıkmasını istiyor.” [Tevbe: 9/55]

Elbette ki Rabbimiz ki tüm kulların sahibidir. Her birini yaratan ve türlü rızıklarla yaşatandır. Kullar ki nankörlüğü hayât yaparak isyânda yarışılar buna rağmen O onları hemen cezalandırmaz. Onlara fırsat ve mühlet verir. O’dur, hakka dönmeyenlerin hesabını görecektir olan... Tevbe edenleri ise af eder, onların yaptıklarını siler. Rabbimiz e-Vedûd, el-Gafûr, Er-Rahmân olandır. O’dur seven ve sevilen, O’dur çokça bağışlayıp, af eden, O’dur merhameti bol olan... Her daim O’ndan af diler, sadece O’na güvenir ve yalnızca O’na sığınırız.

SABRIN ŞEHİRİ: GAZZE

Neler gördük, daha neler göreceğiz? Zalimler, zulümlerini her coğrafyada farklı icra ediyorken, zulümleri gören, duyan, yaşayan mazlum ümmetiz biz. Hilâfet sancağı altında toplanıp, mazlumların yaşını silecekken

yetimlerimiz, yetimlerin bağışmalarını seyredip, ağlayıp, sızlananlara döndü halimiz. Tuğyânın kor ateşi altında coğrafyamız, her bir Nemrud kendi ateşini yakmış. Bak gör ki, halklarına karşı sesi gür çıkanlar, dünyâ tâğûtlarına karşı ne kadar da zavallıymış!

Ey Gazze! Ey çile ile yoğrulmuş şehir! Senin için sadece yaş döküp, beddua edebildik Siyonist canavarlara. Ey Gazze ve ey işgal altındaki Gazzelerimiz! Eli kolu bağılı ümmetin fertleriyiz biz, ulaşamıyor size bağılı ellerimiz, bizi af edin.

Ey Gazze! Ey direnişin çocuğu! Sen, şu çirkef dünyâya çok şeyler öğrettin, çok şeyler gösterdin aslında. Anlamak isteyenlere ne çok ibretler var Sen'de. Yapayalnız kalmak ve tek başına direnmek neymiş Sen'den öğrendi ölümler diyarının mevtaları.

Ey Gazze! Ey intifâdânın yurdu! Haçlı ve Siyonist katillere karşı iki milyar sözde Müslüman (!) kınamalar yaparken, “intifâdânın taş tutan elleri büyüdü” dedin Siyon'un leşlerine, bunu gördü herkes. Ukrayna için ayağa kalkanlar, Seni umursamadılar, Gazze! Mazlum, “Allâh” diyenlerdense canının ne kadar ucuz olduğuna tekrar şahit oldu çiftte standartlı dünyâ.

Sen ey çileli şehir! İnsân maskesi takan canavarların maskelerini düşürdün. Sabrı öğrettin tüm insânlığa. Katliama rağmen haykırarak bir şehrin halkı; “Sabır, insânın kendini pasivize etmesi değil; sabır, bombalara rağmen direnişin adıdır” dedi vicdanı sağ olanlara.

Evet, dile geldi Gazze ve “sabır, insânın başına gelen her şeyi kabullenerek

felçli gibi yerinde kalması değil” dedi. Kimin hanesine ateş düşüyorsa, kimin yüreği kavruluyorsa rızayı gözettiklerine şahit oldu meraklı gözler. En küçüğünden en büyüğüne sabır yarışına girdi direnenler.

“Sabır, razı olunmayan şeylere daimî bir teslimiyet göstermek demek değil; sabır, Allâh'a teslimiyet gösterip, kadere îmân ederek dik durmanın adı” dedi gazi Gazze. Bombalar, yağmur gibi bebek, kadın, çocuk, yaşlı gözetmeden düşüyorken, gözlerinden öptüklerini toprağa verirken acılı gözler; “Kader böyleymiş!” dedi Gazzeliler, “Kader böyleymiş!”. Sabır, Allâh'u Teâlâ'ya güvenmeden, O'na sığınmadan, O'na teslim olmadan yapılamazken, Rahmân'a sığındı, Gazze.

İnanın Gazze için ne desek içimiz soğumuz. Fakat ifâde edelim ki üzüntümüz sadece Gazze değil. Üzüntümüz, kendi halimize; üzüntümüz, kimsesizliğimize; üzüntümüz çaresizliğimize... Bizim cildimizden olanların yaptıklarına üzülüyor ve yapmadıklarına da yanıyoruz. Unutulan, unutturulan o kadar çok coğrafyamız var ki kurtulmayı bekleyen. Yanı başımızda Doğu Türkistan kan ağlarken, Arakan'da yaşananlar da ortada. Çiftte standartlı dünyâda; “Keyfimiz bozulmasın! Menfaatimiz kaçmasın!” diyenlerin elinde kaldı mazlum coğrafyamız.

Bağıranların sesleri duysak bile kendi hallerine bırakmışız. Suriye, yaralı bekliyor. Irak'ı ve Afganistan'ı işgal edenler, orayı da işgal ettiler. Aslında her bir üstün olduğu yer, işgal altında. Dünden bugüne Siyonizm'e en büyük desteği verenler, en büyük işgalciler...

Evet, bugün de işgalciler yine iş başında. BM, NATO vs. tüm şer paktları İslâm'ın ve İslâm ehlinin aleyhine çalışmaya devam ediyor. Her taşın altından gösterişli katiller çıkıyorken, celandına aşık idareciler ile ümmet büyük bir imtihanda. Vehen her yanı sarmışken, ümmet çer çöp misali, akıntının önünde aciz.

En-Nasîr olan Rabbim, ümmetimizin imtihanlarında ümmetimize yardım eylesin. Batı'ya ve bâtıla ait olup, laiklik ve demokrasiyle ümmete bulaşan ne kadar şirk, küfür, bidat, haram varsa ümmetten bunları kaldırabilmeyi yine bu acılı ümmete nasip eylesin. Allâhumme âmîn.

BÜYÜK GÜNAHLAR

KÂFİRLERE BENZEMEK

Kaan Sâlih

Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın ismiyle...

Kâfirlere benzemek kişiyi helâka götüren büyük günahlardandır. Allâh Subhânehu ve Teâlâ, kâfirlere benzemeyi Müslümanlara haram kılmıştır. Kendisinde hiçbir kapalılık bırakmadığı Muhammedî Şerîatı göndermiş ve hayatımızın her alanında ona tâbi olmamızı emretmiştir. Allâh Subhânehu ve Teâlâ, şöyle buyurmaktadır:

“Sonra biz, seni dînden bir şerîat üzerine kıldık. Öyleyse sen ona uy, bilmeyenlerin hevâlarına uyma.” [Câsiye: 45/18]

Allâh Subhânehu ve Teâlâ âyetinde: **“Sonra biz, seni dînden bir şerîat üzerine kıldık. Öyleyse sen ona uy”** buyurarak Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'e geçmiş şerîatları nesheden yeni bir şerîat verdiğini beyân etmektedir. Bu sebeble de ona ve ümmetine bu şerîata tâbi olmalarını emretmiştir. Bu emir, şerîata göre yaşamayı, ona göre hükmetmeyi, ona muhâkeme olmayı ve onu hayatın her alanına hâkim kıl

mayı gerektiren bir farzdır. Zamanların yahut mekânların değişmesi bunu değiştirmez. Sonra Allâh Subhânehu ve Teâlâ: **“Bilmeyenlerin hevâlarına uyma”** buyurarak hevâ ve heveslerine tâbi olanlara uymayı, onların peşinden gitmeyi, onlara özenmeyi ve benzemeyi yasaklamıştır. Muhammedî Şerîat dışında kalan şeylerin tamâmı hevâ ve hevestir. İbn Teymiyye rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Sonra Allâh'u Teâlâ, Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'i de onun için koyduğu şerîatin içine yerleştirdi ve bu şerîate uymasını emretti, bilmeyenlerin istek ve arzularına uymasını da yasakladı. Bilmeyenlerin içine onun şerîatine muhâlefet eden herkes girer. Onların heva ve hevesleri demek, onların hoşlandıkları ve sevdikleri, bâtil dînlerinin gerektirdiği görünüşteki hal ve hareketleri ve buna bağlı olan şeylerdir. Onlar bu şeylerden hoşlanırlar. Bu tür şeylerde onlar gibi davranmak onların hoşlandıkları şeylere uymak demektir. Bu sebeble bazı işlerinde Müslümanların kendileri gibi davranmaları kâfirleri sevindirir ve

bunun hâsıl olması için Müslümanlar keşke daha fazla gayret etsinler diye arzu ederler.” [İktidâ: 1/98.]

Allâh Subhânehu ve Teâlâ, başka bir âyetinde şöyle buyurmaktadır:

“Ey îmân edenler! Yahûdî ve Hristiyanları velîler edinmeyin! Onlar birbirlerinin velîleridirler. Sizden kim onları velî edinirse, muhakkak o da onlardandır. Şüphesiz Allâh, zâlimler topluluğuna hidâyet vermez.” [Mâide: 5/51]

Allâh Subhânehu ve Teâlâ âyetinde: “Yahûdî ve Hristiyanları velîler edinmeyin!” buyurarak Yahûdî ve Hristiyanları velî edinmeyi Müslümanlara haram kılmıştır. Velî; dost ve yardımcı, himâye eden ve başkası üzerinde onun adına tasarruf yetkisi olan demektir. Allâh Subhânehu ve Teâlâ, onları velî edinmeyi haram kıldıktan sonra: “Onlar birbirlerinin velîleridirler” buyurarak özelde Yahûdî ve Hristiyanları, genelde ise tüm müşriklerin birbirlerinin dostu olduğunu ve küfürde tek millet olduklarını beyân etmiştir. Müslümanların onlarla velâyet bağı yoktur. Burada dikkatli olunması gerekmektedir. Kişi, kendisi dahi fark etmeden Yahûdî ve Hristiyanlardan olabilir. Zîrâ âyette bu: “Sizden kim onları velî edinirse, muhakkak o da onlardandır” buyrulur açık bir şekilde beyân edilmiştir. İbn Ömer radîyallâhu anhumâ’dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, şöyle buyurmuştur: “Kim, bir kavme benzerse, o da onlardandır.” [Ebû Dâvûd (4031); Ahmed (5114)]

İbn Teymiyye rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Bu hadîsin zâhiri onlara benzeyenin küfrünü

gerektirse de bu tehdidin en düşük derecesi onlara benzemeyi haram kılmasıdır.” [İktida: 1/270.]

Sananî rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Âlimler şöyle demişlerdir: Görünüşte kâfire benzemek ve onun gibi itikâd etmek küfürdür. Eğer onun gibi itikâd etmezse bu husûsta fâkihler arasında ihtilaf vardır. Hadîsin zâhirinde geldiği üzere ‘kâfir olur’ diyen de, ‘kâfir olmaz fakat te’dib edilir’ diyen de vardır.” [Subûlu’s-Selâm: 8/193.]

Münâvî rahîmehullâh ise hadîste ki “benzeme” ifâdesi hakkında şöyle demiştir: “Yani ‘her kim dış görünüşü itibariyle onların kendilerine özel kılık kıyâfetlerine bürünürse, onların ahlâklarını huy edinirse, onların yaşayış tarzında ve giyimlerinde ve diğer bazı fiillerinde onlar gibi davranırsa’ demektir. Eğer kişi iç dünyâsı ve dış görünüşüyle bir kavme uyarak gerçekten onlara benzemeye çalışırsa onlardan olur... Sâilihler benzemeye çalışan onların tâbilerinden olur, sâilihler ikrâm edildiği gibi ona da ikrâm edilir. Fâsiklara benzemeye çalışan ise fâsikların tahkir ve tezlîl edildiği gibi tahkîr ve tezlîl edilir... Benzemeye çalışmak bazen irâde ve inançlar gibi (iç dünyâ) ile ilgili kalbî işlerde, bazen fiiller ve sözler gibi (dış görünüşe) âit hâricî işlerde, bazen ibâdetlerde bazen de yeme, içme, giyim, kuşam, mesken, nikâh, ictimâ, iftirak, yolculuk, ikâmet, bineğe binme ve diğer örneklerde olduğu gibi bazı âdetlerde olur.” [Feyzu’l-Kadîr: 6/104.]

İbn Abbâs radîyallâhu anhumâ’dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Kim, bizden başkasının sünnetiyle amel ederse, bizden değildir!” [Taberânî (el-Kebîr: 11335)]

İbn Kesîr rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Allâh’u Teâlâ, mü’min kullarına kâfirlere sözlerinde ve fiillerinde benzemeyi yasakladı.” [Tefsîru’l-Kur’ânî’l-Azîm: 1/257.]

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, İbn Ömer’in rivâyet ettiği hadîste kişinin kendisini benzettiği kavimden olacağını; İbn Abbâs’ın rivâyet ettiği hadîste ise Sünnet’inden başkasıyla amel edenin Müslümanların yolundan ayrılmış olacağını beyân etmiştir. Bu sebeple kâfirlere ve müşriklere benzemek, onların yollarına kanun ve yasalarına tâbi olmak kıyâmete kadar değişmeyecek olan bir haramdır. Onların küfür olan itikadlarına ve amellerine tâbi olmak, onları benimsemek ve bunlarda onlara benzemeye çalışmak en büyük haram olup, onların dînlerinden olmayı gerektirir. Nitekim yukarıdaki âyette Allâh Subhânehu ve Teâlâ: “Sizden kim onları velî edinirse, muhakkak o da onlardandır” buyurmaktadır.

Kâfirlere benzemek iki kısma ayrılır:

1. Küfür ve şirk olan benzeme.

2. Haram olan benzeme.

Kâfirlerin, küfür olan itikatlarını temsil eden söz ve davranışlarda, alâmet ve simgelerle onlara benzemek, küfür olan benzemedir. Bu ve benzerlerinde kâfirlere benzeyen kişi kâfir olur. Misâl olarak haç takmak veya zünnâr bağlamak kişiyi küfre sokar. Çünkü bunlar kâfirlerin küfür itikatlarını temsil etmektedir. Kâfirlerin küfür bayramlarını kutlamak ve onlara iştirak

etmek de küfürdür. Bu ve benzeri fiillerin fâili olan bir kimse dînden çıkıp kâfir olur. Zîrâ bu ve benzeri ameller, kalbini küfre açan kimseden başkasından sâdir olmaz. Abdullâh b. Amr radîyallâhu anhumâ, şöyle demiştir: “Kim, Acemlerin ülkesinde kalır da onların yeni yıllarını ve mihricanlarını (bayramlarını) kutlayarak (bu şekilde) onlara benzer ve bu hal üzereyken ölürse, kıyâmet gününde onlarla birlikte haşrolur.” [Beyhakî, es-Sünenu’l-Kub râ: 9/392.]

Kâdî Huseyn eş-Şâfiî rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Şâyet Müslüman bir kimse Mecûsî şapkası giyerse veya Hristiyan zünnarı takarsa kâfir olur. Zîrâ ortaya koyduğu bu işi ancak akîdesinde küfür olan kimse yapar.” Şeyh Cemîl el-Luveyhik, bu görüşü zikrederken şöyle demiştir: “Hanefî, Mâlikî ve Şâfiîlerin cumhûrundan bunu mutlak olarak belirtenler vardır. Onların illet olarak öne sürdükleri şey; kâfirlere has, küfür alâmeti olan âdetleri bir kimse ancak küfürden dolayı yapar. Alâmetten delîl getirip onun delâlet ettiği şeye göre hüküm vermek; akıl ve şerâfât tarafından ikrâr edilmiştir.” [et-Teşebbuhu’l -Menhi Anh: 81 vd.]

Mollâ Aliyyu’l-Kârî rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Fetâvâ-i Suğrâ isimli kitâbta şöyle denilmiştir: ‘Bir kimse Mecûsîlerin şapkasını giyse ve onlara kendisini benzetse yahut omuzu üzerine Mecûsîlerin alâmeti olan sarı bir bez bağlarsa yahut beline bir ip bağlayıp bunu zünnara benzetirse yahut bir bağ bağlayıp bu bağı onların bağladığı bağa benzetirse kâfir olur. Eğer bu bezi ve bağı bağlayıp onlara benzetmede bulunmazsa o takdirde kâfir olmaz.

Bu şekilde de olsa bir kimse sûret ve siret bakımından kendini şakadan da olsa Yahûdî veya Hıristiyanlara benzetse kâfir olur.’ Bir kimse beline zünnar bağlasa yahut omuzuna sarı bir bez bağlasa bunu yapmaya zorlanmamışsa kâfir olur. El-Hulâsa isimli kitâbta zikredildiğine göre, bir kimse Nevruz gününde bir Mecûsîye yumurta hediye etse kâfir olur. Çünkü bu Mecûsîye küfüründe ve hatalarında yardımcı olmuştur.’ Mecmâu’n-Nevâzil isimli kitâbta şöyle yazılmıştır: ‘Mecûsîler Nevruz gününde toplansa ve bir Müslüman, onlar için güzel bir âdet koydular’, dese kâfir olur. Çünkü bu sözü ile küfrü güzel kabûl etmiş olur. Yine Fetâvâ-i Suğrâ’da yazıldığına göre, bir kimse daha önce satın almadığı halde özellikle Nevruz gününe saygı için bir şeyler satın alırsa kâfir olur. Çünkü bu hareketi ile kâfirlerin bayramına saygı göstermiş olur. Ancak ihtiyaç sebebiyle satın alırsa o zaman bir şey lâzım gelmez. Tetimme isimli kitâbta Ebû Hafis el-Kebîr el-Buharî’den şöyle rivâyet edilmiştir: Bir kimse elli sene Allâh’a ibâdet etse sonra Nevruz günü gelse ve bugüne saygı için müşriklere bir şey hediye etse, Allâh’a küfretmiş ve elli senelik ibâdetini yok etmiş olur. Yine bir kimse Nevruz günü kâfirlerin toplandığı yere giderse kâfir olur. Çünkü bu küfrünü ilân etmektir.” [Fıkhu’l-Ekber Şerhi: 469 vd.]

İbn Kayyim rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Küfrün sembolleri olan ve onlara âit olan şeyleri kutlamak, ittifakla haramdır. Misâl olarak bir kimse nin onların bayramlarını ve oruçlarını tebrik ederek: ‘Bayramınız kutlu olsun veya bu bayram ile huzur içerisinde olursunuz’, demesi gibi. Böyle diyen kimse,

küfürden kurtulsa bile, bunu söylemesi haramdır. Çünkü bu hareket, haça secde etmesinden dolayı onu kutlama mesâbesindedir. Hatta bu, Allâh’u Teâlâ katında ondan daha büyük bir günah, içki içmekten, insân öldürmekten ve zinâ etmekten daha şiddetlidir. Dîne değer vermeyen pek çok kimse böyle bir duruma düşmekte ve yaptığı hareketin ne kadar çirkin olduğunu bilmemektedir. Bir kulu, onun işlediği bir günah veya bid’at veyahut da küfrüyle kutlayan kimse, hiç şüphesiz Allâh’u Teâlâ’nın gazâbına maruz kalmış olur.” [Ahkamu Ehli’z-Zimme: 1/441.]

Yine kâfirlerin demokrasi ve benzeri bayramlarını kutlamak ve onlara katılmak, kâfirlerin yönetim ve nizam şekillerinde onlara benzemek ya da bunları benimsemek, onlardan cezâ, muhâkeme ve ticâret gibi kanunları alıp uygulamak küfür olan benzeme çeşitlerindedir.

Küfür ve şirk olan benzeyişin dışında kalan kâfirlerin âdet ve yaşam şekillerinde, kâfirlere has olup onlarla Müslümanlar arasında ayırıcı alâmet olan şeylerde, kendilerine özgü kılık kıyâfet tercihlerinde ve benzeri şeylerde kâfirlere benzemek ise haramdır. Giyim, kuşam ve konuşma gibi şeylerde kâfirlere benzemek, onları sevmeyi ve yüceltmeyi gösterir. Misâl olarak onların âdetlerinden olan giysileri giymek, onlar gibi sakal kazımak, saç tıraş etmek, onların yeme içme usûllerini, oturma ve selâmlaşma şekillerini taklid etmek, onlara özgü söz ve davranışlarda bulunmak -dînlerinin bir simgesi olmadığı sürece- böyledir. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, kâfirlerin elbiselerini giydiğini gördüğünde Abdul-

lâh b. Amr radîyallâhu anhumâ'ya şöyle demiştir:

“Şüphesiz bunlar kâfirlerin elbiseleridir. Bu sebeble bunları giyme!”

[Müslim (2077); Nesâî(5316)]

Ömer b. Hattâb radîyallâhu anh Utbe b. Ferkad'a gönderdiği mektûbta müşriklere benzemeyi yasaklayarak şöyle yazmıştır: **“Müşriklerin elbisesini giymekten ve ipek elbiseden sakının!”** [Müslim (2069); Ahmed (92)]

Allâme Ahmed Muhammed Şâkir, bu hadîs hakkında şöyle demiştir: “Bu hadîs, giyim ve görünüm konusunda kâfirlere benzemenin haram olduğunu açıkça ifâde etmektedir. Nitekim başka bir sahîh hadîste: ‘Kim, bir kavme benzerse, o da onlardandır’ buyrulmuştur. İlim ehli ilk asırlardan bu son asırlara kadar, kâfirlere benzemenin haramlığı husûsunda ihtilaf etmemişlerdir. Müslümanlar arasında köleleşmeye çalışan zelif nesiller çıkmış, her konuda kâfirlere benzeyerek onlara alay konusu olmuş ve köleleşmişlerdir. Sonra ilme yapışan ve kendilerini ilme nispet edip, giyim, görünüm, şekil, ahlâk ve her konuda kâfirlere benzeme işini onlara süsleyen kimseler buldular. Durum o hale geldi ki, ümmet arasında içine bid'at soktukları namaz, oruç ve hac görüntüleri dışında kâfirlere benzetmedik bir İslâm alâmeti kalmadı.” [Müsned: 10/19]

İbn Ömer radîyallâhu anhumâ'dan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Müşriklere muhâlefet ediniz. Bıyıkları kesin, sakalları salın.”** [Buhârî (5892); Müslim (259)]

Ebû Mûsâ el-Eş'arî radîyallâhu anh şöyle demiştir: “Ömer b. el-Hattâb radîyallâhu anh'a şöyle dedim: ‘Benim Hristiyan bir kâtibim var.’ O da bana dedi ki: ‘Ne yaptın? Yazıklar olsun sana. Allâh'ı Teâlâ'nın: ‘Ey îmân edenler! Yahûdî ve Hristiyanları velîler edinmeyin! Onlar birbirlerinin velîleridirler’ buyurduğunu işitmedin mi? Tevhîd ehlin-den olan birini kâtib edinemez miydin? Ben de ona: ‘Ey Mü'minlerin Emîri! Yazı işlerinde çalışması (kâtibliği) benim içindir, dîni de kendisine âittir’ dedim. Bunun üzerine o: ‘Allâh onları alçaltmışken, ben onları şereflendirip onlara saygı gösteremem. Allâh onları zelif kılmışken, ben onları yüceltemem. Allâh onları uzaklaştırmışken, ben onları (kendime) yaklaştıramam’ dedi.” [Beyhakî, Sünenü'l-Kübrâ: 10/216.]

Katade rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Ömer b. el-Hattab radîyallâhu anh ensesini tıraş etmiş ve ipek giyinmiş birini görünce: ‘Kim, bir kavme benzerse onlardandır’ dedi.” [Abdurrezz âk, Musannef: 10/462.]

İbn Kayyım rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Elbise ile kalb arasında zâhir ve bâtın (iç ve dış) ilişkisi vardır. Böyle bir ilişki olduğu için dışa giyilen elbise kişinin kalbini, halini gösterir. Kalb ve elbise karşılıklı olarak birbirinden etkilenir.” [Medaricu's-Sâlikîn: 2/23.]

Kâfirlere benzemenin, onlara özenmenin ve yakınlık göstermenin haram olduğu açıktır. Müslüman bir kimse, evinde, işinde, mescidinde, sofrasında, cenâzesinde, düğününde, ihtilafında ve ikrâmında kısacası hayatının her alanında Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in Sünneti'ni kendisine örnek

arak hareket etmelidir. Kâfir ve müşriklerden, onların âdet ve törelerinden, kanun ve yasalarından yüz çevirmelidir. Bununla birlikte Müslümanların maslahatı bulunan keşiflerde ve icatlarda, İslâm Dîni'nde mubâh olan dünyevî, tıbbî vb. faydalı olan meselelerde kâfirlerden yararlanmak, uygulamalarını edinmek ve tatbik etmek, onlara benzemek olarak hükümlendirilmez. Bu ve benzeri konulardaki benzeme yasaklanmış değildir. Maslahata götüren, kalkınma ve toplum yararına olacak şeyler, İslâm'ın emirleri ve tavsiyeleri arasındadır.

Benzemenin ölçüsü, kişinin benzetilene özel bir şeyi yapmasıdır. Kâfirlere benzemek, Müslümanın kâfirlere âit olan özel bir şeyi yapmasıdır. Ancak Müslümanlar arasında bu şey yaygınlaşmış ve kâfirlerin ayırıcı özelliği olmaktan çıkmışsa böyle bir benzeme başka bir yönden haram kılınmadığı sürece haram olmaz. Misâl olarak erkeklerin giydiği beden hatlarını belli etmeyen pantolon, soğuktan korunmak için giyilen palto, bere ve atkı gibi elbiseler sadece kâfirlerin giydiği elbiselerden değildir, Müslümanlar da bu elbiseleri benzeme ve taklid olmaksızın giymektedirler. İbn Hacer rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Bazı selef âlimleri ‘bornoz (kapüşonlu kıyâfet) giymenin mekrûh olduğunu’ söylediler, çünkü o, râhiblerin elbisesidir. İmâm Mâlik’e bu konuda sorulduğunda ‘sakıncası yoktur’ dedi. ‘Bu, Hristiyanların elbisesidir’ denildiğinde ise: ‘Burada da giyiliyordu’ diye cevâb verdi.” [Fethû'l-Bâri: 10/272.]

Kâfirlere benzeme fiilinin altında yatan temel sebep ise Müslümanların gerilemesiyle kâfirlerin özellikle son

birkaç yüzyıldır teknoloji olarak ilerlemesi, ekonomik, siyâsî ve askerî olarak İslâm coğrafyalarında etkili olmalarıdır. Bu etkiden sebeble dînlerinden uzaklaşmış, medeniyetini tanımayan ve kendi dinamiklerinin farkında olmayan İslâm coğrafyalarında yaşayan halkların pek çoğu, maalesef kendilerini hakir, kâfirleri ise medenî ve egemen güç olarak görmektedirler. Böylelikle güçlüyü taklid etme ve ona özenme hissiyatıyla hareket etmektedirler.

İbn Haldûn rahîmehullâh, şöyle demiştir: “Yenilmiş kavimler, giyim ve kuşam, mezheb, diyânet ve başkaca hâl ve itiyatlarında kendilerine gâlib gelen kavim ve hükümdarları örnek edinirler. Bunun sebebi şudur: Nefis ve kalb dâima kendi kavimlerine galebe çalmış ve kendi kavmine boyun eğdirmiş olanların olgunluk ve üstünlüklerine inanır. Bu da kendisine galebe çalanı ululamak, kalbinde yerleşmiş yahut kendisinin ona boyun eğmesinin tabî sebeplerinden olmayarak kendisini yenen kimse- nin kemâl ve fazilet sâhibi olmasından ileri gelmiş olduğuna inanmasından ve bu husûsta yanılmasından ileri gelir. Yenilen kimse buna inandıktan sonra bütün iş ve hareketlerinde kendisini yeneni örnek edinir ve ona benzemeye çalışır. Oğulların babalarına benzemesi husûsundaki hallerine dikkat edersen, oğulların dâima babalarını kendilerine örnek edindiğini görürsün. Bu da oğulların babalarının olgunluk ve üstünlüklerine inanmalarından ileri gelir. Bu hâl çağımızda Endülüs'te de görülmektedir. Bu ülkedeki Müslümanlar kendilerine galebe çalan Gal'leri örnek alarak giyim, kuşam, birçok âdet ve halleriyle onlara benzemeye çalış

“Ey îmân edenler! Yahûdî ve Hristiyanları velîler edinmeyin! Onlar birbirlerinin velîleridirler. Sizden kim onları velî edinirse, muhakkak o da onlardandır. Şüphesiz Allâh, zâlimler topluluğuna hidâyet vermez.”

[Mâide: 5/51]

maktadırlar. Bu durumu gören bunların birer istilâ belgesi olduğunu hikmet gözüyle görür.” [Mukaddime: 1/374.]

Kâfirlere benzemenin kötülüğü ve doğuracağı feci sonuçlar bu şekilde ortaya çıktıktan sonra kardeşim, kâfirlere benzemekten ve onlara benzemeye götüren amellerden canın pahasına da olsa sakın ve kesinlikle uzak dur! İslâm bize yeter, o hem dünyâ ve hem de âhiret için kurtuluş sebebidir.

Bizler, Müslümanlarız ve dînimiz en son ve en kâmil dîndir. Kâfirlere benzemek bizler için utanç ve azâb vesilesidir. Bizim tarihimizde îmân ve takvâ, izzet ve siyâset, yönetim ve idâre, cesâret ve merhamet, cömertlik ve vefâ gibi yüce değerleri hayat kılmış nice zirve şahsiyet vardır. Müslüman ilim ve bilim adamlarının hayatları da ortadadır.

Kısacası Müslüman olarak bizlerin kâfirleri taklid etmemize ve onlara benzememize ihtiyacımız yoktur. Biz, İslâm’a sarılalım ve onu emrolduğumuz gibi yaşayalım bu bize yeter; bunun akabine ilim, bilim, keşif ve başarı yolları Müslümanlara açılacaktır.

Allâh’u Teâlâ seni rahmetine kavuşan kullarından kılsın.

Allâhumme âmîn.

KOLAYLAŞTIRILMIŞ İBÂDETLER FIKHI

MESTLER ÜZERİNE MESH

Üzeyir Hanif

Giriş:

Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın ismiyle... Kullarına tahareti emreden Al-lâh'a hamdolsun. Ümmetine temiz ve tahûr olmanın önemini öğreten Rasûlullâh'a salât ve selâm olsun. Allâh'u Teâlâ'nın yol gösterici olarak indirdiği Kitâb'ından ve Kitâb'ı açıklayan Rasûlün Sünneti'nden fıkhn hükümlerini çıkaran müçtehitlerimize ve dînini fıkhn esaslarına göre yaşayan Müslümanlara da selâm olsun.

Sünnet'te mestler üzerine meshin hükümleri bildirilmiştir. Sünnet'te Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Yolcu olan kimse, mestleri üzerine üç gün üç gece, mukîm olan da bir gün bir gece mesh eder.” [Müslim: 276]

Teyemmüm bahsinin akabinde mestler üzerine mesh babını getirmemizin sebebi, her birinin mesh ve yıkamanın bedeli olmasından dolayıdır. Teyemmüm bahsini öne almamızın sebebi, hepsinden bedel olduğu içindir.

Mestler üzerine mesh ise sadece ayağı yıkamaktan bedeldir. Mestler üzerine mesh etmenin caiz olduğu Sünnet ile sabittir. Bu hususa dair varit olan hadis-i şerifler meşhurdurlar. Hatta denilmiştir ki: mestler üzerine mesh etmeyi caiz görmeyen ehl-i bidatten olur. Fakat kişi caiz olduğuna inandığı halde mestler üzerine mesh etmeyip ayaklarını yıkayacak olursa azimetle amel etmiş ve sevap almış olur.

Mestler üzerine mesh:

Mestin tarifi: Mest deriden yapılan, topukları örten bir ayakkabıdır. Mestler üzerine mesh etmenin hükmü: Mestler üzerine mesh etmek bir ruhsattır. Erkekler ve kadınlar için her durumda; yazın, kışın, yolculukta, hazarda, hastalıkta, sağlıkta mestler üzerine mesh etmek caizdir. Mestler üzerine mesh etmek, abdestte yıkanan ayakların yerine geçer. Mestler üzerine mesh etmenin caiz olduğunun delili, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in böyle yapmış olmasıdır.

Cerir b. Abdullah el Becelî radiyallâhu anh şöyle rivayet ediyor:

“Rasûlullâh’ı, küçük abdestten sonra abdest alıp mestleri üzerine mesh ederken gördüm.” [Buhârî: 1478, Müslim: 276]

Mugire bin Şube radiyallâhu anh şöyle anlatıyor: **“Bir yolculukta Rasûlullâh ile beraberdim. Rasûlullâh abdest almak istediğinde mestlerini çıkarmaya davrandım. Fakat O şöyle dedi: ‘Bırak onları! Ben ayaklarımı temizken (abdestli iken) onları giydim.’ Daha sonra da mestleri üzerine mesh etti.”** [Buhârî: 203, Müslim: 274]

Hanefilerde:

Mestlerini kâmil bir abdest üzere giydikten sonra abdest almayı gerektiren her şeyden dolayı mestler üzerine mesh edebilir.

Bu, gereği gusûl olan abdestsizlik halinden farklıdır. Çünkü ruhsat, tekrarlanan şeylerdeki zorluğu kaldırmak için tanınmıştır. Cenabet olma ve emsali şeylerde ise zorluk söz konusu değildir.

Gusletmesi gereken kişinin mestleri üzerine mesh yapması caiz değildir. Nefyedilen şeyin tasvir edilmesi gerekmez. Bununla meşgul olmak, tahsili gereksiz olan bir şeyle meşgul olmaktır.

Mesti giyme esnasında tam abdesti bulunmaz, abdesti bozduğunda ise tam abdesti bulunursa mestler üzerine mesh edebilir. Şöyle ki; sadece ayaklarını yıkadıktan sonra mestlerini giyer, sonra abdeste aykırı bir

fiilde bulunmadan abdestini tamamlar, sonra da abdest bozacak olursa mestler üzerine mesh edebilir.

Şafiilerde:

Mestler üzerine mesh etmenin caiz olması için beş şartın olması gerekir:

1. Mestlerin, abdest alındıktan sonra giyilmesi gerekir.

2. Mestler, ayakların yıkanması farz olan yerlerini kapatmalıdır. Çünkü yıkanması farz olan yerleri kapatmadıkça onlara mest denmez.

3. Yukarısından hariç, içine su girmeyecek kadar sağlam olmalıdır.

4. Mestler, yolcunun eşyalarını indirme-bindirme gibi ihtiyaçlarını gidermesi için üzerlerinde yürüyecek kadar sağlam olmalıdır.

5. Mestler temiz olmalıdır. Tabaklanmış deriden yapılan mestlere mesh etmek caizdir. Murdar olan hayvanın derisinin tabaklanmakla temiz olacağı hükmü daha önce anlatılmıştı.

Mestler üzerine meshin şekli:

Hanefilerde:

Mesh, el parmakları ile yukarıya doğru bir hat boyunca yapılır. Farz olanı, elin parmaklarından üçünün miktarı kadardır. Ancak parmaklarından başlayıp yukarıya doğru gitmek ise sünnettir. Ayak parmaklarının küçüğü ölçü olmak üzere, üç parmağın çıkabileceği kadar mest üzerinde bir yırtık olursa mesh caiz olmaz. Her mestin yırtıkları diğerinden ayrı tutulur. Mestler üzerine meshin mahalli, mestlerin üst kısmıdır. Bu yüzden dip kısmı ile ökçe-

sini ve boğaz kısmını mesh etmek caiz değildir.

Zira meshin yapılış şekli (kıyas ile tespit edilemez olduğu için) kıyas dışıdır. Şu halde meshin yapılış şekline dair şeriatla hangi rivayetler sabit olmuşsa onlara riayet edilir.

Mest üzerine konulan parmakların çizgiler bırakarak çekilmesi sünnete uygun mesh etmedir. El ayasıyla mesh edilecek olursa yine caiz olur. Ancak sünnete aykırı davranılmış olur. Mesh ayak parmaklarından başlanarak mestin boğazına doğru yapılır. Aksini yapacak olsa da caiz olur. Mesh etmekte farz olan miktar; uzunluk ve genişlik bakımından el parmaklarının en küçüğünden üç parmak miktarıdır.

Ayak parmaklarından üç tanesinin kapladığı alan kadar görünebilecek derecede yırtık olan mestler üzerine mesh etmek caiz değildir. Bu ölçü, yırtığın parmaklar ve ökçe üzerinde olması durumundadır.

Yırtık parmaklar üzerinde olursa büyük olsalar da bizzat parmaklar itibara alınır. Ökçe üzerinde olursa çoğunun gözükmeyeceği itibara alınır. Mestin sıkı olması sebebiyle yürüme esnasında engelleyici miktar gözükmeyecek olursa yırtık çok olsa da meshe engel olmaz. Nitekim mestin dışı yarılıp astarı yarılmayacak olsa meshe mâni olmaz.

Yırtık, zikredilen miktardan az olursa mest üzerine mesh etmek caiz olur. Çünkü mestler, adeten az yarıktan beri olmayacaklarından çıkartılmalarında zorluk olur. Çok yarıktan böyle bir durum bulunmadığından zorluk da söz konusu olmaz.

Şafiilerde:

Farz olan, az bir yer olsa dahi mestlerin üzerine mesh etmektir. Parmakları açarak mestin hem üstünü hem de altını mesh etmek sünnettir. Bu, sağ elin parmakları açılarak sağ ayağın parmakları üzerine, sol elin parmakları açılarak sol ayağın topuk altına konularak ve sağ el arkaya sol el öne doğru götürülerek yapılır.

Mestler üzerine mesh etmenin müddeti:

Hanefilerde:

Mestler ayakta iken bozulan abdestlerden sonra; mukîm bir gün bir gece, yolcu ise üç gün üç gece mesh yapar. Yolcu, mesh yapar ve bir gün bir gece sonra yolculuğu biterse mestini çıkarır. Bir gün bir geceden önce biterse tamamlar. Mukîm, mesh yapar ve bir gün bir gece dolmadan yolculuğa çıkarsa üç gün üç geceyi tamamlar.

Mukîm olan kişi bir gün bir gece, seferde olan ise, üç gün üç gece mesh eder. Bu süre, (mesti giydiği andan itibaren değil,) abdesti bozduğu andan itibaren başlar. Mest, abdestsizliğin ayağa sirayet etmesini engellediğinden süre, engelleme vaktinden itibaren geçerli olur.

Mukîm olan kişi, mesh müddeti başlar ve bir gün bir gece geçmeden yolculuğa çıkacak olursa üç gün üç geceye kadar mesh edebilir. Çünkü bu hüküm vakitle ilgili olduğu için vaktin sonu biterken mukîm mi yolcu mu olduğu göz önünde bulundurulur. Fakat mukîmlük süresi geçtikten sonra yolculuğa çıkması böyle değildir. Çünkü daha yolculuğa çıkmamışken

süre bittiği için, hükmî necaset ayaklarına ilişmiştir. Mestler ise; abdestsizliği ayaktan kaldıran değil, ayağa sirayet etmesini engelleyendir.

Yolcu iken mesh etmeye başladıkdan sonra şehrine girmesi veya bir başka şehirde ikâmet etmeye niyet etmesiyle mukîm olsa bakarız; bir gün bir gece veya daha fazla mesh ederek ikâmet süresini tamamlamışsa mestlerini çıkartıp ayaklarını yıkaması gerekir. Çünkü sefer bittikten sonra sefer ruhsatı devam etmez. Bir gün bir geceden daha az mesh ettiğinden ikâmet süresini tamamlamamışsa bu süreyi tamamlar. Çünkü bu süre, mukimin tamamlayacağı ikâmet süresidir.

Şafiilerde:

Mest üzerine meshin müddeti, mukîm için bir gün bir gece, yolcu için ise üç gün üç gecedir. Kim mukîm iken mestlerine mesh edip yolculuğa çıkarsa bir gün bir gece mesh etmeye devam edebilir. Kim yolculukta iken mesh eder ve sonra mukîm olursa, mukîm bir kimse gibi bir gün bir gece mesh edebilir. Çünkü asıl olan ikâmet halidir. Mesh ise ruhsattır. Ruhsatın en kuvvetlisi hangisi ise ona uymak gerekir.

Meshin süresi abdest tamamen alındıktan ve mestler giyildikten sonra abdestin bozulduğu andan başlar. Kişi sabah namazı için abdest alıp mestlerini giydiğinde ve sonra güneşin doğuş anında abdesti bozulduğunda süre başlamış olur ve mukîm için ertesi gün güneşin doğuşuna kadar bu devam eder. Mukîm olan kimse bir gün bir gece, yolcu olan ise üç gün üç gece mestler üzerine mesh edebilir. Müddetin başlangıcı, mestleri giydikten sonra

abdestin bozulduğu andan itibaren başlar. Mukîm olan kişi mesh ettikten sonra yolculuğa çıksa veya yolculukta olan bir kimse yolculukta mesh ettikten sonra mukîm olsa, mukîmin mesh müddeti kadar mesh eder.

Meshi bozan şeyler:

Hanefilerde:

Abdesti bozan her şey meshi de bozar. Çünkü mesh abdestin bir parçasıdır. Ayrıca mesh, mestlerin ayaktan çıkmasıyla da bozulur. Zira abdestsizliğin ayaklara geçmesini önleyen şey ortadan kalkınca abdestsizlik ayaklara geçmiş olur. Mestlerden sadece birinin çıkmasıyla diğerinde de mesh bozulur. Zira ayaklar ya mesh edilmeli veya yıkanmalıdır ve bir vazifede hem mesh etmek hem de yıkamak bir arada bulunamaz.

Mesh, kendisi için belirlenen sürenin bitmesiyle de bozulur. Süre bitince kişi mestlerini çıkarıp sadece ayaklarını yıkadıktan sonra namaz kılabilir. Abdestin geri kalan kısmını yenilemesi gerekmez. Süre bitmeden mestler çıkarılacak olursa mesh yine bozulur. Çünkü mestler çıkınca ve belirlenen süre geçince mestlerin, ayaklara ilişmesini engelleyen önceki hükmî necaset ayaklara ilişmiş olur. Sanki ayaklarını hiç yıkamamış olur. Ayak, mestin boğazına gelirse çıkmış sayılır. Çünkü mestin boğaz bölümü mesh etme yeri değildir. Ayağın yarısından fazlası mestin dışına çıktığı zaman da mest ayaktan çıkmış sayılır. Sahih olan görüş budur.

Şafiilerde:

Mestlerden birinin veya ikisinin çıkarılması, mestlerden birinin veya ikisinin

kendiliğinden ayaktan çıkması meshi bozar.

Mesh müddeti bittiği zaman, mest üzerindeki mesh bozulur. Eğer kişi abdestli ise mestleri çıkarıp ayaklarını yıkar ve tekrar mestleri giyebilir.

Eğer abdestsiz ise abdest alır, isterse mestleri tekrar giyebilir.

Guslü gerektiren bir durum olursa, bu meshi bozar. Bu durumda mestler çıkarılmalı, sonra kişi yıkanmalı ve sonra mestler giyilmelidir. Çünkü mestler üzerindeki mesh, abdestte ayakların yıkanmasının karşılığıdır. Bu nedenle guslederken mestleri çıkarmak gerekir. Çünkü cünüplük bedenin tümünü yıkmayı gerektiren durumdur.

Çoraplar ve Curmuk üzerine mesh:

Hanefilerde:

Kalın olduğu yahut üzerine deri veya pabuç geçirildiği takdirde, çoraplar üzerine mesh yapılır. İmam Ebu Hanife rahimehullâh'a göre, çoraplar üzerine mesh etmek caiz değildir. Ancak çorap deri ile kaplanmış veya altına deri çekilmiş ise o zaman caiz olur. Çorapların ince veya kalın olmasının hükme tesiri yoktur. İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed rahimehumullâh ise: "Bağlamaksızın kendini ayak üzerinde tutacak şekilde kalın olan ve üzerine mesh edildiğinde suyu çekmeyen çoraplar üzerine mesh etmek caiz olur" demişlerdir. Çorapların deri ile kaplanmış veya altına deri çekilmiş olmasının hükme tesiri yoktur. İmam Ebu Hanife rahimehullâh'ın sonradan bu görüşünden dönerek İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed rahimehumullâh'ın görüşlerine katılmış olduğu, rivayet olun-

maktadır ve fetva da buna göredir.

"Curmuk"; mest üzerine giyilen şeydir. Çoğulu "Ceramik" dir. Mest üzerine çizme (bot veya benzeri bir şey) giyen kimse çizme üzerine mesh eder. Mest üzerine giyilen çizmeye mesh etmenin şartı, tam bir taharet üzere giyilmesi ve tek olarak giyildiğinde üzerine mesh edilmesinin caiz olmasıdır. Abdest bozduktan sonra giyilmesi veya bezden yapılmış olması ya da meshe engel teşkil eden yırtığının bulunması hallerinde mesh sahih olmaz.

Şafiilerde:

Mestler ister deriden olsun ister keçe, çaput, tahta veya başka bir şeyden olsun ya da ayrılmış olup düğme, çitçit veya fermuar ile birleştirilmiş olsun aynıdır ve hepsinin üzerine mesh yapılabilir.

"Curmuk" mest üzerine mest giyme demektir. İki mestten üstteki sağlam, alttaki yırtıksa, üsttekini mesh eder. Eğer ikisi de sağlamsa veya alttaki sağlam üstteki yırtıksa, sadece üsttekini mesh etmek yetmez. Ancak yırtık olan üstteki mesti mesh ederde ıslaklık alttakine sirayet ederse yeterlidir. Bu durumda her ikisini veya sadece alttakini veya mutlak meshi kastedip kasetmemesi arasında fark yoktur. Ama sadece üsttekini mesh etmeyi kastederse olmaz.

Diğer şeyler üzerine mesh:

Hanefilerde:

Eldiven, peçe, fes, şapka ve sarık üzerine mesh yapılmaz. Fakat yaralar üzerindeki sargılara mesh yapmak câizdir. Sargıya abdest almadan önce

bağlamak da câiz olur ve sargı yaranın iyi olmasından dolayı düşecek olursa mesh bâtil olup bozulur.

Sarı, takke, başörtüsü ve eldivenler üzerine mesh etmek caiz değildir. Lügatte kalensuve; Acemlerin başlarına koydukları, Arapların kufiyyesinden/başları üzerine koydukları bez parçasından daha büyük bez parçasıdır. Sonra üzerine sarık sarılan takke anlamında kullanılmıştır.

Kuffazeyn; ukkaz kelimesi kalıbında olup kuffaz kelimesinin ikilidir. Ellere giyilip kollar üzerinde düğmelenir. Şiddetli soğuktan dolayı giyilirler. Avcılar, doğanın pençelerinden korunmak için bunu deri ve keçeden yaparak avuçlarını ve parmaklarını örterler. Mestler üzerine mesh etmek kıyasa aykırı olarak sabit olduğundan, ona kıyasla bu tür şeyler caizdir denilemez.

Abdestsiz veya cünüp iken bağlamış olsa da sargılar üzerine mesh etmek caizdir. Cebair; cebire kelimesinin çoğuludur. Cebire; bez parçaları veya ağaç yaprağıyla sarılan tahtadır. Kırılmış olan uzuv üzerine bağlanır. Bağlanırken kişinin abdestsiz veya cünüp olması fark etmez. Çünkü böyle bir durumda temiz olmanın şart koşulmasında zorluk söz konusudur. Dinimizde zorluk, kabul görmemektedir. Ayrıca sargının altında kalan kısmın yıkanması düşmüş, sargıya intikal etmiştir. Mest buna aykırıdır.

Sargı, yara iyileşmeden düşecek olursa mesh bozulmaz. Zira henüz özür devam etmektedir. Özür devam ettiği müddetçe sargı üzerine yapılan mesh, altını yıkamak gibidir.

Yara iyileştiği için sargının düşmesi durumunda ise mesh bozulur. Çünkü özür artık kalkmıştır. Kişi namaz kılmak-tayken yarası iyileşip sargısı düşecek olursa namazı bozulur ve sargının düş-tüğü yeri yıkadıktan sonra yeni baştan namaz kılması gerekir. Zira mesh ile kılınmaya başlanan namaz daha bitme-mişken yıkama imkânı oluşmuştur.

Şafiilerde:

“Cebair” kelimesi “cebire” kelimesi-nin çoğuludur. Cebire, yaralı bir uzvun üzerine sarılan sargı bezi veya bu uzvun üzerine konan ilaç demektir.

“Asaib” kelimesi “esabe” kelime-sinin çoğulu olup, yara üzerine, iyile-şinceye kadar onu kirden ve pislikten koruması için sarılan sargıdır. İslâm kolaylık dini olduğundan dolayı haya-tın bu yönlerini de gözetmiş, ibadetleri eda etmekle, insanın selametini koru-mak arasında uygunluk meydana geti-recek hükümler koymuştur.

Bir yeri yaralanan veya kırılan insan, yara ve kırığı bazen sarmak zorunda kalır, bazen de kalmaz. Eğer sarmak durumunda kalırsa üç şeyi yapması ge-rekir:

1. Yaralanan veya kırılan uzvun sağlam olan kısmını yıkamalıdır.
2. Cebire veya esabe'nin üzerini mesh etmelidir.
3. Yaralanan veya kırılan uzvun yıkama sırası geldiğinde, abdest yerine teyemmüm almalıdır.

Eğer yarayı veya kırığı sarmaya gerek yoksa, yıkama imkânı da bulun-muyorsa, sağlam olan yeri yıkamak,

yaralı olan yeri de teyemmüm etmek vacibdir. Abdesti bozulmasa bile kişi her namaz kılacağı zaman bu teyemmümü tekrarlamalıdır. (Çünkü teyemmümle sadece bir farz namaz kılınabilir). Abdest bozulmadıkça, yaralı veya kırık uzvu teyemmüm ederken diğer uzuvların tekrar yıkanması gerekmez.

Cebire ve esabe üzerine yapılan meshin belli bir müddeti yoktur. Özür mevcut olduğu müddetçe her abdest alıfta onların üzerine mesh edilebilir. Özür ortadan kalktıktan, yara veya kırık iyileştikten sonra onların üzerine mesh edilmez. Yara veya kırığın üzerindeki sargıyı kaldırıp yerini yıkamak vacib olur. Kişi abdestliyken yarası iyileşip meshi bozulursa, mesh edilen ve ondan sonra gelen abdest uzuvlarını ikinci kez mesh etmek veya yıkamak vacibdir. İster küçük ister büyük hadesten taharet olsun (abdest veya gusülde) cebireler üzerindeki hüküm aynıdır. Ancak mesh, büyük hadesten ötürü bozulursa, sadece esabe veya cebire'nin yerini yıkamak vacib olur. Bedenin diğer kısımlarını yıkamak şart değildir.

Yara veya kırık üzerine sargı saran kimsenin üç durumda namazı kaza etmesi vacibdir:

1. Abdestsiz veya cünüpkken sarılan ve çözülmesi mümkün olmayan sargılardan ötürü namazı kaza etmek vacibdir.

2. Sargı teyemmüm uzuvlarında (kollarda ve yüzde) olursa, yine namazı kaza etmek gerekir.

3. Sargı, yaranın haricinde kalan sağlam kısmı da kapatıyorsa, namazı kaza etmek gerekir.

Hâtıme:

Dergimizin bir sayısında yine Fıkıh Bölümü'nün yazısını tamamlamayı bize nasip eden Rabbimize hamdolsun. Bu yazımızda mestler üzerine meshin ve buna bağlı olarak çoraplar, curmuk, cebair ve asaib gibi şeyler üzerine meshin hükümlerinden bahsettik. Bir sonraki yazımızda da yine taharet bahsine devam edeceğiz ve taharet bahislerinden kadınların özel hallerinden bahsedeceğiz, inşaAllâh. Bir sonraki yazımızda buluşmak ümidiyle Allâh'a emanet olun.

TEFEKKÜR NOTLARI

SABIR NEBİSİ

Enes Lütfü

Sabredenleri müjdeleyen Allâh Subhânehu ve Teâlâ'nın ismiyle... Hamd yalnızca es-Sabûr olan Rabbimizdir. Salât ve selâm, sabredenlerin önderi Muhammed sallalâhu aleyhi ve sellem'in, âlinin ve ashâbının üzerine olsun. Sabrı tavsiye edip ona uyan Mü'minlere de müjdeler olsun.

Ey Daru'l-Meşakkatin yolcuları! Sabır bizlerin en büyük azığıdır. Nice zorlukların ardındaki kolaylıklar ancak sabredenlerindir. Sabır tavında palazlanan bükülmez, sabırla birlikte hiçbir zorluk olduğu gibi kalmaz. Yine hiçbir sabır, zafersiz sonuçlanmaz. Örneğimiz ve önderimiz olan Peygamberimiz aleyhisselâm bizlere bu yolda da rehber olmuştur. İnşallâh, bu yazımızda sizlerle iki başlık altında Sabır Nebîsi'nin hayatından örnekler paylaşacağız.

Üçüncü başlıkta ise bu sabır örneklerinin nasıl zafere dönüştüğüne değineceğiz. Umarız Rabbimiz bizleri Sabır Nebîsi'nin sadık takipçilerinden eylesin, Allâhumme âmin!

Sabır Nebîsi ve Taif Yolcuğu

Peygamberimiz aleyhisselâm, Mekke döneminde kavmini Allâh Subhânehu ve Teâlâ'ya kulluk etmeye ve tâğûtları reddetmeye çağırmıştı. Mekkeli müşrikler bu çağrıya pek aldirış etmemiş, söylenenleri kulak ardı etmişlerdi. Her fırsatta da tevhid elçisine olan düşmanlıklarını göstermişlerdi.

Peygamberimiz, Mekkelilerin bütün eziyetlerine rağmen sabrediyor ve amcası Ebû Talib'in himayesinden faydalanıyordu. Ebû Talib, kabilesinin önderi olarak yeğenine sahib çıkmıştı. Ondan çekinen Kureyş müşrikleri Peygamberimiz aleyhisselâm'a dokunamıyorlardı.

Ancak "Hüzün Yılı" olarak isimlendirdiğimiz günler geldiğinde Sabır Nebîsi, amcası Ebû Talib'e ve biricik eşi Hatice annemize veda etmişti. Bu ayrılık biraz hüzün getirmiş olsa da Sabır Nebîsi'nden hiçbir taviz koparabilmiş değildi.

Kureyş müşrikleri, bu durumu fırsat bilip, artık sahipsiz gördükleri Muhammed aleyhisselâm'a zulümlerini çoğaltmışlardı. Nebîmiz aleyhisselâm ise hem yeni bir hâmi bulabilmek hem de davasını meşrulaştırmak için Arabistan'ın sayfiye bölgesi olan Taif'e gitmeye karar verdi. Taif, Mekke ve Medine'den sonra Arab Yarımadası'nın en gözde şehridir. Orada Kureyş'ten sonra en soylu kabile olarak bilinen; Sakif Kabilesi yaşıyordu.

Bi'setin 10.yılında Peygamberimiz azadlı yardımcısı Zeyd bin Harise radiyallâhu anhu'yu da yanına alarak Taif şehrine doğru yola çıktı. Orada Sakif Kabilesi'nin önde gelenlerinden Amr bin Ümeyr es-Sekafî'nin oğulları; Abdu Yaleyl, Mes'ud ve Habib kardeşlerle yüce dînimiz İslâm'ı tebliğ etmek üzere görüştü. Onlardan kendisine yardımda bulunmalarını da rica etti.

Sakifliler bu tebliği çok sert bir şekilde reddettiler. Nebîmiz aleyhisselâm'a hayatında en çok üzünç veren düşmanlığı gösterdiler. Bunun üzerine Rasûlul-lâh aleyhisselâm: "Burada konuştuğlarımızı Mekkelilere söylemeyin" diyerek oradan ayrıldı. Onu dinlemediler ve bütün olup bitenlerden Mekke'yi haberdar ettiler. Peygamberimiz on gün kadar Taif'te kalarak, oranın eşrafını dîne davet etti ancak onların: "Şehrimizi terket!" sözlerinden başka bir şey duymadı. Maalesef Taif, Fahr-i Kâinat'ı taşıyarak şehirlerinden uğurladılar.

Dönüş yolculuğunda Allâh Subhânehu ve Teâlâ, Sabır Nebîsi aleyhisselâm'a Cibril aleyhisselâm ile birlikte dağlar meleşini gönderdi. Melek ona: "**Ey Muhammed! Dilediğini yapmak için geldim. İstersen onların üzerine Ebû Kubey's ve el-Ahmer dağlarını kapatırım**" dedi. Sabır Nebîsi ise: "**Bilakis! Umarım ki Allâh, onların sulbünden Al-**

lâh'ı tevhd eden ve O'na ibadet eden kimseler çıkarır" buyurdu. [Buhari]

Görmüş olduğu eziyet karşısında davasından ve inancından hiçbir şey eksilmeyen Peygamberimiz aleyhisselâm, tamamen nübüvvet kimliğiyle hareket etmiş ve sabır yolunu tutmuştu. İnsanlardan gelebilecek her türlü eziyeti bu yolun bir parçası bilmiş ve nefsinin intikam duygularını bastırmıştı. O'nun zaferi insanların helak olması değil, hidayet bulmasıdır.

Sabır Nebîsi ve Hudeybiye Antlaşması

Hicretin 6.yılında, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem yaklaşık 1500 kadar sahâbesiyle umre için Medine'den Mekke'ye doğru yola çıkmıştı. Zu'l-Huleyfe'ye geldiğinde kurbanlıklarını nişanlamış ve ihrama girmişti. Böylece niyetinin umre olduğu tamamen anlaşılıyordu. Önden bir gözcü gönderen

Nebîmiz aleyhisselâm, Kureyş'in Peygamberimizi Mescid-i Haram'a girmesini engellemek için toplandığını haber aldı.

Niyeti savaş değil, umre yapmak olan Nebîmiz aleyhisselâm olası bir durumda savaşmak üzere ashâbıyla istişare etti. Sözü alan Ebû Bekir radiyallâhu anhu itaatkâr bir tavırla: "Ya Rasûlullâh! Sen, Beytullâh'ı ziyaret için yola çıktın. Kimseyi öldürmeyi kasetmediğin gibi, kimseyle savaşmaya niyetin de yok. Öyleyse sen Beytullâh'a doğru yürü, biz seninleyiz. Gerekirse bizi oradan alıkoymak isteyenlerle savaşırız" dedi. Bunun üzerine Rasûlullâh aleyhisselâm:

"Haydi öyleyse! Allâh'ın adıyla yürüyün!" buyurdu. Müslümanlar, Hudeybiye Bölgesine vardıklarında Huzaa Kabilesi'nin mensubları Nebîmiz aleyhisselâm'ın huzuruna çıkarak, geliş

"Haydi öyleyse! Allâh'ın adıyla yürüyün!"

nedenini sordular. Rasûlullâh aleyhisselâm, niyetinin sadece umre yapmak olduğunu ve savaş için gelmediğini bildirdi. Huzaa kabilesi Kureyş'in yanına giderek onlara acele ettiklerini, Muhammed aleyhisselâm'ın niyetinin sadece umre olduğunu söyledi. Bunu duyan müşrikler yine de Müslümanları Beytullâh'ı ziyaret etmekten menedeceklerini söylediler. Ancak daha sonra Muhammed aleyhisselâm'a Urve bin Mes'ud es-Sekafi'yi göndererek bu konuyu görüşmek istediler. Urve, Rasûlullâh aleyhisselâm'dan ve ashâbından gördüğü samimiyeti Kureyş'e haber vererek onları barış yapmaya teşvik etti. Onlar ise bunu reddettiler.

Kendisini ifade etmek isteyen Nebîmiz aleyhisselâm, Osman bin Affân radiyallâhu anhu'yu Kureyş'e göndererek onlara niyetini belirtti. Kureyş, Osman radiyallâhu anhu'yu alıkoydu ve geri dönmelerini engelledi. Müslümanlar arasında ise Osman radiyallâhu anhu'nun öldürüldüğü haberi yayıldı. Nebîmiz aleyhisselâm bunun üzerine müşriklere karşı korkusuzca savaşmak için Semure Ağacı'nın altında ashâbından beyat aldı; bu beyata "Rıdvan Beyatı" denmiştir. Müşrikler, Rasûlullâh aleyhisselâm'ın bu kararlılığı karşısında savaşmaya cesaret edemediler. Hemen anlaşma yapmak için Suheyl bin Amr'ı, Nebîmiz aleyhisselâm'a gönderdiler. Peygamberimiz aleyhisselâm anlaşma yapmayı kabul etti. Ancak anlaşmanın süreci ve maddeleri Müslümanlar için sabrı gerektiren bir imtihan durumuna dönmüştü;

İşte burada Rasûlullâh aleyhisselâm'ın gösterdiği sabrı, bizim için örneklik teşkil edecektir. Şöyle ki; ya-

pılan anlaşmanın nüshaya alınması istendi. Nebîmiz aleyhisselâm, nüshanın başına "bismillâhirrahmânirrahîm" yazdırmak istiyordu. Suheyl bin Amr ise: "Biz, Rahmân nedir bilmeyiz sen: 'Bismike Allâhumme yaz'" dedi. Sabır Nebîsi aleyhisselâm, Suheyl'in istediğini yerine getirerek onun dediği şekilde yazdırdı. Daha sonra Nebîmiz aleyhisselâm yazıya: "Bu, Allâh'ın Rasûlü Muhammed ile Suheyl bin Amr arasında yapılan bir anlaşmadır" diye devam etmek istedi. Suheyl bin Amr ise: "Biz, seni Rasûl olarak bilseydik zaten engellemezdik, sen: 'Abdullâh'ın oğlu Muhammed yaz'" dedi. Yine onun istediğini yerine getiren Rasûlullâh aleyhisselâm, nüshayı Muhammed bin Abdullâh olarak devam ettirdi. Eski yazıyı ise, bizzat mübarek parmaklarıyla sildi. Anlaşma sürecinde başka sorun yaşanmadı ancak anlaşmanın maddeleri Müslümanları çok üzmüştü. Üzerinde anlaşılan maddeler şöyledir;

Rasûlullâh aleyhisselâm o yıl Medine'ye geri dönecek ve gelecek yıl, üç günden fazla olmamak kaydıyla Beytullâh'ı ziyaret edebilecektir.

Müşriklerden kaçıp Rasûlullâh aleyhisselâm'a gelenler geri iade edilecek ancak Müslümanlardan kaçıp müşriklere sığınacak olanlar geri iade edilmeyecektir.

Taraflar arasında 10 yıl savaş yapılmayacaktır. İnsanlar güven içerisinde olacak kimsenin malına dahi dokunulmayacaktır.

Çevre kabileler taraflardan herhangi birinin safına girebilecektir. Eğer o kabileye bir saldırı yapılırsa taraflardan birine saldırı yapılmış kabul edilecektir

Bu yaşananlar sahâbeye ağır gelmişti. Olup biten her şey zahiren kötü gözüküyordu fakat altında ilâhî bir hikmet vardı. Allâh Azze ve Celle, zillet gibi gözükken bu durumdan Müslümanlara fetih bahşetmiştir. Fakat bu fethi, sabır çerçevesinden bakanlar görebilmişlerdir. Zorluklardan sonra gelen kolaylıklar, muhakkak sabredenlerindir.

Sabır Nebîsi ve Zafer

Yukarıda birincisi Mekke, ikincisi ise Medine döneminde gerçekleşen sabır örnekliklerinden bahsettik. Hayatı sabır ve zafer arasında geçen Allâh Rasûlü'nün bu iki meseledeki sabır örnekleri nasıl zafere dönüşmüştür? İnşâllâh bu başlık altında onu göreceğiz.

Sabır Nebîsi'nin Taif Zaferi

Gördüğümüz üzere Sabır Nebîsi Taif çıkışında tam bir vahşetle karşılaşmıştı. Bu kötü tavır karşısında Allâh Rasûlü, dağlar meleğinin teklifini reddetmiş ve Taif halkının helak olmasını istemişti. Bunun yerine Taif'in îmân eden, tevhid ehli Müslümanlardan olması için duâ etmişti.

Bu duâyaya yaklaşık 12 yıl sonra icab edilmiştir. Şöyle ki; Mekke'nin fethinden sonra Nebimiz aleyhisselâm hicretin 8.yılında Huneyn üzerine yürümüş ve onun devamı olarak da Taif kalelerini kuşatmıştır. Kırk gün süren bu kuşatma iki taraf içinde galibiyet olmaksızın sona ermiştir. Peygamberimiz aleyhisselâm da ashâbıyla birlikte Medine'ye geri dönmüştür. Ancak Allâh Rasûlü'nün Medine'deki faaliyetleri hiç durmadan devam ediyordu. Özellikle Mekke'nin fethedilmesiyle birlikte Arap Yarımada'sı, Allâh Rasûlü'nün

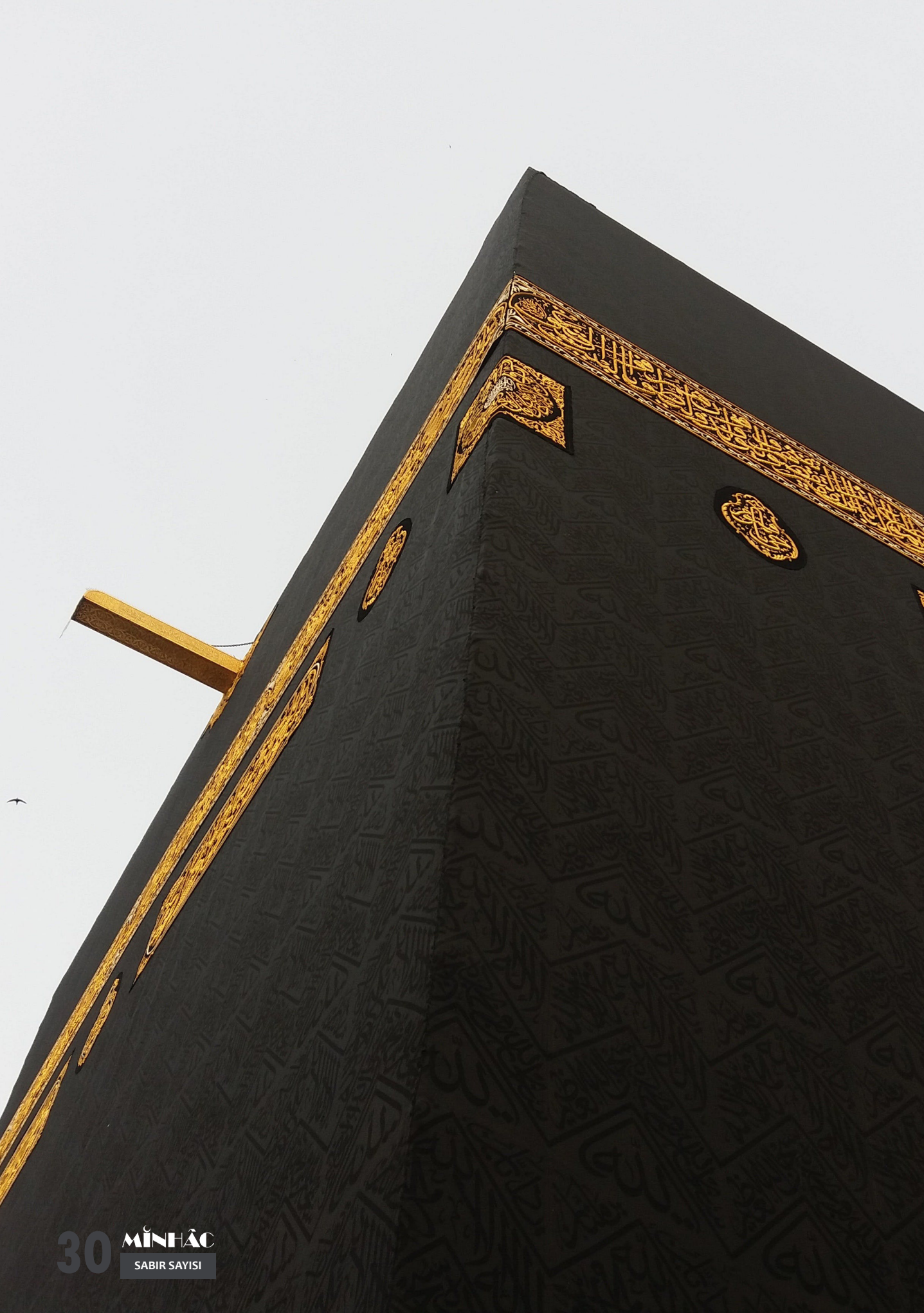
gücünü tamamen tanımıştı. Taif, bu kuşatmada mağlub olmamış olsa da eğer teslim olmazlarsa kötü günün kendi başlarına geleceğini kabul ederek hicretin 9.yılında Peygamberimize heyet göndermeye karar verdi. Bundan yıllar önce Peygamberin daveti karşısında: "Eğer Allâh gerçekten seni gönderdiyse, Kâbe'nin örtüsünü yırtmış olayım" diyen Abdîyâlîl bin Amr, bugün kavmiyle birlikte Müslüman olduğunu haber vermek için temsilci olarak yola çıkıyordu. Peygamberimizi taşıyarak ayaklarına kadar kana bulayan Taif, şimdi kendi ayaklarıyla Sabır Nebîsi'nin o mübarek ayaklarına gidip îmânlarını izhar ediyordu. İnsanların helak olup yok olmasındansa, düşmanlar tarafından kabul edilip, nesillerinin Müslümanlaşması ne büyük galibiyettir. İşte bu zaferdir!

Sabır Nebîsi'nin Hudeybiye Zaferi

Hudeybiye zaferi, Allâh'ü Teâlâ'nın nimetlerine zorluk kıyafeti giydirdiği bir örnektir. Buradan alınacak çok önemli dersler vardır. Ancak biz birazdan bahsetmekle yetineceğiz. Şöyle dikkat çeken bir güzellik var ki; Hudeybiye zaferi, Allâh Rasûlü'nün rüyasında umre yapıp Kâbe'yi tavaf ettiğini görmesiyle başlamıştır. Sadık olan sahâbemiz onu bir rüyadan öte, gerçekler üstü bir gerçek olarak kabul etmiş ve Sabır Nebîsi'yle yollara düşmüştü. Ashâb çok heyecanlanmıştı çünkü ömürlerinde ilk defa Allâh'ın Rasûlü'yle umre yapacaklardı. Ayrıca yıllardır Kâbe'ye hasret kalmışlardı.

Ancak yapılan bu umre yolculuğu Hudeybiye bölgesinden öteye geçmemiştir. Peygamberimizin devesi Kusva

bile daha fazla ilerlemiyor, orada çöküp kalıyordu. Bir yandan da haber gönderen Mekke müşrikleri: “Asla bu işe müsaade etmeyiz!” diyorlardı. Bütün bu olanlara rağmen ashâbın içinden umut asla eksilmemişti. Biliyorlardı ki Allâh Rasûlü hevasından konuşmaz onun konuştuğu vahiydir. Peki ama zafer nasıl gerçekleşecekti? Bu yaşananlar nasıl fetih olabilirdi? Hudeybiye Anlaşması’ndaki maddeleri kabul eden Nebî-miz aleyhisselâm, elbette bu soruların cevaplarını biliyordu. O, işini hikmet üzere yapmıştır. Şimdi zafere giden adımları tek tek inceleyelim:

1) Suheyl bin Amr’ın gelişi: Müslümanları zorluğa sokan ve Allâh Rasûlü’nün istediği yazıları yazdırmayan Suheyl’in gelişi nasıl zafer olabilir? Sorusunun cevabı şudur; Mekkeli müşrikler, karşı devletlerle anlaşma yapmak istedikleri zaman, Suheyl bin Amr’ı görevlendirirlerdi. Kureyş’in anlaşma yoluna gitmesi, Medine İslâm Devleti’nin varlığını kabul etmesinin bir göstergesidir. Bu durum psikolojik olarak Kureyş’in, Muhammed aleyhisselâm karşısında moralman düştüğünün alametidir. Şirkin müstahkem kalesi olan Mekke’nin yıkım çatlaklarından ilki işte böyle olmuştur.

2) Ateşkes maddesi: Bu maddeye göre taraflar arasında 10 yıl savaş yapılmayacaktır. Eğer taraflar üçüncü bir tarafla harb edecek olurlarsa, anlaşma yapılan taraf o kimselere yardım etmeyecek ve onlarla dostluk kurmayacaktır. Bu aslında zaferin bir habercisidir. Çünkü, Allâh Rasûlü anlamıştı ki artık Kureyş yorgundu ve savaşmaya hali yoktu. Öyleyse düşmanı teke düşürmek doğru bir hareket olacaktır.

Peygamberimiz aleyhisselâm bu süreçte Hayber’i fethetmiş ve komşu ülkelere davet mektupları göndermiştir. Böylece İslâm daveti dünya devletlerine yayılmıştır.

3) Taviz gibi gözükten maddeler:

Suheyl bin Amr, nüshaya Rahmân’ın adıyla başlanmasına engel olmuş ve sadece: “Ey Allâh’ım, Senin adınla...” yazılmasını istemiştir. Allâh Rasûlü ise bunu kabul etmiştir. Bu isteği kabul etmekte bir beis yoktur. Çünkü nihayetinde nüshaya Allâh’ın adıyla başlanmıştır. Öyleyse bu yapılan hareket taviz vermek değil; çok kazanım için az zararla sıkıntıyı defetmektir.

Suheyl bin Amr, nüshanın devamında “Allâh’ın Rasûlü Muhammed” yerine “Abdullâh’ın oğlu Muhammed” yazılmasını istemiştir. Allâh Rasûlü bu isteği de kabul etmiştir. Çünkü, Peygamberimiz aleyhisselâm Abdullâh’ın oğludur ve bunun yazılmasıyla peygamberlik kimliğinden bir taviz vermiş olmaz. Hem müşrikler kabul etmese de O, Allâh’ın Rasûlüdür.

Suheyl bin Amr, Mekke’den kaçanların geri iade edileceğini, Medine’den kaçanların ise geri iade edilmeyeceğini şart koşmuştur. Sabir Nebîsi bunu da kabul etmiştir. Çünkü biliyordu ki zaten ashâbından kimse onu terk etmeyecekti; öyle de olmuştur. Mekke’den kaçanlara ise Allâh Azze ve Celle elbette yol gösterecektir ki göstermiştir; Ebu Sufyan’ın tarafını terkedenler Kureyş’in kervanlarının geçtiği bölgede bir birlik kurup, Mekke’ye zarar vermeyi hedeflemişlerdi. Bu birlik amacına ulaşınca Mekkeli müşrikler Sabir Nebîsi’nden bu kimseleri yanına almasını istemiştir.

Böylece bu madde işlevsiz kalmıştır. Hudeybiye Sulhu, Fetih Suresi'nin inmesine zemin olmuştur. Müslümanların sıkıntı içinde olduğu anda Allâh Azze ve Celle onları fetihle müjdelemiştir. Ardından Mekke ve Taif kansız bir şekilde fethedilmiştir. Mürtedler hareketi olduğu zaman bile, bu iki şehrin halkları; ilk irtidat edenler olmaları beklenirken sebat etmişlerdir. Yaşanan bunca şeyler ise fethi pekiştirmek ve sağlamlaştırmak için Allâh'ın kullarına gösterdiği bir hikmettir. Hikmetlerin Rabbine hamd ve Sabrın Önderi'ne selâm olsun.

Son

Minhâc Dergisi olarak bu sayımızı “sabır” kavramına ayırdık. Biz de naçizane yazımızda Sabır Nebîsi'nin örneklerinden bahsetmeyi uygun gördük. Mekke ve Medine dönemlerine ait birer örneklerle genel bir mesaj vermek istedik. Elbette daha söylenecek çok şey varken sayfalarımızın kifayet ettiği kadarıyla iktifa ettik. Rabbimizden niyazımız; bizleri Nebîsi'nin izinden gidenlerden kılması ve ahirette onunla buluşturmasıdır. Ona salât edenlere selâm olsun, başta da sonda da hamd alemlerin Rabbi Allâh'a mahsustur.

İRŞAD VAKTİ

SÂHABE ve SABIR

Ali Eren

Kularının yaptıklarına karşı acele etmeyen, es-Sabbâr olan Allâh Azze ve Celle'nin adıyla...

Allâh'a hamd, Rasûlü'ne salât ve selâm olsun.

Kimi zaman Müslümanlardan; “ne hayırlı bir nesil! Şimdi sahâbemizin zamanında yaşamak vardı! Sahâbe'nin gördüğü gibi Rasûlullâh'ı görmeyi çok isterdim” gibi cümleler sâdir olabilmektedir. Bu sözlerle her ne kadar hayır murâd edilse de Ashâb-ı Kirâm bu tür şeyler söyleyenleri tenkit etmiş, onları açıkça uyarmıştır. Nitekim Kûfe halkından birisi Huzeyfe b. Yeman radiyallâhu anhu'ya gelir ve “Biz, Rasûlullâh'ın zamanında yaşasaydık O'nu omuzlarımızda taşırdık” [Hilye; Heysemi] der. Hâkim ve Beyhâki'nin rivâyetine göre Huzeyfe radiyallâhu anhu o şahsa “Sakin o devirde yaşasaydık demeyiniz!” diyerek Ahzab gecesinde çekilen sıkıntıları anlatır. Unutulmalıdır ki imtihanların en zorluları Ümmet-i Muhammed'den Ashâb-ı Kirâm'a isabet etmiştir.

Ashâb-ı Kirâm'ın çok şiddetli sıkıntılara göğüs germesi hasebiyle, kendilerinden örnek alınası bir sabır ahlâkı izhâr olmuştur. Evet, bizler onların zamanında yaşamayı istememeliyiz. Ancak ortaya koydukları sabır ahlâkını edinmek bizleri daha hayırlı hale getirecektir. Nitekim sabır, diğer ahlâkî özelliklerin temelini teşkil etmektedir. Bu yazımızda da onların hayatlarından sabır ahlâkına dair örnekler sunarak kendimize dersler çıkaracağız. Rabbimiz faydalı eylesin, Allâhumme âmin.

Ashâb-ı Kirâm'dan Sabır Ahlâkına Dair Örnekler

Tüm ahlâkî özelliklerini Rasûl-i zîşân sallallâhu aleyhi ve sellem'den alan sahâbemizin sabır ahlâkını, gerçekleştirmiş birkaç kıssa üzerinden görelim.

Ebu Bekir Radiyallâhu Anhu'nun Hastalığa Karşı Sabrı

İlk örneğimiz, ashâbın en faziletlisi olan Ebu Bekir radiyallâhu anhu'dan olacak; bu örnekte Ebu Bekir radiyallâhu anhu'nun hastalık karşısındaki va-

karlı duruşunu ve Rabbine olan tevekkülünü göreceğiz.

Ashâb'dan bazıları, Ebu Bekir radiyallâhu anhu'yu hastalığı sebebiyle ziyaret ettiler. “Ey Allâh Rasûlü'nün Halifesi! Bir doktor çağırırım, sana baksın, seni kontrol etsin!” dediler. Ebu Bekir radiyallâhu anhu; “doktor bana baktı” deyince, onlar; “peki sana ne dedi?” diye sordular. Ebu Bekir radiyallâhu anhu; “bana ‘Ben, istediğimi eksiksiz yaparım’ dedi” cevabını verdi. [Kenzü'l-Ummâl]

Hastalıklar başa geldiği zaman kişinin sabır ahlâkı baş gösterir. Ona isabet eden hastalık karşısında Ebu Bekir radiyallâhu anhu, vakarından taviz vermemiş Rabbine olan tevekkülünü ortaya koymuştur. Bilinmelidir ki hastalıklar karşısında isyan etmemek sabır ahlâkının bir göstergesidir.

Ebu Ubeyde bin Cerrah Radiyallâhu Anhu'nun Hastalık Karşısındaki Sevinci

Hâris b. Umeyre radiyallâhu anhu anlatıyor: “Ebu Ubeyde bin Cerrah'ın yanına girmiştim. Baktığımda tauna tutulmuş bir haldeydi. Bana elinin aya-sında çıkan taunu gösterdi. Ben yarayı görünce korktum. Ebu Ubeyde bana ‘Allâh'a yemin ederim ki, bunun yerine Arap Yarımadası'nın bütün kızıl develeri verilse yine buna sevindiğim gibi sevinmezdim’ dedi.” [Kenzü'l Ummâl]

Rasûlullâh aleyhisselâm'ın buyurduğu üzere ölüm lezzetleri kaçırır. Ancak ölümün habercisi olan taun, Ebu Ubeyde bin Cerrah radiyallâhu anhu'nun îmân lezzetine lezzet katmıştır. O'nun (radiyallâhu anhu) bu ağır musibet karşısındaki tutumu, bugün

başı ağrıdığında ağlanan bizler için çok güzel bir örnek teşkil etmektedir.

Zeyd bin Erkam Radiyallâhu Anhu'nun Körlüğe Sabretmesi

Zeyd bin Erkam anlatıyor: “**Rasûlullâh sallâhu aleyhi ve selem beni ziyarette gelerek; ‘ey Zeyd! Eğer gözlerin bu ağrıdan dolayı giderse sen ne yapacaksın?’ dedi. Ben de; ‘sabredip Allâh’tan sevap talep edeceğim’ dedim. Bunun üzerine Rasûlullâh aleyhisselâm; ‘eğer kör olmana karşılık sabredersen, senin karşılığın Cennet olacaktır’ dedi.**” [Buhârî]

Allâh’u Teâlâ’nın nimetlerini müşâhede edebilmek, onlara bakarak haz almak, yine başka bir nimet olan gözü-müz ile mümkündür. Bu nimet bizden alınsaydı sabredebilir miydik, bilmiyoruz. Ancak şu bir gerçek ki nimet bizimleyken şükürünü eda etmemiz, nimetin zevâline engeldir.

Ümmü Hârise’nin Oğlunun Ölümüne Sabretmesi

Hârise b. Süreka, Bedir günü şehid edildi. Kendisi savaşa katılmayıp gözlemcilik yapıyordu. Serseri bir okun isabet etmesi sonucu şehid oldu. Annesi, Rasûlullâh aleyhisselâm’ın yanına gelerek; “**ey Allâh’ın Rasûlü! Bana Hârise’den haber ver. Eğer Cennette ise sabredeceğim. Aksi takdirde benim ne yapacağımı Allâh bilmektedir**” dedi. Rasûlullâh aleyhisselâm; “**azap olunasıca, sen aklını mı yitirdin! Sekiz tane Cennet vardır. Senin oğlun o Cennetlerden en yüce olanı, Firdevs’i elde etmiştir**” buyurdular.

[Buhârî; Müslim]

Bir başka rivâyette; Ümmü Hârise'nin Rasûlullâh aleyhisselâm'ın yanından ayrılırken gülümsediği ve şunları söylediği geçmektedir: **“Ey Hârise! Ne mutlu sana, ne mutlu sana, ne mutlu sana!”** [Kenzü'l-Ummâl]

Bir anne için evlat acısı, dünyevî acıların en üstünü olsa gerek. Ümmü Hârise validemiz bu acıyı yaşamış ancak Allâh için güçlü durmuş ve sabırlı bir mü'mine örneği göstermiştir. Rab-bimizden dünya ve ahiret hoşnutluğu isteriz. Ancak başımıza gelecek kaçınılmaz imtihanlar için de Rabbimizden sabır niyaz ederiz. O'nun güçlü kıldığı asla yıkılmaz, elhamdulillâh.

Ensar'dan Saralı Bir Kadının Hastalığına Sabretmesi

Atâ şöyle anlatıyor: **“Bir gün ibni Abbas (radiyallâhu anhumâ) bana; ‘sana Cennetlik bir kadın göstereyim mi’ diye sordu. ‘Evet’ dedim. Bunun üzerine bir kadını işaret ederek; ‘işte o, şu siyahî kadındır. Bu kadın Rasûlullâh’a gelerek; ‘ya Rasûlallâh! Ben, saraya tutuluyorum ve avret yerlerim açılıyor, Allâh’a benim için yalvar’ dedi. Bunun üzerine Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem; ‘eğer istersen Cennet karşılığında sabır göster; istersen de sana afiyet vermesi için Allâh’a yalvarayım’ buyurdular. Kadın; ‘hayır, ya Rasûlallâh! Ben sabredeceğim. Ancak, bu hastalık sebebiyle avret yerlerimin açılmaması için duâ et’ dedi. Rasûlullâh aleyhisselâm ona duâ ettiler.”** [Ahmed; Buhâri; Müslim]

Diğer adıyla epilepsi olan sara hastalığı; uzun süreli olup, ağır geçen atakları ile bilinir. Bu süreç kişiyi oldukça yorabilmektedir. Yani elinde imkân olan her

bir kimse bu hastalıktan fersah fersah uzaklaşmak ister. Ancak kalbi îmân ile dolu Ensar'dan olan hanım sahâbemiz, Allâh'ın rızasını ve Cenneti arzularak hastalığına sabır yolunu tercih ediyor. Ayrıca atak sırasında avret yerlerinin açılmaması için duâ istemesi de onun ne denli takvâ ve iffet ehli olduğunu gözler önüne sermektedir. Ashâb-ı Kirâm'a ait olan sabır ahlâkı ile alakalı örnekler çoğaltılabilir. Bu örnekleri uzatmış olsak sayfalarımız yetmeyecektir. Bu sebeple bizler, bu kadar misal vermekle iktifâ ediyoruz. Rabbimiz faydalı ve bereketli eylesin, Allâhumme âmin.

Sonuç:

Ashâb-ı Kirâm'ın başına sabretmesi çok zor sıkıntılar gelmiştir. Hayatlarından birkaç örnek okuduğumuzda dahi, göğüs kafeslerimiz yüreklerimize dar gelmektedir. Hal böyleyken nasıl olur da Allâh'u Teâlâ'nın bize nasip etmediği bir zamanda bulunmayı temenni ederiz? Eğer Rasûlullâh aleyhisselâm'ın zamanında yaşamış olsaydık durumu-muzun ne olacağını kestirebilir miydik? Allâh'u Teâlâ, her bir kulu istitâatına uygun zaman diliminde yaşatmaktadır. Ashâb-ı Kirâm'ın zamanında bulunmayı istemekten ziyade, onların hayatlarını kendimize örnek almalıyız. Konumuz itibâriyle de onların zorluklar karşısında edindikleri sabır ahlâkını iyi kavrayıp hayatlarımıza aktarmalıyız.

Rabbimiz, bizleri Ashâb-ı Kirâm'ın izinden gidenlerden kılsın. Onların kırsalarından dersler çıkarabilmeyi, onları kendimize hakkıyla örnek alabilmeyi bizlere nasib eylesin. Allâhumme âmin.

Selâm ve Duâ ile...

KISSALAR VE HİKMETLER

YÛNUS ALEYHİSSELÂM ve DUÂ

Alaaddin Cihad

En güzel isimlerin ve yüce sıfatların sahibi Allâh'ın ismiyle... Bizlere duâ nimetini bahşeden el-Mucîb olan Rab-bimize hamd olsun. Salât ve selâm, makbul duâsını ümmeti için saklayan Nebimiz aleyhisselâm'ın, onun pak âlinin ve ashabının üzerine olsun. Al-lâh'u Teâlâ'nın izni ve inâyetiyle bu yazımda sizlere Kur'ân-ı Kerîm'deki Yûnus aleyhisselâm kıssasından ve duâ kavramından bahsetmeye çalışacağım. Kıssaya geçmeden evvel "duâ" kavramını inceleyelim.

Duâ

Lugat manası itibari ile duâ "çağır-mak, seslenmek, istemek, yardım talep etmek" demektir. Istilâh manası ise, kulun kendini aciz ve muhtaç hissederek, bütün benliğiyle Allâh'u Teâlâ'ya yönelip maddî-manevî isteklerini ve korkularını yahut halini Rabbine niyaz etmesidir.

Hülâsa duâ Allâh'u Teâlâ ile kul arasında bir irtibat olup, mütemadiyen bir tâzimi, tazarruyu ve isti'âneyi içeren yüce bir ibâdettir.

Duâ talebî ya da haberî olarak iki şekilde gerçekleşebilir.

1) **Talebî duâ:** Kulun istekleri için Rabbine niyazda bulunmasıdır. Bakara Sûresi'nin son âyetini buna örnek verebiliriz: **"Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim Mevlâmızın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et."** [Bakara: 2/286]

2) **Haberî duâ:** Kulun arz-ı hali, durumunu Rabbine itiraf etmesidir. Âdem, Yûnus ve Eyyûb aleyhimusselâm gibi birçok peygamberin halini arz ettikleri duâları buna örnek verilebilir.

Kul, duâ ederek, el-Karîb olan Al-lâh'u Teâlâ ile kurbiyet kurar ve derdini arz eder. Rabbinin murakabesi altında olduğu bilinciyle hareket ederek her anında O'na sığınıp yardım dilemektedir. Bize bizden yakın, ihtiyaçlarımızı en iyi bilen, her halimize muttali ve yüceler yücesi olan Allâh'u Teâlâ; kulluğun özü ve iliği olan duânın gerekliliğini vurgulayarak şöyle buyurmaktadır:

“Duânız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?” [Furkan: 25/77]

Bu meyanda asırlardır duâsı okunan Yûnus aleyhisselâm'ı ve kıssasını mercek altına alalım.

Yûnus Aleyhisselâm

Yûnus aleyhisselâm Kur'ân-ı Kerîm'de ismi dört defa zikredilen bir peygamberdir ve kendi adıyla indirilmiş müstakil bir sûre de yer almaktadır. Enbiyâ Sûresinde “zu'n-nun”, Kalem Sûresinde “sahibu'l-hut” yani “balık sahibi” manasında ifade edilmektedir. Bu tanımlar, “büyük balık” anlamına gelen nûn ve hût kelimelerine zû/sâhib kelimelerinin muzâf kılınmasıyla türemiş birer isimdir. Yûnus aleyhisselâm'ın böyle anılmasına, büyük bir balık tarafından yutulması ve bir süre onun karında kalması sebep olmuştur. Rabbimiz Yûnus aleyhisselâm'ı âlemlere üstün kıldığını da şöyle bildirmektedir: **“İsmail'i, İlyas'ı, Yûnus'u ve Lut'u da doğru yola erıştirdik. Her birini âlemlere üstün kılmıştık.”** [Enam: 6/86]

Yûnus aleyhisselâm'ın kavmi, diğer toplumlardan ayrılan bir özelliğe sahip olup azap gelmeden evvel imân ederek bu imânları kendilerine yarar sağlamıştır. **“Yûnus'un kavmi dışında, (azap geldiğinde) imân edip de imânı kendisine fayda sağlayan bir kavim olsaydı ya!”** [Yûnus: 10/99]

Yûnus Aleyhisselâm'ın Kavmi İle İmtihani

“Şüphesiz Yûnus da gönderilmiş elçilerdendi. Hani o yüklü bir gemiye kaçmıştı. Böylece kuraya katılmıştı da kaybedenlerden olmuştu. Derken onu balık yutmuştu oysa o kınanmıştı. Eğer

tesbih edenlerden olmasaydı balığın karnında insanların dirilip kaldırılacakları güne kadar kalakalmıştı. Sonunda o hasta bir durumdayken, onu sahile attık. Ve üzerine sık-geniş yapraklı türden bir ağaç bitirdik. Onu yüz bin veya daha fazla olan bir topluluğa gönderdik. Sonunda ona imân ettiler, biz de onları bir süreye kadar yararlandırdık.” [Saffat: 37/139-148]

“Allâh, Yûnus aleyhisselâm'ı Musul şehrine yakın bir şehir olan Ninova halkına peygamber olarak göndermiştir. Yûnus aleyhisselâm, insanları hak dine davet etmesine rağmen, onlar inkarlarında ısrar etmişler ve onu dinlememişlerdir. Yûnus aleyhisselâm bunun üzerine oradan ayrılmış ve Allâh'ın üç gün sonra göndereceği bir azabı haber vermiştir. Ninova halkı azabın kendilerine mutlaka geleceğini anlayınca çoluk çocuklarını ve hayvanlarını alarak çöllere açılmışlar ve orada Rablerine yalvararak göndereceği azabı kendilerinden kaldırmasını istemişlerdir. Bunun üzerine Allâh'u Teâlâ da duâlarını kabul edip azabı kendilerinden kaldırmıştır. Yûnus aleyhisselâm ise kavminin inkarcılığını görünce, onları bırakıp bir gemiye binerek oradan uzaklaşmak istemiş, gemi dalgalara tutulmuş yükünün ağırlığından dolayı batıp boğulacaklarını anlayınca yolcular aralarında kura çekerek içlerinden birini denize atmaya karar vermişler, kura Yûnus'a çıkmış, Yûnus'u denize atmamak için kurayı üç defa tekrar etmişler, hepsinde de kura Yûnus'a çıkmış, bunun üzerine Yûnus aleyhisselâm kendisini denize atmıştır...” [Taberî Tefsiri: 7/103]

“Allâh'u Teâlâ balığa onun kılına bile zarar verme. Çünkü ben senin karnını

ona hapislane kıldım. Onu sana yiyecek olsun diye vermedim diye ilham etti.” [El-Camiu li-Ahkami'l-Kur'ân]

Yûnus aleyhisselâm ile ilgili âyetlerin sîbaki, peygamberliğinde maruz kaldıkları zorlukları ve bütün bunlara rağmen tebliğ görevlerini yaptıkları ile ilgili örnekleri içermektedir. Bu da Yûnus aleyhisselâm'ın peygamberlik görevini ifâya başlayıp bu konuda büyük çabalar gösterdiğine ve bu yüzden de direnişle karşılaşmış olduğuna bir delil olabilmektedir. Ayrıca kurtuluşuna vesile olan esas da hatasını anlayarak pişmanlık duyması ve onun sık sık yaptığı zikirler, tesbihler ve Allâh'ü Teâlâ'yı güzel sıfatlarla yücelten duâları olmuştur. Rabbimiz, lütfu keremiyle Yûnus aleyhisselâm'ın sahile çıktığı yerde hem onu gölgelendirmiş hem de haşerâtın rahatsızlık vermesinden koruyarak; geniş yapraklı, çabuk büyüyüp yükselen Yaktin adlı bir ağaç bitirmiştir.

Yûnus Aleyhisselâm'ın Duâsı

“Ve karanlık içinde ‘Sen’den başka hiçbir ilâh yoktur. Sen’i tenzîh ederim. Gerçekten ben, zâlimlerden oldum! Dedî bunun üzerine onun duâsını kabul ettik ve onu kederden kurtardık. İşte Biz, müminleri böyle kurtarıyoruz.” [Enbiyâ: 21/87-88]

Yûnus aleyhisselâm içinde bulunduğu bu zor ve sıkıntılı şartlar altında bile, her zaman olduğu gibi istiğfâr ve duâyı ganimet bilmiş, tesbîh ve zikirden geri kalmamamıştır. Yûnus aleyhisselâm'ın tevekkülü ve Rabbini zikretmesi, kurtuluşuna vesile olmuştur. Bu hali, kendisi için büyük bir rahmet ve nimet olmuştur. Bu duâ hakkında Nebimiz aleyhisselâm şöyle buyurmuştur:

“Yûnus aleyhisselâm'ın balığın karından çıktığı duâyı hiçbir müslüman bir iş için yapmamış olsun ki Allâh'ü Teâlâ onu kabul etmemiş olsun.” [Tirmizi]

Yûnus aleyhisselâm'ın darlıkta yaptığı duâyı icabet edilmesinin sebebi onun genişlikte de Allâh'ü Teâlâ'yı çokça zikretmesidir. Nitekim insanın genişlikte haddini aşması darlıkta ise Allâh'ü Teâlâ'ya yönelmesi gafil insanların en belirgin özelliklerindedir. Rabbimiz şöyle buyurmuştur: **“İnsana bir nimet verdiğimiz zaman (bizden) yüz çevirir ve yan çizer. Fakat ona bir şer dokunduğu zaman da yalvarıp durur.”** [Fussilet: 41/51] Ancak Allâh'ü Teâlâ'nın salih kulları böyle değildir. Onlar genişlikte Rabbine yönelip onu çokça tesbih ettikleri gibi darlıkta da bunun bir imtihan gereği olduğunu bilerek, ona göre Rahmân'ın hükmüne rıza gösterip sabrederler. Kişi darlıkta duâlarına icabet edilmesini istiyorsa genişlikte Allâh'ü Teâlâ'ya çokça yönelerek O'nu tesbih etmelidir. Bu hususta icabet edilecek duânın tarifini Nebimiz aleyhisselâm şöyle bildirmiştir: **“Kim sıkıntılı durumlarında duâsının kabul edilmesinden ve sıkıntısının giderilmesinden hoşlanırsa, rahat ve bolluk durumlarında çokça duâ etsin”** [Hâkim]

Dersler ve Hikmetler

1. Rahatlık anında yapılan ibâdetin, sıkıntı ve zorluk anında kurtuluşa sebep olduğunu görebiliriz. İnsanlar sadece zor günlerinde değil de her anında Rabbini zikrederek yaşmalıdır. Yûnus aleyhisselâm her döneminde Allâh'ü Teâlâ'yı tesbih edip yücelttiği için Allâh'ü Teâlâ da zor günlerinde onu

yalnız bırakmamıştır. Rabbimize yapacağımız zikir ve duâyı, sıkıntılı ve zor anlara hapsedmeden, hayatın her alanına yaymalıyız. Hayatın her noktasına dokunan Nebimiz aleyhisselâm'dan tevarüs eden zikirlerle ve me'sur duâlarla dillerimizi ıslatmalıyız.

2. Kısır, sıkıntı ve kederle boğuşan kul için ye'se düşmemesi adına önemli mesajlar içerir. Nitekim kulluk sorumluluğunu yerine getirenlerin, necat bulacağı bildirilir. Kişi, imtihan dünyasında zaman zaman Yûnus aleyhisselâm gibi içindeki manevî çöküntünün ve derin karanlıkların içerisinde yalnız kalabilir. Bunalımlar, iflaslar, hastalıklar, çeşit çeşit acılar, terkedilişler gibi olaylar yaşayabilir. Bu vaziyette kul için dert ve tasa Yûnus aleyhisselâm'ı yutan balık mesabesinde. Kurtuluş ise samimi bir duâ ile mümkündür. Unutulmalıdır ki kişi için en çaresiz hal, çareye en yakın olduğu haldir ve zifiri karanlığın peşine güneş yeryüzünü aydınlatır. Nefsine rahmeti yazan Rabbimizin, merhametinden ve yardımından ümit kesmemek gerekir. Nebimiz aleyhisselâm şöyle buyurmuştur: **“Rabbimiz, sıkıntılı durumun değişeceği zaman yakın olmasına rağmen kullarının ümitsizliğe düşmesine güldü.”** [İbni Mace]

3. Muhim olan husus hiç hata yapmamak değil; hatadan ders çıkarmak, ısrar etmemek ve hemen tevbe ile

kulluk istikametine dönmektir. Hata, insan içindir. Nebimiz aleyhisselâm şöyle buyurmuştur: **“Her Âdemoğlu çokça hata eder. Çokça hata edenlerin en hayırlısı çokça tövbe edenlerdir.”**

[Tirmizi] Bu hususta Yûnus aleyhisselâm gibi Âdem aleyhisselâm da tevbesiyle bize örnek olmuştur. Günahını kabul etmeyip istikbarında ısrar eden, iblis ise lanet ile anılarak insanlığa ibret numunesi olmuştur. Bu bağlamda Rabbimiz imân edenlerin özelliğini sıralarken şöyle buyurmuştur: **“Onlar ki, bir kötülük yaptıklarında, ya da kendilerine zulmettiklerinde Allâh'ı hatırlayıp günahlarından dolayı hemen tevbe-istiğfar ederler.”** [Al-i İmrân: 3/135]

4. İnsanların buldukları konuma göre cezaları değişkenlik gösterebilmektedir. Nitekim Yûnus aleyhisselâm hemen cezalandırılmış ve üst üste musibetlere uğramıştır. Oysa normal bir insanın işleyeceği böyle bir hatanın karşılığı daha hafif olabilirdi. Kulların durumlarına göre ceza ve mükâfatların artabileceğini şöyle bildirilmiştir: **“Ey peygamber hanımları! Sizden kim açık bir hayasızlık yaparsa, onun azabı iki katına çıkarılır. Bu, Allâh'ü Teâlâ'ya göre kolaydır. Sizden kim, Allâh'ü Teâlâ'ya ve Rasûlü'ne itaat eder ve yararlı iş yaparsa ona mükâfatını iki kat veririz. Ve ona (cennette) bol rızık hazırlamışızdır.”** [Ahzap: 33/30-31] Bu durumun, kavminin önünde olup, örneklik

“Şüphesiz Yûnus da gönderilmiş elçilerdendi. Hani o yüklü bir gemiye kaçmıştı. Böylece kuraya katılmıştı da kaybedenlerden olmuştu. Derken onu balık yutmuştu oysa o kınanmıştı. Eğer tesbih edenlerden olmasaydı balığın karnında insanların dirilip kaldırılacakları güne kadar kalakalmıştı...”
[Saffat: 37/139-148]

teşkil eden âlimler ve davetçiler için de geçerli olduğu söylenebilir.

5. Yûnus aleyhisselâm'ın bir balık tarafından yutulması ve o karanlık âlemde sağ olarak çıkabilmesi, Rabbimizin kudretine göre elbette kolaydır. Her cenini annesinin karnında belirlenen süreye kadar muhafaza eden ve o karanlık ve dar âlemde onları rızıklandırarak, sonra zamanı gelince gün ışığına çıkaran Rabbimiz, bir peygamberini de yine kendi emrinde olan bir balığın karnında muhafaza eder ve zamanı gelince kullarının ibret alması için gün yüzüne çıkarır. Mevdûdî, bir insanın, bir balığın karnında hayatta kalıp kalamayacağı hakkındaki tartışmalara, güncel bir örnekle cevap vermeyi uygun görmüştür: “Bu âyetle ilgili olarak bazı rasyonalistler balığın karnında bir insanın yaşayamayacağını öne sürdüler. Ancak ne ilginçtir ki, rasyonalizmin ana vatanı sayılan İngiltere’de 1891 yılının Ağustos ayında ‘Star of East’ adındaki bir balıkçı teknesi, balık avlamaya çıkar. Balıkçılar yaklaşık 20 fit uzunlukta 5 fit genişlikte ve tam 100 ton ağırlığında olan bir balınayı yakalarlar. Balınayı yakalamak için mücadele ettikleri bir esnada ‘James Bartly’ adlı bir balıkçı denize düşer ve balına da onu yutar. Ertesi günü aynı balına ölü olarak bulunduğu, balıkçılar onu güç bela tekneye çekerek karnını yararlar. Arkadaşları ‘James Bartly’yi balığın karnından diri olarak çı-

kardıklarında, balığın onu yutmasından bu yana tam 60 saat geçmiştir.” [Tefhîmü’l Kur’ân]

6. İslâmî mücadelede davet, uzun ve yorucu bir süreçtir. Bu meşakkatli yolda kavmimizden işeteceğimiz eziyet verici sözlere karşın; “kızıl develerden daha hayırlı” olan müjdeye nail olmak için, davet ve irşatta sabırlı olmak gerekmektedir. Bilhassa hikmetli davet erleri insanların teveccühüne ilitifat etmeyip, dünyevî sonuçlarına odaklanmadan davalarına dört elle sarılmalıdır.

Hatta muhatap oldukları kavmin menfi davranışlarına karşı öfkelenmeden, şefkat ve rahmet nazarıyla onlara muamele etmelidirler. Rabbimiz şöyle buyurmuştur: **“Allâh’ın rahmeti sayesinde onlara karşı yumuşak oldun. Şayet kaba, katı kalpli biri olsaydın etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onlar için bağışlanma dile.”** [Al-i İmran: 3/159]

7. Mücadele meydanını bırakmayıp, yılmadan sebatkar olmanın önemi vurgulanmıştır. Bilhassa ekserisi tevhdin cahili olan bir kavimle yaşayan bizlerin, cehdini en son ana kadar sürdürme sorumluluğu bulunmaktadır. Şeriat’ın izin verdiği ruhsatlar müstesna, davet sahasını terk etmek; peşinden kınama ve cezayı gerektirmektedir. Dünyada ve ahirette hüsrana uğrayanlardan

olmamak için şirkin yeryüzünde daha fazla yayılmasına kayıtsız kalınmamalıdır. Tebliğ mücadelesini ifâ edenlerin, toplumlarından kendilerini soyutlamaları gerekir. Sabırla sebat edip, Allâh'u Teâlâ'nın nusretini düşünerek ve sorumluklarının bilincinde; zorluklarla karşılaşınca hayırlara daha fazla iştirak edilmelidir. Adaletsizliğin, ahlâksızlığın, fitne ve fesadın kol gezdiği yerküre; karanlıklar içinde kalmış, İslâm'ın aydınlığına muhtaç huzuru gözlemektedir. Bâtil kitlesel yayılıp, yığınları etkisi altına aldığı için; birr ve takvâ üzere yardımlaşıp davetin sesini gür sedayla çıkaracak hikmetli adımlar atılmalıdır. Ayakları yere sağlam basan, acelecilikten uzak teenni ile hareket eden sadıkların hareket edilmelidir. Peygamberlerin pak davetinden yüz çevrildiği bir asırda; İslâm'ın içtimai boyutunu görmezden gelip, köşesine çekilen ve davetten elini eteğini çeken muvahhîdler, kendilerini hangi karanlığın kuşatacağından emin olmamalıdır.

8. Çağımızda kendi acziyetinden bihaber cahil ve gafil insan; psikolojik rahatsızlıklarla ve ruhsal problemlerle boğuşmaktadır. Rabbinden kendisine hayır takdir olunmuş ve duâ ile rızıklanmış kul ise şah damarından yakın olana firar eder ve halini itiraf eder. Böylece derdini, sıkıntısını anlattıkça rahatlar; iç huzuru ve sekineti elde eder. Elbette burada bahsettiğimiz duâ, âdeten yapılan rutin bir eylem değildir. Bilakis şuurla yapılmış, içinde derin havf ve recâ ihtiva eden yakînî bir niyazdır. **“Kabul edileceğine kesin inanarak Allâh'a duâ edin. Ve iyi bilin ki, Allâh ne istediğinden gafil ve umursamayan bir kalbin duâsını kabul etmez.”** [Tirmizi]

Sonuç

Mü'minin her halinde duâ olmalı, işleri duâ ile başlamalı ve duâ ile neticelenmelidir. Yoksa müşriklerin yaptığı gibi sadece zorda kaldığı vakitlerde dine-duâya sarılmamalıdır. Nitekim çaresiz kaldığında her kulun kalbinin derinliklerinde, zaten Rabbine yönelme eğilimi fitrî olarak bahşedilmiştir. Buna mukabil duâyı sermaye bilen bahtiyar kullar ise yakarış, huşû, ümit ve korku halinde el-Mucîb olana münâcâtta bulunmalıdırlar.

Zulmü meslek edinen, lanetli, peygamber katili, terör devleti İsrail'in pervasız saldırıları ile Filistin halkı Gazze'de âdeta balığın karnında gibi sıkışmıştır. Zahirî tüm maddî sebeplerin tükenmediği bu halde kurtuluş parolasını; duâ ile Allâh'u Teâlâ'ya yönelmek ve O'na tevekkül etmek ile olduğuna yakînen inanmalıyız. **“Duâ, mü'minin silahıdır.”** [Hâkim] hadisini umde edinerek; tüm mazlumlar için ve hassaten Filistin halkı için gecenin son üçte birinde ellerimizi semaya uzatmalıyız. Şüphesiz yardım ve başarı el-Müsteân olan Allâh'u Teâlâ katındadır.

Duâ

Şekvamız günahlarımız, niyazımız Nebimiz aleyhisselâm'ın Ebu Bekir es-Sıddîk radiyallâhu anh'a öğrettiği bu duâ olsun: **“Allâh'ım! Ben kendime çok zulmettim. Günahları bağışlayacak ise yalnız sensin. Allâh'ım beni katından bir mağfiretin ile bağışla bana merhametin ile muamele buyur. Şüphesiz sen Gafur ve Rahim olansın”** [Buhari]

Allâhumme âmin.

selâm ve duâ ile ...

KALEMİN SESİ

SABREDENLER ve ŞÜKREDENLER

İbrahim Yahya

El- Hâdî ve Es- Sabûr olan Allâh Subhânehu ve Teâlâ'nın ismi ile...

Hamd, insanı yaratan, kullarına sayısız nimetler bahşeden, onlara sorumluluk verip sınavan, kimi zaman güldüren, kimi zamansa hüzünlendiren Allâh Subhânehu ve Teâlâ'yadır. Salât ve selâm ise bizlere verilen bu fırsatları en iyi şekilde kullanabilmemiz için gönderilen tüm peygamberlerin üzerine olsun. O peygamberler ki beşîrdirler ve nezîrdirler.

Her kavramın, İslâm'ın kendisine biçtiği apayrı bir manası olduğu gibi "sabır" kavramının da İslâm'ın kendisine lütfettiği, yalnızca ona özgü bir manası vardır. Biz de bu yeni sayımızda sizlerle İslâm'ın, sabra yüklemiş olduğu manalara ışık tutmaya çalışacağız. Gayret bizden yardım ve başarı ise Allâh'tandır.

Bugün özellikle de Türkiye'de sabır denince akla fakirlere yakışan, türlü başarısızlık öyküleri ardından gelen kaçınılmaz sonuçlar gelmektedir. Peki sabır gerçekten de yalnızca fakirlere mi

yakışır? Ya da sadece yanlış zamanda yanlış yöne atılan bir adımın kaçınılmaz sonucu mudur sabır? Tabii ki de değildir. Hele hele biz muvahhid Müslümanlar için.

O, bizler için peygamberin akıttığı göz yaşlarıdır ya da başka bir peygamberin yıllarca oğluna hasret kalması ya da başka birinin çocuğunu boğazlaması yahut bir başkasının malını, evlatlarını, sağlığını her şeyini kaybetmesidir. Ya da bir başkasının yurdundan çıkarılması, Tâif'te taşlanması, Uhud'da dişlerinin kırılması ve türlü iftiralara uğramasıdır sabır. Kısaca söylemek gerekirse bize göre sabır, peygamber ahlâkıdır. Ve her birimiz isteriz ki bu ahlâkla ahlâklanalım. Bunun için çalışırız, çocuklarımıza bunu aşılarız çünkü bizim için kurtuluşun reçetesinde bir maddedir sabır.

Hepimiz biliriz ki her şeyin bir sonu vardır; çekilen çilelerin, akan göz yaşlarının, hatta insanın içini kurutan hasretin bile bir sonu vardır. Yine bütün sevinçlerin, mutlulukların bir sonu vardır.

Tıpkı tüm bunlar gibi sabrın da bir sonu vardır. İnsana uğraşlarının, emeklerinin ya da öylece bekleyişinin karşılığının verileceği, her şeyin bittiği ve yepyeni sayfaların açıldığı yepyeni bir son! Sanırım her son yeni bir başlangıçtır demek tam da böyle bir şey olsa gerek.

Geçenlerde İbn Kayyim el-Cevziye rahimehullâh'ın “Sabredenler ve Şükredenler” isimli kitabı geçti elime. Altını çizerek söylüyorum herkesin okuması gereken güzel, nadide bir eser. Orada sabırdan ve şükürden bahsetmiş yazar. Mesela Cüneyd b. Muhammed rahimehullâh; “Sabır, insanın yüzünü ekşitmeden acıları yudumlamasıdır.” demiş.

Bu açıklamaya göre; zor bir duruma veyahut iyi bir işin devamlılığına ya da kötü bir şey yapmamaya gösterilmiş sabır. Peki, tamam da yüzünü neden ekşitme demiş ki? Şikâyet etsek de yüz ekşitse de sabır göstermiş olmaz mıyız? Sonuçta başımıza geleni yine biz çekiyoruz. Her ne olursa olsun o acıyı sırtlanan yine biz değil miyiz?

Ama yine aynı kitapta Rûveym rahimehullâh; “Sabır, şikâyeti terk etmektir.” demiş. Zaten bizi biz yapan ve diğer insanlardan ayıranda tam olarak bu değil midir? Hepimiz başımıza gelen sıkıntılara, problemlere atlatamadığımız için sabır göstermek zorunda değil miyiz? Kaçmaya güç yetire bilen varsa kaçsın tabi. Ama şu var ki mü'min bir kul başına gelen durumlar karşısında göstermesi gereken sabra ibâdet anlamı yüklemiştir. Onun için katlanması gereken bu durum adeta sevgiliye ulaşmak için katlanması kaçınılmaz birkaç ıstıraptan başkası değildir. Özlemi, hasreti artıran, insanın gayesi-

ni, niyetini netleştiren ve kendisine bile isteye razı olduğu birkaç küçük ıstırap.

İşte bu yüzden ekşitememeliyiz yüzümüzü. Hem yüzümüzü de ekşiteceksek ne farkımız kalır ki diğerlerinden? Başlarına gelen duruma kaçınmaksızın katlanan insanlardan! İyi olsun, kötü olsun, bize fayda versin ya da zarar veriyormuş gibi görünsün her şey bizim için, bizim lehimize değil midir? Öyleyse yüz ekşitmek niye? Az önce de ifade ettiğimiz üzere her şeyin bir sonu vardır. Önemli olan Rabbe asi olmamaktır. Demiş ya şair “bu dert benden gider ama ben Rabbime asi kaldım.” diye.

Yine yazar kitapta sabırla ilgili şu ifadelere yer veriyor;

“Bazı kimselerin kendisine faydalı olanlara sabretmesi, zararlı olanlara sabretmesinden daha kuvvetlidir. Böyle kimseler ibâdet ve tâatin meşakkatine sabreder fakat yasak olanlara sabredemez.

Bazı kimselerin de yasaklara sabretmesi ibâdet ve tâatin meşakkatine sabretmesinden daha kuvvetlidir.

Bazı kimselerin de bunlardan hiçbirine sabrı yoktur, insanların en üstün ve faziletlisi hem ibâdet ve tâatin meşakkatine hem de yasaklara sabreden kimsedir.

Birçok kimse, sıcak olsun soğuk olsun geceleri ibâdet etme, gündüzleri oruç tutma meşakkatine sabrederler, fakat harama bakmamaya sabredemezler. Bazısı da haramlara bakmamaya sabreder; fakat bu sefer iyilikleri yapmaya, kötülüklerden sakınmaya, kâfirler ve münafıklar ile cihâda sabredemezler.

İnsanların çokları ise bunlardan hiçbirine sabredemez. Bunların hepsine sabredenler de çok çok azdır.”

Daha evvel sabır konusuna hiç bu açıdan bakmamıştım. Allâh kendisinden razı olsun yazar kitapta yeni bir ufuk açıyor okuyanına. Ve anlıyor ki okuyucu; kişi kendini sürekli gözetmeli, amellerine bakmalı, nefsinin meyline dikkat etmeli. Kendini ve sabrını sürekli olarak ölçüp biçmeli. Ancak bu takipleri sayesinde hangi sabır sahasında iyi olduğunu analiz edip ona dikkat edebilir. Hangi sabır sahasında zayıf olduğunu yine bu takipleri sayesinde anlayabilir ve o konu üzerine yoğunlaşabilir. Böyle bir çalışma içerisinde olmayan kişilerin sabrı tükenecek, güçlü olan yönleri zayıflarken, zayıf olan yönleri galip gelmeye başlayacaktır ve bu son kaçınılmazdır. Sabrımız, bizim için adeta bir asker niteliğindedir. Eğer onu eğitip, geliştirecek bizi türlü tehlikelerden korur. Dünyamız ve ahiretimiz için emân vesilesi olur. Sabrımızın başını boş bırakırsak hayvanlar gibi semirir, hantallaşır ve Allâh’ın yasakladığı şeylere karşı meyilli olan nefse karşı mağlup olur. Unutmamalıyız ki sabrın en büyük düşmanı nefistir.

Yine kitapta; “Bir kul, sabretmeye kendini zorlar ve onun üzerinde ısrarla durursa, sabır onun için bir tabiat olur. Resûl-i Ekrem sallallâhu aleyhi ve sellem bir hadis-i şeriflerinde, **“Her kim sabretmek isterse, Cenab-ı Hak ona sabrı ihsan eder.”** [Muttefekun Aleyh] buyurmuşlardır.” Demek ki insan sabır gibi güzel bir ahlâkı sonradan edinebilir. Bunun için çalışması, Allâh’ın yardımına sığınması gerekmektedir.

“İnsanın sabrı, hevâ ve şehvet kuvvetine üstün gelirse meleklerle katılır. Fakat hevâ ve şehvet kuvveti sabrına üstün gelirse şeytanlara katılır. Yemek, içmek ve cinsi münasebet gibi tabiatının kuvvetleri sabra üstün gelirse, hayvanlara katılır.”

İnsanın sabrı onun nerede, kimin yanında duracağını belirler. Sabrın varlığı insanı melekler mertebesine çıkarırken, yokluğu alaşağı edebilir. Bu yüzden yine söylüyorum sabrımızın nelerde zayıf olduğunu bilmemiz, tespit ve gözlem yapmamız, eksileri üzerinde çalışıp, iyi olanları desteklememiz gerekir. Aksi taktirde yaratılış olarak mahlûkatın en üstünü olan bizler derece bakımından en aşağılık kimseler oluruz ki bundan El-Hâfid ve Er-Râfi olan Rab-bimize sığınırız.

Yine kitapta;“Sabır, alakalı olduğu konulara göre üç kısımdır. Birinci kısım, emirleri, ibâdet ve tâatleri eda edinceye kadar gösterilen sabırdır. İkinci kısım, yasakları ve şeriata uygun olmayanları yapmamaya sabırdır. Üçüncü kısım kaza ve kadere kızmayıp, bunlara sabırdır.”

Bunların yanı sıra, ihtiyari ve mecburi olarak sabrı daha genel başlıklara ayırabiliriz. İhtiyarî sabır; kişinin bile isteye gerçekleştirdiği davranışların sonuçlarına katlanmasıdır.

Mecburi sabır ise kişni kendi davranışları, seçimi değil de başkasının onun üzerinde bulunduğu tasarrufların bir sonucudur.

Yine kitapta; “İhtiyarî sabır, mecburi sabırdan üstündür. Yusuf aleyhisselâm’ın, Azîz’in karısının istediğini yapmadığın-

dan dolayı başına gelen hapsedilme gibi felaketlere sabretmesi, kardeşlerinin kendisini kuyuya atmaları, babasıyla arasını ayırmaları ve onu köle olarak satmaları gibi başına gelen musibetlere sabretmesinden daha büyüktür.”

Bilindiği üzere Yusuf aleyhisselâm; kendi iradesi ve Allâh’ın yardımı ile Azîz’in karısının istediğini yapmıyor. Ona da nefesine de karşı geliyor. Hem o kötü olaya sabrediyor hem de o olaydan dolayı başına gelecek sıkıntılara sabrediyor. İşte bu sabır ihtiyarî sabırdır ve zordur dolayısıyla üstündür. Ancak diğer durumlarda kendisinin yapabileceği bir şey olmadığı için sabretmeye mecbur kalıyor. Kısaca Yusuf aleyhisselâm başkaları sebebiyle çeşitli musibetlere maruz kalıyor. İşte bu tür sabır mecburi sabırdır.

Yine kitapta;

“Her sabır yerine göre faziletlidir. Mesela, yerine göre harama karşı sabretmek faziletlidir, yerine göre ibâdet ve tâate sabretmek faziletlidir.”

O halde kişinin durumuna göre sabrın fazileti değişiklik gösterebilir. Yaşanılan zaman; kişinin maddî, manevî durumu, çevresi, yine çevresinde gerçekleşen olaylar ve bu olaylar karşısında tutunulan tavır, sabrın Allâh katındaki değerini belirlemektedir. Haramlara ulaşabilecek biri ile haramlara ulaşma imkânı olmayan birinin haramlara karşı sabretmesi tabii ki de Allâh katında aynı kıymete sahip değildir. Mesela etrafta haram çoksa harama sabretmek daha faziletli olabilir. Cehaletin kap karanlık duman gibi etrafı sardığı zamanlar da ilme sabretmek elbette daha faziletlidir. Yine zinanın

nesli mahvettiği şu günlerde bekârlığa sabretmek elbette daha kıymetlidir. Selâm olsun Allâh için, Allâh yolunda, O'na varıncaya kadar sabreden kullara.

Yine kitapta;

“Allâh'ı sevdiğinden dolayı günahı terk edip O'na itaat eden ile Allâh'ın azabından korktuğundan dolayı günahı terk edip, O'na itaat eden arasında çok büyük fark vardır.”

Sevgi içten gelir. Ve sevginin davranışlara sirayet etmesi kaçınılmazdır. Elbette sevgiyle yapılan işlerinde kıymeti daha büyüktür. Çünkü kişi sevdiği işte başarılıdır ve sevdiği işte süreklilik gösterir. Siz hiç sevmediği bir işi yapıp da başarılı olan ve bu işi ömrü boyunca sürdüren birini gördünüz mü? Evet insan aç kalma endişesiyle bir ömür boyu aynı işte çalışabilir ancak bu demek değildir ki o işi sayesinde başarı onun olacaktır ya da sevmediği bu işten lezzet alacaktır.

Sevginin davranışa sirayet etmesi gibi sevgisizlik de davranışlara sirayet eder. Bu durum dünyevi işlerde dahi böyleyken, uhrevi işlerde nasıl böyle olmasın? Elbette ki severek, isteyerek ve korkarak amel edenlerin amelleri Allâh katında daha üstün olacaktır. Çünkü onların amellerinde ne Allâh'ın asla affetmeyeceği şirk, ne hiç sevmediği riya, ne de hiç hoşlanmadığı tembelliğin bulunması söz konusu değildir.

Bir sonraki sayıda görüşmek üzere, selâm ve duâ ile...

“Her kim sabretmek isterse, Cenab-ı Hak ona sabrı ihsan eder.” [BUHÂRÎ/MÜSLİM]

GÖNÜLDEN GELENLER

SABIR MARATONU

Urve Tahir

Mevsimi geldi, karlı ve soğuk bir kışın ardından hayvanlar yaylaya götürülmeye başlandı. Kışın ahırlarda beslenen koyunların sayısı artmış bir halde yaylanın yolunu tuttular. Yazın her gün yaylaya gidecek hayvanlar için hoş bir maraton bu. Bu maratona katılan koyunlar, yeni doğan kuzuların çılginca zıplamaları eşliğinde her sabah çoban gözetiminde yaylaya gidiyorlar. Yayla dönüşü öğlen vakti sağım içim geliyor ve yayla maratonunun ardından geri döndüklerinde tekrar sağılıyorlar. Çoban gözetiminde bazen akşamdan yaylaya gidip gece orada kaldıkları da oluyor. Çoban köpeklerinin havlarına koyunların melemeleri her sabah ve her akşam karışıyor.

Hayvancılığı bir çok köy bıraksa da Garipler Köyü'nün sakinleri sabırlılar. "Badadan, atadan biz böyle gördük, zahmetli olsa da bereketlidir hayvancılık" diyorlar. Onlardan biri olan köyün en eskilerinden Ahmet Amca'nın da elli kadar koyunu var. O da köyün büyük

sürüsüne koyunlarını katarak, yaylaya yolluyor. Yazın çobanların işe dahil olması yükünü hafifletse bile kışın Ahmet Amca koyunların bakımıyla tek başına kendisi ilgileniyor. Gerçi hanımı da var ama gözü işi görmez, eli işe işe gitmez cinsinden bir hanım. "İş" denildiğinde sıtma nöbetleri geçiren bir kadıncağz.

Ahmet Amca, her şeye rağmen hanımına ilişmeyen, yapabildiklerini kendisi yapan biri. Zamanında severek ve isteyerek evlenmişler, evlendiğinde hanımını rahat ettirebilmek için elinden geleni de yapmış. Ancak kadın öyle rahata alışmıştı ki bu seferde eli işe gitmez olmuş. "İş" denilince duymazdan ve görmezden gelmeyi âdet haline getirmiş. Öyle ki iş çıkacak diye evine kimsenin gelmesini dahi istemeyen birine dönüşmüş. Öyle ki Ahmet Amca alışveriş yapıp kileri ağzına kadar doldurduğunda söylenmeye başlar; "Yahu bunlara ne gerek vardı şimdi, yine bu kadar masrafa girmişsin?" diye dert

yanardı. Bir adı da “Sabır” olan adamcağız da; “Sana aldım hanım!” der ve geçiştirirdi. Biliyordu ki hanımın derdi başkaydı; o, eve misafir gelmesinden çekiniyordu. “Kiler boş olursa misafir de gelmez!” gibi anlamsızca bir düşünceye kapılmıştı; kiler dolduğunda ise hey heyleri geliyordu.

Kadın, evine çocuklarını ve torunlarının gelmesine bile hazmedemiyor, onlara dahi “yabancı muamelesi” yapıyordu. Torunları evine gelip koşturduklarında krizler geçiriyor, bağıra çağıra peşlerinden ev içi maratonunu düzenliyordu.

Ahmet Amca, hanımının durumunu bildiğinden çocuklarının geleceğini dahi ona söylemezdi. Önceden gidip alışverişini yapar, kilere koyar, birkaç gün sonra çat kapı yapan misafirlerini kapıda karşılardı. Tabi bu durum farklı zamanlarda tekrarlanınca evin nazlısı Nazlı Hanım da durumunun fakına varır, gün boyu homurdanırdı. Hatta bazen homurdanmalar eşliğinde uyu-yakalır ve horuldardı.

Ahmet Amca yine bir şeyden haberi yokmuş gibi davranır ve hanımının yanında hiçbir şeyi bozuntuya vermezdi. Gerçi misafirler geliyordu da ne oluyordu sanki? Gelen gelinler hazırlıkları yapıyorlar, yemeği hazırlıyorlardı. Nazlı Hanım ise bir sultan edasıyla yerinden kalkmıyor, yapılanları göz ucuyla takip etmekle yetiniyordu.

Ahmet Amca, kırk beş senelik evliliğinde sabrı hayat yapmıştı. Çoğu kişinin bir gecekondu bile yokken, o her sene bir kat çıkarak koca bir gökdelen gibi “sabırdan kuleler” dikmişti.

Yaşlı adam, artık sabır günlerinin sonuna doğru yaklaşıyordu. Ömrü köyünde geçmiş nerdeyse köyünden dışarı adımını atmamıştı. Otuz hanelik köy halkından başka insanları da pek tanımazdı.

Ahmed Amca, tüm olumsuzlara karşı “müspet bakış” dediği bir bakış açısı geliştirmiş ve her ne olursa olsun sabrederek olayın güzel yanını bulmaya çalışmıştı. Mutsuz olsa bile hiçbir zaman mutsuz olduğunu ifade etmez, her zaman tebessüm ederdi.

Yaz başlayıp çiçekler açtığında çiçekleri toplar. Bazen hanımına getirir, bazen yolda gördüğü insanlara hediye ederdi. Yetmişini geçen ömründe kötü birisi olarak tanınmamıştı. Zararsız bir insandı Ahmet Amca, sabırlı bir insan, belkide en büyük zararı kendisine olan bir insan. Onu tanıyanlar; “Bu kadar sabırlı olmak onun belini büktü! Sanki hiç durmadan sabır maratonu koşuyor bu adam!” diyorlardı. Gerçekten de sırtına yılların sabrı oturmuş da kalkmıyordu sanki. Artık yanından ayırmadığı bastonu ile dertleşir olmuştu.

Ve günlerden bir gün, yatağa düştü Ahmed Amca. Geçer diye beklediler ama geçmedi. Durumu daha da kötüye gidince çocuklarına haber verdiler. Evlatlarından ikisi de İstanbul’dan köye gittiler. Ahmed Amca gerçektende bitkindi, konuşmak ne büyük bir nimetmiş yeni öğrenmişti. İnsan, yetmişini aşsa da öğrenecekleri varmış demek diye düşündü.

Ahmed Amca İstanbul’da tedavi göreceken, evde yalnız kalamayan Nazlı Hanım’da İstanbul yolcusu oldu. Uçakla kısa bir yolculuktan sonra, ço-

“Her canlı ölümü tadacak ve sonunda dönüp huzurumuza geleceksiniz. İmân edip dünya ve âhiret için yararlı işler yapanları -hiç şüpheniz olmasın- içinde ebedî kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetteki köşklere yerleştireceğiz; sıkıntılara katlanan, yalnız Allâh’a dayanıp güvenerek işlerini gerektiği gibi yapanlara ne güzel karşılık!” [Ankebût: 29/57-59]

çocuklarının evine geldiler. Büyük evlatları Hüseyin, evin bir odasını anne babasına ayırmıştı. Ahmet Amca ağzı var dili yok bir adama dönüşmüş, dünya ile alakasını kesmişti.

Nazlı Hanım ise hem ona, hem de içinde buldukları duruma üzülmüyordu. Şimdi ne olacaktı? Ahmet Bey'in nesi vardı? Durumu tehlikeli miydi? Hastalığı neydi? Hastalığın bir tedavisi var mıydı? Acaba ölecek miydi? Bunları düşününce kendisini alabildiğine huzursuz hissediyordu. O bunları yaşarken dünya Gazze Katliamı'nı yaşıyor, vicdan sahiplerini dehşete düşüren emsalsiz bir katliamı tüm dünya canlı canlı seyrediyordu. Sözde medenî dünya, feryatlar eşliğinde bebeklerin, çocukların, kadınların, yaşlıların toplu olarak katledilişine şahit oluyordu. Sabrı hayat yapan yerd, Gazze.

Nazlı Hanım, haberlerden gördükleri karşısında donakalmıştı. Bir yandan Ahmed Amca için yaş dökerken, diğer taraftan Gazze için ağlıyordu. Aslında ağlaması ve ağlanması gereken o kadar çok şey vardı ki, bu katliam hepini gün yüzüne çıkarmıştı.

Ahmet Amca, tedavi için geldiği İstanbul'dan sağ olarak köyüne dönemedi. Bir garip olarak yaşadığı bedenini Garipler Köyü'ne defnettiler. Cenazesine tüm köylüler katıldı, hayırlı yâd edilişler kulaklara ulaştı. Köyü, evi, hanımı, hayvanları, tüm hatıraları arkasında kalmış, dünya telaşesi bitmiş, ahiret telaşesiye başlamıştı. Mezarına çok sevdiği çiçeklerden dikenler, ertesi gün hiçbir şey olmamış gibi tekrar eski hayatlarına döndüler.

Peki Nazlı Hanım bundan sonra ne yapacaktı? O, köyde tek başına durabilen birisi değildi. Bunun üzerine iki kardeş annelerinin bakımını üstlendiler. Nazlı Hanım, dönüşümlü olarak ikisinin yanında kalacaktı. Misafirleri sevmeyen kadın, uzunca bir misafirliğe çıkıyor gibiydi. Oğullarının evlatlarına yani öz torunlarına nasılda bağırır, onları sustururdu. Ya şimdi bunu nasıl yapacaktı ya da yapabilecek miydi? Gazze'yi gördükten sonra çocuklara bakışı bile değişmişti. O iç aleminde bu gelgitleri yaşıyor, aklına çilekeş kocası geldi. İstem dışı dudakları gerildi, gözleri doldu, sabır maratonunu azimle bitiren adamı hasretle ve minnetle andı.

AHLÂK EĞİTİMİ

MESCİD ÂDÂBİ

Ümmü Elif

Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın adıyla...

Hamd; âlemlerin Rabbi olan Allâh Azze ve Celle'ye, salât ve selâm Nebî-miz Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'e ve kıyâmete kadar ona tâbi olanların üzerine olsun. Değerli Minhâc Dergisi okurları! İslâmî âdablara dâir köşemizin bu sayıdaki konusu mescid âdabı olacaktır, inşallâh.

Mescid, Arap lügatinde; “eğilmek, tevâzu ile alını yere koymak” mânâsına gelen sücûd kökünden türemiş, “secde edilen yer” anlamında bir mekân ismidir. Mescid kelimesi Kur'ân'da tekil ve çoğul olarak, ayrıca sıfat tamlaması şeklinde birçok yerde geçer. Kâbe ve çevresini ifâde eden Mescid-i Harâm on beş yerde, Mescid-i Nebevî veya Mescid-i Kubâ'nın kastedildiği “takvâ temeli üzerine kurulu mescid,” [Tevbe: 9/108] Kudüs haremının kastedildiği Mescid-i Aksâ [İsrâ: 17/1] ve münâfikların nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'e suikast tertipleme üzere bina ettik

leri Mescid-i Dirâr [Tevbe: 9/107] birer âyette zikredilmektedir. Mescid kelimesinin çoğulu olan mesâcid Kur'ân'da altı yerde geçer. Buralarda genel olarak mescidler kastedilmekle beraber kelimenin aynı zamanda mimli masdar ve alet isminin de çoğulu olması sebebiyle, **“Secdeler Allâh içindir”** [Cin: 72/18] âyeti, “Secde organları veya secde yerleri (mescidler) Allâh'ındır” şeklinde de anlaşılabilir. Keza, Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem, bir hadîsinde: **“Yeryüzünün tamamı bize mescid kılındı”** [Müslim] buyurmuştur. Bazı âlimler bu hadîsi delîl göstererek ibâdet edilen her yerin mescid olduğunu söylemişlerdir.

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, **“yeryüzünde imar edilen ilk mescidin Mescid-i Harâm, ikincisinin ise Mescid-i Aksâ olduğunu”** söylemiştir. [Buhârî]

Günümüz Türkiye'sinde mescid kelimesine karşılık kullanılan câmi kelimesi ise; Arapça cem kökünden türeyen, “toplayan, bir araya getiren” mânâsında olup, başlangıçta sadece cuma

namazı kılınan büyük mescidler için kullanılan “el-Mescidü'l-Câmi (cemâati toplayan mescid)” tamlamasının kısaltılmış şeklidir. Tabir olarak Tabe-rânî’de yer alan zayıf bir hadîste geçer. Tâbiîn döneminde Müslümanların genelini toplandığı büyük mescidler için kullanılmıştır.

Sözlük mânâsı, secde edilen yer, ibadethâne olsa da mescid kavramı, İslâmî istilâhta çok daha geniş bir anlam sahasına sâhibtir. Mescidlerin Müslümanlara yönelik işlevlerini kısaca dört madde halinde ifâde edebiliriz.

Mabed: Mescidler öncelikle ibâdet yeridirler, zamana ve mekâna bağlı olmaksızın inşa edilme sebeplerinin ilki Müslümanların topluca ibâdet edebilecekleri mekânlar olmalarıdır. Allâh Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: “(O nur) Allâh’ın yüceltilmesine ve içerisinde Allâh’ın adının anılmasına izin verdiği evlerde (mescidlerdedir). Orada, gece ve gündüz O’nu tesbih ederler.” [Nûr: 24/36]

Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem ise bir hadîsinde, “Allâh’a en sevimli gelen mekânlar, içinde adının anıldığı ve kendisine kulluk görevinin yerine getirildiği yerler olarak mescidlerdir” [Müslim] buyurmuştur.

Mescidler başta Cuma namazı olmak üzere, cemâat namazları, hutbe, itikaf gibi topluca yapılan ibâdetlerin icra yerleridir.

İlim ve tedrisat mektebi: Mescidin en önemli işlev alanlarından biri de ilim ve tedrisat yeri olmasıdır. Mescidin bu fonksiyonunun İslâm’dan önceye giden bir geçmişi vardır. İm-

rân'ın karısının, doğacak çocuğunu mescidde yetiştirilmek üzere adaması buna örnektir. [Âl-i İmrân: 3/35-37]

İslâm'da ilk eğitim ve öğretim faaliyetleri Mekke döneminde Dârü'l-Er-kam'da başlamış, Medine'de Mescid-i Nebevî'nin inşasından sonra buna hız verilmiştir. Mesciddeki öğretim faaliyetleri “meclis” kelimesiyle ifâde edilir. Mescid-i Nebevî'deki derslere “Meclisü'l-İlm” denilmiştir ki bu ilk asırda hadîs derslerini ifâde ediyordu. Bu meclislerde Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in hadîslerini dinleyen ve iç içe dâire şeklinde oturan dinleyici grubuna “halka” denilmiştir.

İdâre merkezi: Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, İslâm devletini kurduktan sonra idârî ve siyâsî işler için ayrıca bir yer inşa etmemiş, yönetimi evinin hemen yanında bulunan mescidinde sürdürmüştü. Keza devlet yönetimiyle ilgili meseleleri mescidde görüşüp kararlar alması ve orada bu kararları halka duyurması sünnet olarak kendisinden sonra da devam etmiş, devlete âit idâre binâları yapıldığında da bu sünnet aynen devam etmiştir. Halifeler başşehirin merkez câmisinde imâmet görevini yerine getiriyor ve idârede minberden büyük ölçüde faydalanıyorlardı. Minber başlangıçta merkezî idârenin bir sembolü idi ve sadece Mescid-i Nebevî'de bulunmasına izin verilmişti.

Ömer radîyallâhu anh, Mısır'da valiliği sırasında minber yaptırmak isteyen Amr b. Âs radîyallâhu anh'a müsaade etmedi. Ebû Bekir radîyallâhu anh'dan itibaren halifeye biât minberde yapılıyordu. Halife de biâtın sonra

idârede takip edeceği genel prensipleri minberde okuduğu ilk hutbe ile ilân ederdi. Minber bu fonksiyonuyla anayasaya sâhib toplumlarda üzerinde devlet siyâsetinin açıklandığı kürsülere benzetilmiştir. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem diplomatik görüşmeleri de mescidde yapar, yabancı elçileri en güzel elbiselerini giyerek orada kabul ederdi. Onun elçileri kabul ettiği yer halen “Üstüvânetü'l -Vüfûd (sefirler sütunu)” olarak bilinmektedir.

Hukûkî ve kadâî meselelerin görüldüğü mekân: Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in minberi, ahkâmın öğretildiği, yanlış hukukî uygulamaların düzeltilindiği bir yerdi. Meselâ kendisi velâ hakkıyla ilgili yanlış bir uygulamayı minberde dile getirip düzeltmiştir.

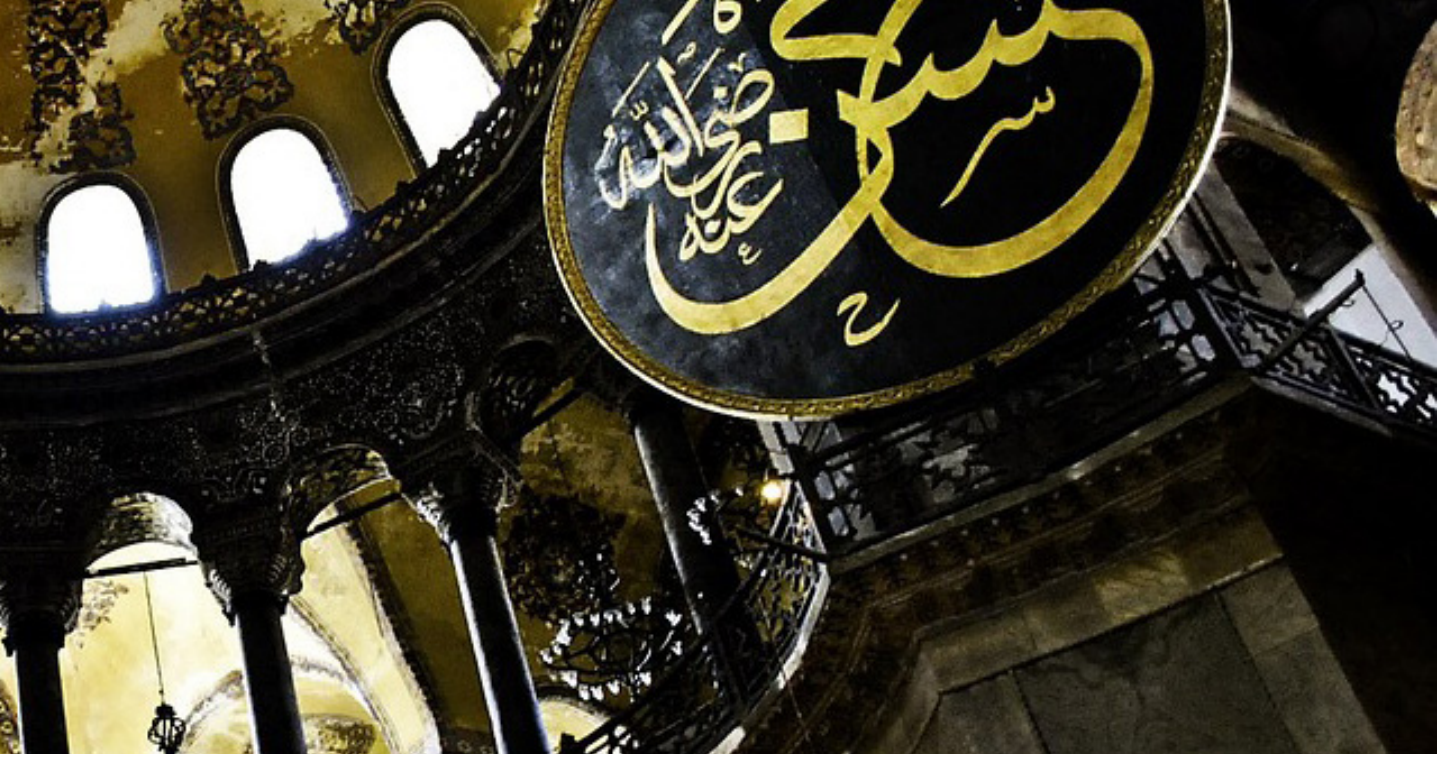
Asr-ı saâdet'te mescid kadâî faaliyetlerin yürütüldüğü bir mekân olarak da hukûka hizmet etmiştir. Bazı âlimler: **“Sana o davacıların haberi geldi mi? Hani onlar duvardan mescide tırmanmışlardır”** [Sâd: 38/21] âyetini mescidlerde kadâî faaliyette bulunulabileceğine delîl göstermişlerdir.

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in: **“Benim şu minberimin dibinde kim yalan yere yemin ederse cehennemdeki yerine hazırlansın”** [Ebû Dâvûd] hadîsi, davalara Mescid-i Nebvî'nin minberi yanında bakıldığını göstermektedir. Yine Buhârî, Şüreyh, Şa'bî, Yahyâ b. Ya'mer gibi ünlü kadınların mescidde kadâî faaliyette bulduklarını nakletmiştir.

Askerî karargâh: Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in bir vasfı da kumandan olmasıdır. Bu bakımdan Asr-ı saâdet'te mescid, askerî bir karargâh, bir nevî askerî şûra meclisi ve askerî hastane olarak da görev yapmıştır. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem savaştan önce mescidde ashâbiyla istişâre eder ve aksine bir vahiy gelmedikçe onların fikirlerine uyardı.

Mescidlerin genel işlevlerini bu şekilde özetledikten sonra mescidlerde uygulanması gereken edeblere de maddeler halinde değinmemiz yerinde olacaktır. Bu edebleri sekiz maddede toplamak mümkündür:

Niyet: Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in: **"Ameller ancak niyetlere göredir. Kişiyeye niyet ettiği şeyin karşılığı vardır"** [Buhârî] hadîsi üzere mescide giderken niyeti masivadan arındırmak, orada yapılacak amel her ne olursa olsun neticesinde yalnızca Allâh Azze ve Celle'nin rızâsını elde etmek gayesi ile yola çıkmak, niyete riya veyahut herhangi dünyevî bir beklenti karıştırmak uyulması gereken ilk ve en önemli edebdir.

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in mescide gitmek için evinden çıkarken şu duâyı ettiği nakledilmiştir **"Allâh'ın adıyla... Allâh'a îmân ettim, Allâh'a tevekkül ettim. Güç ve kuvvet yalnız Allâh'ın yardımı iledir. Allâh'ım! Senden isteyenlere (olan) vadin ve benim (mescide doğru) şu çıkışım hakkı için beni ateşten korumanı ve cennetine koymanı istiyorum. Allâh'ım! Ben, ne azgınlık, ne böbürlenme, ne gösteriş, ne de riya için çıkmadım; ben (ancak) senin rızânı kazanmak ve gazâbından korunmak için çıktım."** [İbn Mâce]

Abdest almak: Evden herhangi bir iş için çıkıldığında abdest almak dînen tavsiye edilmiştir. İbâdet mekânı olan mescidlere gitmek için yola çıkıldığında ise bu edebe riâyet etmek öncelikle önemlidir.

Temizlik: Mescide temiz ve güzel elbiselerle gitmek. Bu adâb, Kur'ân âyetiyle sabittir: **"Ey Âdemoğulları! Her mescide ziynetinizi takının (güzel ve temiz giyinin). Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez."** [Araf: 7/31]

Yine mescide giderken güzel kokular sürünmek ve ağız temizliği yapmak hoş görülmüş, kokusuyla insânları rahatsız edebilecek soğan, sarımsak gibi yiyeceklerin mescide gitmeden önce tüketilmesi ise hoş görülmemiştir.

Mescide giriş âdabı: Hayırlı olan her mekâna olduğu gibi mescide de sağ ayakla girip sol ayakla çıkmak sünnet olan edeblerdendir. Besmeleden sonra mescid duâsı okumak da keza sünnettir. Bu duâlardan biri şöyledir: **"Allâh'ım! Kalbime, gözüme ve kulağıma nûr ver! Sağımda, solumda, üzerimde**

**ve altımda nûr kıl! Önümde ve arkam-
da nur kıl! Allâh'ım! Nûrumu artır!”**
[Buhârî]

Tahiyyatü'l-mescid namazı kılmak: Mescide girdikten sonra oturmadan, yalnızca mescide has olan ve selâmlama anlamına gelen iki rekât “tahiyyatü'l-mescid” namazı kılmak kuvvetli sünnetlerdendir. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Sizden biriniz mescide geldiği zaman oturmadan önce iki rekât namaz kılsın.”** [Buhârî]

Mescidde sükûnet: Şüphesiz mescid denilince akla ilk namaz ibâdeti gelir. Öncelikle namazgah olan mescidde namaz kılanların namazını ifsat etmemek için sükûneti sağlamak önemli bir edebittir. Ebû Hureyre radîyallâhu anh'dan şöyle rivâyet edilmiştir: “Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem bir gün namaz kılarken ayak patırtıları duydu. Namaz bitince: **‘Gürültünüz neydi’**, diye sordu. Namaza yetişmek için acele ettik, dediler. Bunun üzerine **‘bir daha böyle yapmayın. Namaza yavaş ve vakarlı geliniz. Yetiştiginizi kılar, yetişemediğinizi tamamlarsınız’** buyurdu.” [Buhârî]

Mescidlerde yüksek sesle konuşmak mekrûhtur. Ancak vâiz, hatib ve öğrencilerine ders vermekte olan hoca, sesini duyurmak için yükseltebilir. Namaz kılanlara zarar vermemek şartıyla Kur’ân-ı Kerîm okuyanların seslerini yükseltmeleri câizdir. Keza vaaz ve irşat vakitlerinde de sessiz olunması hem bir mescid âdabı hem de yapılacak olan nasihat ve irşattan nasiplenebilmek için elzemdendir. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Cuma günü imâm hutbe okurken konuşan arkadaşına: ‘Sus!’ desen bile hatalı bir iş yapmış olursun.” [Buhârî]

Mescide girmeden önce telefonların sessize alınması, gereksiz gündelik muhabbetlerden kaçınılması, şayet ortamda varsa küçük çocukların gürültü yapmalarının engellenmesi, manevî atmosferi dağıtacak her türlü söz ve davranışlardan uzak durulması sükûnet için gereklidir. Cemâatle namaz âdabı: Cemâat namazı; mescidde bir araya gelen Müslümanların bir imâma uyarak topluca kıldıkları namaza denilir. Fazilet ve ecir bakımından tek başına kılınan namazdan üstündür. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Cemâatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi derece daha faziletlidir.”** [Buhârî]

Cemâatle namaz kılmanın da bazı edebleri vardır bunları genel olarak şöyle sıralayabiliriz: Mescidde namaz kılanların önünden geçmemek, ön safta boşluklar olduğu halde arka saflarda durmamak, keza ön safta duranların alacağı ecrin daha fazla olacağı bildirilmiştir. Ön safa geçmek için başkalarını çekiştirmemek ve safları sık tutmak sünnettir. Mescidde irşâd âdabı: Mescidin temel işlevlerinden birinin irşâd olduğunu söylemiştik. Sözlükte irşâd: İnsânlara hak yolu göstermek, dünyâ ve âhiretle ilgili zarar verecek ve fayda sağlayacak unsurları anlatmaktır. Fert ve cemiyet olarak insânlığın yararına olan faydalı ve hayırlı yola “rüşd”, bu doğru yolu kendi şahsında benimseyip gösterenlere “reşid”, “râşid”; onu başkasına gösterip benimsetmeye çalışan kimseye de “mürşid” adı verilir.

“Allâh’a en sevimli gelen mekânlar, içinde adının anıldığı ve kendisine kulluk görevinin yerine getirildiği yerler olarak meşidlerdir” [Müslim]

Mürşid, Müslüman cemâati veya ilim meclisini emredildiği üzere hikmet ve güzel öğütle irşâd etmeye çaba gösterirken irşâda muhâtab olan Müslümanlara da edeble istifâde etme sorumluluğu hâsıl olur. Irşâd meclislerinin sünnetle sâbit olan edebleri kısaca şunlardır: Meclis halkasına selam vermek, halkada boş bulduğu yere oturmak. Meclise sonradan gelen bir kimse için oturacak yer yoksa, halkayı genişletmek ve safları sıklaştırmak sûretiyle yer açarak onun oturmasını temin etmek gerekir. Bu edeb âyetle sâbittir. **“Ey îmân edenler! Size, meclislerde yer açın denildiği zaman genişletin (yer açın) ki Allâh da size genişlik versin.”** [Mücâdele: 58/11] Konuya Kur’ân-ı Kerîm’de de temas edilmesi, bu husûsun önemini gösterir. Bir yere ilk oturan orada oturma hakkına sâhibtir. Bir kimseyi yerinden kaldırıp onun yerine oturmak câiz değildir. İlk oturan, herhangi bir sebeple geri dönmek üzere kalkıp geri döndüğünde yerine oturan kimse- nin kalkmasını talep edebilir. Fâkihler, mescidde herhangi bir ders veya toplantı mahallinde yeri belirli olan âlimin, cemâate Kur’ân okuyan hâfızın, çarşı ve pazarda her zaman aynı yerde bulunmasına alışılmış satıcının bu hükmün dışında olduğunu belirtmişlerdir.

Mecliste dağınık halkalar hâlinde oturmak hoş görülmemiştir. Câbir b. Semüre radîyallâhu anh, şöyle rivâyet etmiştir: “Bizler mescidde dağınık halkalar hâlinde otururken Rasûlullâh sal-lallâhu aleyhi ve sellem yanımıza geldi ve **‘sizi neden böyle dağınık görüyorum’** dedi.” [Müslim]

İlim ve irşâd meclisinde bulunmanın temel gayesi elbette ki dînini öğrenmek

ve mânen ihyâ olmaktır. Rasûlullâh sal-lallâhu aleyhi ve sellem, hayır üzere kurulmuş meclislerden istifâde etmeyi ve oralardan faydalanmayı bizlere emretmiştir. Rasûlullâh sal-lallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Cennet bahçelerine uğradığınız zaman oralarda faydalanın.”** Sahâbe dedi ki: ‘Ey Allâh’ın Rasûlü! Cennet bahçeleri de nedir?’ Bunun üzerine Rasûlullâh sal-lallâhu aleyhi ve sellem: **‘Zikir halkalarıdır’** buyurdu.” Diğer bir rivâyette ise şöyle buyurmuştur: **“Cennet bahçeleri, ilim meclisleridir.”** [Tirmizi]

Zikredilen cennet bahçelerinden en iyi şekilde istifâde edebilmek için, yukarıda geçen mescid adabına tümüyle riâyet etmek, dersi ve vaazı dikkatle dinlemek, gerekli yerlerde notlar almak, alışveriş, giyim kuşam gibi dünyevî şeylere dâir sözlerden uzak durmak ve orada bulunan diğer Müslümanların dikkatlerini dağıtacak her türlü davranıştan sakınmak mescidlerde uyulması gerekli olan diğer edeblerdendir.

Son söz olarak; mescidler Allâh’ın evleri ve Nebîimiz Muhammed aleyhis-selâm’ın bizlere bıraktığı mirâsın en önemlilerindendir. Bizler maddî olarak mescidleri inşâ ve imâr ederken, mescidler ve ilim meclisleri ise bizi manevî olarak ihyâ ve ikmâl ederler. Onlara sâhib çıkıp korumamız, bizler için hem şerî bir sorumluluk hem de hakkın yer yüzünde yaşanılması ve yaşatılması için gereklidir.

Mescidler ile ihyâ ve ikmâl olmak duâsı ile...

Allâh’a emanet olun.

PEYGAMBER KISSALARI

MUHAMMED SALLALLÂHU ALEYHİ ve SELLEM ve TEVHÎD MÜCADELESİ (2)

Ümmü Musab

Rahmân ve Rahim olan Allâh'ın adıyla...

Allâh Subhânehu ve Teâlâ'ya hamd eder, O'ndan yardım ve mağfiret dilerim. Salât ve selâm nebîlerin sonuncusu Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem'in ve bütün nebîlerin üzerine olsun. Allâh Subhânehu ve Teâlâ'ya sığınarak ve O'ndan yardım isteyerek sözlerimize başlıyoruz.

Değerli okurlar; dergimizin bir önceki sayısında beşinci ulu'l-azm Rasûlümüz, Muhammed sallallâhu aleyhi vesellem'in tevhîd mücadelesine giriş yapmıştık. Allâh Rasûlü, Muhammed sallallâhu aleyhi ve sellem yeniden tevhîd dînine davet etmekteydi. Kur'ân'da "İslâm" adı verilen dîndi. Temeli, atamız İbrahim aleyhisselâm'ın dini ile, haniflik'le birdi. İslâm her yönüyle yüceydi, gerçektir. İkmâl edilmiş, mükemmeldi. Muhammed sallallâhu aleyhi vesellem'in dînini kabul edene müslüman, muvahhid ve mümin denirdi. Allâh Subhânehu ve Teâlâ'ya teslim

olmaktı. İslâm dışı kalan ise kâfir, müşrik. Bu sayımızda Allâh Rasûlü ve ashabının tevhîd mücadelesinde neler yaşadıklarını, Allâh Subhânehu ve Teâlâ'nın izniyle hep beraber okuyalım.

Kendini Takdim

Kavmi, Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi vesellem'den her türlü iyiliği beklerlerdi, zaten onu "Emin" diye anarlardı. Ancak putlarına karşı savaş açacağını, kendilerini tevhîd'e davet edeceğini hiç beklemediler. Onun, Allâh Subhânehu ve Teâlâ'nın Rasûlü olacağını düşünmemişlerdi. Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem, kendisini şöyle takdim etti; **"De ki: `Ben, ancak sizin gibi bir insanım. Bana, ilahınızın ancak tek bir ilâh olduğu vahyolunuyor. (O hâlde) O'na yönelin ve O'ndan bağışlanma dileyin. Yazıklar olsun o müşriklere...`** [Fussilet: 41/6] Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem kendisinin de herkes gibi candan ve kandan bir insan olduğunu söyleyip, kavmini tevhîd'e davet ediyordu. Müşrikler ise Allâh Rasûlü'nün putlara tap-

masını istediler. Bu istekleri üzerine; **“(De ki): ‘Ben ancak bu beldeyi haram/kutsal kılan ve her şeyin kendisine ait olduğu (Mekke’nin) Rabbine ibadet etmekle emrolundum. Ve Müslimlerden/şirki terk ederek tevhidle Allâh’a yönelen kullardan olmakla emrolundum. Ve Kur’ân’ı okumakla (emrolundum). Kim hidayet bulursa, kendi yararına hidayet bulmuştur. Kim de sapıtırsa de ki: ‘Ben, ancak uyarıcılardan biriyim.’”** [Neml: 27/91-92] demesi emredildi. Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem Allâh Subhânehu ve Teâlâ’nın son elçisiydi. O, Allâh’ın azabıyla korkutur, Râhmetiyle müjdelerdi. Bu onun göreviydi. O, kimseye zarar veremez, bu yüzden ondan korkmak gereksizdi. Ancak ona inanmayan hidayete eremezdi, direnmek gereksizdi. Onu dinlemek ve izlemek gerekti.

Baskı

Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem ahiret, hesap ve azap konularını sık sık hatırlatarak insanları Allâh Subhânehu ve Teâlâ’ya çağdırmaya devam etmekteydi. Açıktan ve ödünsüz yapılan tevhîd mücadelesini durdurabilmek için yaptıkları tüm teklif ve teşebbüslerin etkisiz kaldığını gören müşrikler bu kez, Allâh Rasûlü’nü dolaylı yoldan tesir altına almayı denediler.

İçlerinden bir heyet Allâh Rasûlü’nün amcası Ebu Talib’e müracaat etti: “Kardeşinin oğlu, dinimizi, ilahlarımızı kötülüyor. Dedelerimize sapık diyor. Bizi de ahmaklıkla suçluyor. Ya kendisini bu işten vazgeçirirsin, ya da himayeni kaldırırın. Biz onun hakkından geliriz” dediler. İlk geldiklerinde Ebu Talib onları güzellikle gönderdi.

Ama müşrikler ikinci defaya gelince, Ebu Talib Allâh Rasûlü’ne “beni de kendini de koru!” dedi. Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem üzülmüştü, bu güne kadar destek olan amcası artık durmasını, davetine bir son vermesini istemişti. Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem çok net bir şekilde safını belli etti: “Amca! Allâh’a yemin ederim ki bu adamlar, bir elime güneşi, bir elime de ayı koysalar, ben yine bu davetten vazgeçmem!” dedi. Ebu Talib Allâh Rasûlü’nün sergilediği bu kararlılık karşısında, duygulandı ve “Gel kardeşimin oğlu gel! İsteddiğini söyle. Yemin ederim ki hiçbir şey karşısında seni onlara teslim etmem” dedi. Allâh Rasûlü’nün siretinde bizler için kıymetli dersler, örnekler vardır. Bizler de her daim safımızı çok net belli etmeli ve dinimizin gerektirdikleri karşısında dimdik durmalıyız. “Rabbim, Sana duamız; Ayaklarımızı dinin üzerine sabit tut ve hidayetimizi arttır! Allâhumme Âmîn”

Daveti Engelleme Çalışmaları

Müşrikler Ebu Talib’e gelip, istedikleri sonucu alamadıklarından Allâh Rasûlü’nü engellemek için çeşitli yollara başvurdular. Bunlardan bazıları, alay etme, tahkir etme, küçümseme, ve yalanlama gibiydi. Bir defasında Ebu Cehil çaresiz bir şekilde yandaşlarına şu şekilde seslendi: “Ey Kureyş topluluğu! Gördüğünüz gibi Muhammed dinimizi ayıplamaktan, atalarımızı aşağılamaktan, akıllarımızı tutarsızlığa bulamaktan ve ilâhlarımızı yok saymaktan gayrı bir yol tutmadı. Allâh’a yemin olsun ki, yarın bir taşla kafasını yaracağım. Ondan sonra Abdi-Menaf oğulları ellerinden geleni ardlarına koymasınlar.” Bu şekilde tehdit ederek muvahhidle-

ri küçük düşürmek, azimlerini kırmak, ruhlarını çökertmek, manevi kuvvetlerini zayıflatıp tağutlara teslimiyet göstermelerini ve geri adım atmalarını istiyorlardı. Bilmiyorlardı ki, muvahhidlerin gün geçtikçe imânlarının ve sayılarının arttığını.

Bir gün Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem Kâbe'yi tavaf ederken Velid bin Mugire, Ümeyye bin Halef ve onlar gibi kavimlerinin arasında söz sahibi kimselerle karşılaştı. Dediler ki: “Ya Muhammed! Senin ibadet ettiğine biz de ibadet edelim. Sende bizim taptığımızı taparsın. Biz de sen de ortak hareket etmiş oluruz. Eğer senin ibadet ettiğin daha hayırlı ise O'ndan nasibimizi almış oluruz. Eğer bizim taptıklarımız daha hayırlı ise sen de bunlardan nasibini almış olursun.” Bu konuşma üzerine Kafirûn sûresi nazil oldu: **De ki: “Ey Kâfirler! Ben, sizin ibadet ettiklerinize ibadet etmem. Siz de benim ibadet ettiğime ibadet edecek değilsiniz. Ben de sizin ibadet ettiklerinize ibadet edecek değilim. Siz de benim ibadet ettiğime ibadet edecek değilsiniz. Sizin dininiz size, benim dinim bana.”** [Kâfirûn: 109/1-6] Bu müşrikler böyle önemli bir konu olan, bizim var oluş sebebimiz olan kulluk, ibadet etme konusunda Allâh Subhânehu ve Teâlâ ile pazarlık ettiler. Allâh Rasûlü'nün **“Sizin dininiz size, benim dinim bana.”** [Kafirûn: 109/6] cevabı, siz istemesenizde “Ben yoluma devam edeceğim” manasına gelmekteydi.

Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem tevhîd davasında hiçbir şekilde ve hiçbir seviyede putperestlerle uzlaşmayı kabul etmedi. Artık bunu herkes bilmekteydi. Buna rağmen kavmi diret-

mekteydi. Bu direnme, içinde buldukları bozuk düzenin neticesiydi.

Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem'e Eziyet ve Cefa

Müşrikler yaptıkları baskıların bir faydasını göremeyince, ikinci defa toplandılar. Kureyş'in ileri gelenlerinden yirmi beş kişilik bir heyet oluşturdular. Heyet başkanı Allâh Rasûlü'nün amcası Ebu Leheb idi. Bu görüşme ve tartışma sonucu, bu heyet, Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem aleyhine sert bir karar aldı. İslâm'a girenlere işkence etme, onlara çeşitli eza ve cefalarla muamele etme hususunda kesin ve katı davranmayı kararlaştırdılar. Öyle`de yaptılar zaten.

Ebu Leheb ve karısı Ümmü Cemil, Allâh Rasûlü'ne kötülük yapmakta önde gidiyorlardı. Ebu Leheb, Allâh Rasûlü'nün gittiği her meclise, her eve arkasından gider ve Allâh Rasûlü'nün anlattıklarını yalanlayıp insanların kafalarını karıştırdı. Ümmü Cemil ise geceleyin Allâh Rasûlü'nün kapısına ve gideceği yola dikenler serpererek düşmanlığını gösteriyordu. Dili uzun, iftira ve yakıştırmalardan çekinmeyen, fitne ateşini alevlendiren fettan bir kadındı. Ebu Leheb ve karısı hakkında Tebbet sûresi nazil olmuştur. Müşrikler müslümanların namaz kılmalarına hiç tahammül edemiyorlardı. Ebu Cehil'in emri üzerine Ukbe bin Ebi Muayt deve işkembesini Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem secdeye gittiğinde omuzlarının arasına koymuştu. Ne kadar aşağılık bir hareketti bu böyle. Müşrikler için böylesi hareketler fark etmiyor. Yeterki müslümanlara eziyet etsinler ve kendileride bu durumdan tatmin olsunlar.

Ümeyye bin Halef, Allâh Rasûlü'nü görünce kaş-göz işaretleri yapardı. Onun hakkında da âyet nazil oldu: **“İnsanları çekiştirip, kaş göz işaretleriyle alay edenlerin vay hâline!”** [Hümeze: 104/1] Bir gün Ukbe bin Ebi Muayt Allâh Rasûlün'ün yanına oturmuş ve onu dinlemişti. Übeyy bin Halef bunu duyunca kendisini ayıpladı ve azarladı. Kendisinden, Allâh Rasûlün'ün yüzüne tükürmesini istediğinde o da bunu yaptı.

Hatta Kureyşli bazı müşrikler, bir araya gelip Allâh Rasûlü'nü alenen öldürmek üzere anlaşmışlardı. Artık hiçbir teklifin, anlaşmanın, işkencenin Allâh Rasûlü'nü yolundan saptıramadığını görünce müşrikler canına kast ettiler. Amcası Ebu Talip tehlikeyi sezince, Abdulmuttalipoğullarını toplamış ve onlar için bir karar almıştı. Karar, Allâh Rasûlü'nü kendi mahallelerinde himaye altına alınması ve muhtemelen herhangi bir suikast karşısında korunması. Müslümanlar ve kafir akrabaları bu karar üzerinde birleştiler. Kimi bunu kavmiyetçiliğinden, kimi de imânından ve davasından dolayı yapmıştı.

Müslümanlara Eza ve Cefa

O günlerde imân eden bir çok müslüman çeşitli ve acımasız eziyetlere maruz kalıyordu. Bu eziyetlere maruz kalanların tek suçları müslüman olmak, tevhîde gönül vermektir. Ebu Cehil, soylu ve güçlü birinin müslüman olduğunu duyduğunda onu ayıplar, malında ve mevkiinde büyük zararlara uğratmakla korkuturdu. Eğer zayıf bir kimse ise, onu döver ve başkalarını da onu dövmeye teşvik ederdi. Bizleri hayrete düşürüp, hüzne boğan yüzlerce işkencelerden bir kaçını beraber okuyalım.

Osman radiyallahu anh'ın amcası, Osman radiyallahu anh'ı hurma yapraklarından yapılmış bir hasıra sarıp, altından duman verirdi.

Mus'ab bin Umeyr radiyallahu anh'ın annesi, oğlunun müslüman olduğunu öğrenince onu aç bırakmış ve evinden kovmuştu. Önceleri insanlar arasında refah içinde hayat süren Mus'ab bin Umeyr radiyallahu anh, sonraları derisi yılan derisi gibi kupkuru olan biri haline dönüşmüştü.

Bilal radiyallahu anh, Ümeyye bin Halef'in kölesiydi. Ümeyye, Bilal radiyallahu anh'ın boynuna bir ip takıp, sonra da onu çocuklara teslim etmişti. Çocuklar da onu Mekke'nin dağlarında dolaştırıyorlardı. Nihayet boynunda ip izi kaldı. Aynı şekilde Ümeyye öğle vakti güneşin sıcağı arttığında onu çıkarıp Mekke kumlarına yatırıyor, sonra da göğsünün üzerine büyük bir kaya konulmasını emrediyor ve şöyle diyordu: “Vallahı, ya ölünceye kadar böyle kalacaksın ya da Muhammed'i inkar edip Lat ve Uzza'ya tapacaksın.” Bilal radiyallahu anh ise bu durumda: “Ehâd! Ehâd! (Allâh birdir! Allâh birdir!)” diyordu. Ebu Bekir radiyallahu anh, Bilal radiyallahu anh'ı Ümeyye bin Haleften satın alana kadar bu işkenceler böyle devam etti.

Allâh yolunda işkence gören müslüman çok var. Müşrikler yeterki birinin müslüman olduğunu duysunlar, onlara işkence etmeden bırakmazlardı.

Daru'l- Erkam

Bütün bu işkenceler karşısında Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem, iman edenlerin açıkça müslümanlıklarını ilan

etmelerini istemiyordu. Onun içindir ki sahabeden çoğu müslümanlığını, ibadetlerini, davetlerini ve toplantılarını gizlice yapıyorlardı. Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem ise açıkça islâm'a davet ediyor ve müşriklerin gözü önünde ibadetini ediyordu. Fakat müslümanların ve islâm'ın yararı için bir süre daha gizlice toplanmaya devam edilmekteydi.

Allâh Rasûlü'nün risaletinin beşinci yılında Erkam bin Ebi'l-Erkam el-Mahzumi'nin evinde toplanıyordu müslümanlar. Bu ev Safa tepesinde, sapıkların gözlerinden ve meclislerinden uzakta idi. Artık bu ev İslâm davetinin merkezi, ilk medresesi, Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem muallimi ve ilk müslümanlar talebe idiler.

Habeşistan'a Hicret

Müşriklerin yaptıkları eziyetlerin, hakaret ve işkencelerin haddi hesabı yoktu. Mekke, müslümanlar için yaşanmaz bir şehir haline gelmişti. Bu yaşanan işkenceler karşısında Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem, müslümanlara: "Habeş toprağına gidererseniz iyi olur! Çünkü orada yanındakilerin hiç birine zulmetmeyen bir kral vardır. Orası, adalet ülkesidir. Allâh Subhânehu ve Teâlâ içinde bulunduğunuz sıkıntılardan bir çıkış ve kurtuluş yolu açncaya kadar, siz orada bulunun!" buyurdu.

Allâh Rasûlün'ün ashabından on iki erkek ve dört kadından oluşan bir grup, iki tüccar gemisi ile Habeşistan'a gittiler. Başkanları Osman bin Affan radiyallahu anh idi, yanında hanımı, Allâh Rasûlü'nün kızı Rukkiye'de bulunmaktaydı. "Bu ikisi İbrahim ve Lut aleyhis-

selam'dan sonra Allâh yolunda hicret eden ilk ailedir" buyurmuştu Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem.

Hamza ve Ömer radiyallâhu anhu-ma'nın Müslüman Oluşu

Bu zor günleri geçirirken, Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem ve müslümanları fazlasıyla mutlu eden kafirleri üzen olaylar da oluyordu. Bunlardan bir tanesi Allâh Rasûlü'nün amcası Hamza bin Abdilmuttalib radiyallahu anh'ın tevhîdi kabul edip müslümanlar safına geçmesiydi. Artık müslümanların arasında Allâh'ın aslanı, Hamza radiyallahu anh vardı.

Bir diğer mutlu haber ise Hamza radiyallahu anh'dan sonra, Ömer radiyallahu anh'ın tevhîd'i kabul etmesi oldu. Ömer radiyallahu anh'ın iman etmesi ile müslümanların sayısı kırk kişiye ulaştı.

Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem dua etmişti: "Allâh'ım! Şu iki adamdan – Ömer bin Hattab veya Ebu Cehil bin Hişam'dan- sana hangisi daha hoş geliyorsa onunla İslâm'ı izzetli kıl!" Bu ikisinden Allâh Subhânehu ve Teâlâ'ya daha hoş geleni Ömer radiyallahu anh idi.

Suheyb bin Sinan er-Rumi radiyallahu anh diyor ki: "Ömer radiyallahu anh müslüman olunca İslâm ortaya çıktı. İnsanlar İslâm'a açıkça davet edildi. Beytullah'ın etrafında halkalar halinde oturduk. Beytullah'ı tavaf ettik. Bize şiddetli muamele edenlerden intikamlarımızı aldık. Yaptıkları şeylerden bazılarına cevap verdik."

Hamza ve Ömer radiyallahu anhu-ma'nın müslüman olmaları, sahabeye çok büyük moral oldu. Artık saflarında

Allâh'ın aslanı Hamza ve hak ile batılı ayıran Ömer el-Faruk vardı. Onlar ki, bilekleri kuvvetli, gözleri kara ve imânî güçlü yiğitlerdi. “Rabbim, bizlere onların izinden gidecek cengaver, izzetli, yiğitler yetiştirmeyi nasip et! Allâhümme Âmîn.”

Hatime

Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem insanları Allâh Subhânehu ve Teâlâ'yı birleyip, tevhîde davet ettikten hemen sonra, baskılar başladı. Onu yüce davası ve görevinden döndürmek için ellerinden gelen herşeyi yaptılar. Allâh Rasûlü'nü davasından geri çeviremeyeceklerini anladıklarında ise hem ona hem de müslümanlara çeşitli eziyetler başladı. Bu baskı ve eziyetler sonucu İslâm tarihinde ilk hicret gerçekleşti. Bütün eziyetler ve iskencelerin yanı sıra, Allâh Subhânehu ve Teâlâ'ya hamd olsun Mekke'de güzel gelişmelerde oldu. Risaletin beşinci yılında Allâh Rasûlü ve müslümanların bir araya gelebileceği, İslâm'ı öğrenebildikleri, bir araya gelip birbirlerine destek olabildikleri Erkam bin Ebi'l-Erkam el-Mahzumi'nin evi vardı. Sirette buranın adı Daru'l-Erkam diye geçmekteydi. Başka güzel bir gelişme de Allâh Rasûlü'nün amcası Hamza bin Abdilmuttalib ve Ömer bin Hattab radiyallâhu anhuma'nın müslüman olmaları oldu. Rabbimiz nasip ederse, bir sonraki sayımızda Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem'in tevhîd davetinin devamında buluşmak üzere. Sizleri Rahmân ve Rahim olan Allâh Subhânehu ve Teâlâ'ya emanet ediyorum.

İSLÂM'DA ÇOCUK

RASÛLULLÂH'IN ÇOCUKLARLA İLETİŞİMİ

Ümmü Yahya

Hamd, her şeye hilkatini veren, sonra onlara doğru yolu gösteren Al-lâh'ü Teâlâ'ya mahsustur. Salât ve selâm usve-i hasane olan Nebimizin, O'nun pak âlinin ve ashabının üzerine olsun.

Allâh'ü Teâlâ katındaki tek geçerli din olan İslâm, beşeriyet için tüm zamanları kuşatan, içinde eğitim sistemi ve davranış düzeni gibi birçok öğretisi sunan evrensel mesajlar içerir. Tarih, Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in söylediklerini bizzat yaşanan bir hayata dönüştürerek insanlara öğrettiğinin en güzel örneklerine şahittir. Sahabesine ve tüm ümmetine numune-i imtisâl olan Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in yetiştirdiği sahabe siretleri incelendiğinde, O'nun terbiyesi ile yetişenlerin nasıl bir kimlik inşasına sahip olduğu daha net anlaşılacaktır. Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır: **“An-dolsun ki, Allâh'ı ve ahiret gününü umanlar ve Allâh'ı çokça zikredenler için Allâh'ın Rasûlünde, güzel örnekler vardır.”** [Ahzâb: 33/21]

Bu bağlamda yüce önderimiz ve rehberimiz olan Nebi aleyhisselâm'ın çocuklara davranışlarından bazı örnekler sunmak istiyoruz. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in çocuklarla iletişimi, onlara olan sevgisi, şefkati, sabrı ve eğitimi, İslâm'ın çocuklarla ilişkide nasıl bir model sunduğunu anlamamıza yardımcı olacaktır.

Çocuklara Sevgisi ve İlgisi

Kur'an-ı Kerim'de yüce bir ahlâk üzere olduğu bildirilen ve âlemlere rahmet olarak gönderilen Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, her konuda olduğu gibi sevgi konusunda da insanlığa emsal olmuştur. Bütün varlıklara sevgi ve şefkatle yaklaşan Allâh Rasûlü, özellikle çocuklara özel bir sevgi ve şefkat göstermiştir. Çocukları gördüğünde onları güler yüzle karşılamış ve onlara güzel davranmıştır. Onlara olan sevgisi ve ilgisi, çocukların kalplerinde özel bir yer edinmesine vesile olmuştur. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, çocukları kucağına almış, onlarla oyun oynamış, onlara sarılarak sev-

gisini göstermiştir. Bu yaklaşım, çocukların kendilerini değerli hissetmelerine ve güvende olduklarını bilmelerine yardımcı olmaktadır. Zira fiziksel temas, sevginin ifadesinde ve çocuklarla iletişimde çok önemlidir.

Rahmet Peygamberinin çocuklara karşı duyduğu sevgi ve bu sevginin gösteriliş şekli ümmetin tahayyülünün ötesindedir. Nebi aleyhisselâm, bir gün mescitte ashabının huzurunda hutbesini yarım bırakıp inmiş, torunları Hasan ve Hüseyin radiyallâhu anhumâ'yı kucakladıktan sonra onlarla beraber minbere çıkıp **“Allâh, ‘Mallarınız ve çocuklarınız sizin için birer imtihan vesilesidir.’ derken ne kadar da doğru söylemiş! Şu iki yavrunun düşe kalka yürüyüşünü görünce dayanamadım da sözümü kesip onları kucağıma aldım.”** [Tirmizi] diyerek içindeki sevgiyi ümmetiyle paylaşmakta sakınca görmemiştir. Mescitte, değil bir peygamberin bir imamın dahi hutbeyi yarıda kesip çocukları kucaklaması ne dönemin Arap toplumunun ne de içinde yaşadığımız toplumun aşına olduğu bir durum değildir. Hatta bazı toplumlarda çocuklara sevgiyi göstermenin, çocukların eğitimi için zararlı olacağı düşüncesi benimsenmiştir. Oysa Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, çocuklara sevgisini her daim göstermeyi istemiştir. Bunun için onlara kendilerini sevdiğini söylemiş, kucaklayıp öpmüş, omuzunda taşımış, dizlerine oturtmuş, bineğine bindirmiş, başlarını okşamış, şakalaşmış ve duâlar etmiştir [Buhârî]. Yine oyunlar oynamış ve kendisine ikram edilen ilk meyveyi, ürünler için bereket duâsı yaptıktan sonra orada bulunan en küçük çocuğa ikram etmiştir [Müslim]. Tüm bunlar aslında çocuğun

ruhunu beslemektedir ve gün gelecek onun sevgiye doymuşluğu başkalarına sevgi sunarken cömertlik olarak kendini gösterecektir.

Çocuklara Şefkati ve Merhameti

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, çocuklara olan şefkat ve merhametini göstermekten asla kaçınmamıştır. Onların ihtiyaçlarına duyarlılıkla yaklaşmış ve acılarını hafifletmek için elinden geleni yapmıştır. Hayatının hiçbir döneminde Allâh Rasûlü'nden çocuklarla ilgili kötü bir söz, tavır, tepki ve davranış sadır olmamıştır. Bilakis çocuklara acımasız ya da kaba davranılmasını hoş görmemiş; üzerini islatan küçük torunu Hasan'a vuran Ümmü'l-Fadl'a karşı şöyle karşılık vermiştir: **“Allâh seni ıslah etsin! Oğlumun canını acıttın.”** [Ahmed]

Verilen eğitimin, çocukların ruhlarını yaralamadan istenen sonuca ulaşabilmesi için Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in ısrarla üzerinde durduğu vasıflardan biri merhamettir. **“Küçüğümüze merhamet etmeyen, büyüğümüze hürmet etmeyen bizden değildir.”** buyuran [Tirmizi] şefkat Nebisi, torunlarını öpmesini garipseyen Akrâ b. Hâbis'e de: **“Merhamet etmeyene merhamet edilmez.”** buyurmuştur [Buhârî]. Sevgi, merhamet ve şefkatten mahrum bir çocukluk geçiren kişilerin, genellikle toplumsal hayata uyum sağlayamayan, kendisiyle ve çevresiyle barışık olamayan, nefret, şiddet ve suça eğilimli bireylere dönüştüğü müşahede edilmektedir.

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, namaz sonrası evine dönerken yolda birkaç çocukla karşılaşmış

onların her birinin yanağını okşayarak, onlarla ilgilenmiştir [Müslim]. Yine bir gün torunu Hasan radiyallâhu anhu'yu omuzunda taşıırken bir adam "Yavrum! Bindiğin binek ne güzelmiş!" deyince Peygamberimiz **"O da ne güzel binici!"** [Tirmizî] buyurarak Hasan'ı da bu iltifatın içine dahil ederek onu taltif etmiştir. Bu hadis-i şerif, Nebi aleyhisselâm'ın torun sevgisine ve çocuklarla oyun üzerinden kurduğu iletişime güzel bir örnektir.

Allâh Rasûlü, nice yetimlerin hamisi ve koruyucusu olmuştu. Hatice radiyallâhu anha ile evlendiğinde önceki vefat eden iki kocasından yetim kalan çocuklarını himaye etmişti. Daha sonra Nebi aleyhisselâm ile evlendiklerinde Ümmü Seleme radiyallâhu anha'nın ikisi kız olmak üzere dört, Ümmü Habibe radiyallâhu anha'nın da bir kız yetim çocuğu vardı. Nebi aleyhisselâm, evindeki ve himayesindeki bu beş yetim çocukla yakından ilgilenirdi. Onları kendi çocuklarından ayrı tutmaz, sevgi ve şefkati ni esirgemezdi. Babalarının eksikliğini hissettirmemeye çalışır, onlarla şakaşır ve onları neşelendirirdi. Amcasının oğlu Cafer radiyallâhu anhu, Mûte savaşında şehit düştüğünde hemen evine gitmiş yetim kalan çocuklarını teslim etmişti. **"Getirin bana kardeşimin çocuklarını."** diyerek onları kucağına almış ve onlarla yakından ilgilenmiş, bir berber çağırarak çocukların saçlarını tıraş ettirmişti. [Ebû Dâvûd]

Çocuklara Örnek Olması

Nebi aleyhisselâm, çocuklara yalnızca sözleriyle değil aynı zamanda davranışlarıyla ve hayatının her alanıyla onlara örneklik teşkil etmişti. Nitekim O'nun ahlâkı, hayat rehberimiz olan

Kur'ân idi [Müslim]. Çocuklara dosdoğru bir yol göstermiş, onlara nasıl dürüst, adaletli ve merhametli olunması gerektiğini bizzat öğretmişti.

Nebi aleyhisselâm'ın sünnetinde çocuk, hayatın tam içindedir. Çocuk, sürekli kenarda tutulan, konuşturulmayan, fikri sorulmayan ve gururu incitilen değil, bilakis mescidi civıltılarıyla şenlendiren bir varlıktır. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, Medine Mescidine çocukların gelmelerine izin vermiş, açık alanda kılınan namazlarda saflar arasında dolaşmalarına müdahale etmemiş [Buhârî], omuzlarında bazen kız bazen erkek çocuklar olduğu halde cemaate namaz kıldırılmış [Müslim], bazen kucağında torunlarıyla hutbe vermiştir [Tirmizî]. Öğrenmenin dayatma yoluyla değil hayatın içinde biraz da kendiliğinden gerçekleştiğini bilen Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, çocukları mescidden hiç uzaklaştırmamıştır. Hatta annesinin mescide getirdiği bir bebeğin ağlamasına duyduğu merhametten dolayı namazı kısa tutabilmiştir [Buhârî]. Bu vesileyle çocukların hayatı yaşayarak öğrenmelerine ve sosyalleşmelerine katkıda bulunmuştur.

Çocuklara Yönelik Sabrı ve Anlayışı

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in çocuklarla ilişkisinin temel özelliklerinden biri sabrıdır. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, çocukların, zayıf yönlerini anlamış ve onları geliştirmeye yardımcı olmuştur. Onun sabrı, çocukların fiziksel ve duygusal gelişimlerine saygı gösterme anlayışının bir yansımasıdır. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, çocukların yaşla-

rına uygun beklentiler içinde olmuş ve onların hatalarını anlayışla karşılayarak düzeltmeye çalışmıştır. Sabrı ve anlayışı, çocukların özgüvenlerini artırmış ve öğrenme süreçlerini kolaylaştırmıştır.

Enes b. Mâlik radiyallâhu anhu, Allâh Rasûlü'nün çocuklara hiç kızmadığını, onlara hep şefkat, merhamet ve sabır ile muamele ettiğini, ondan ufacak bir kötü söz dahi duymadığını şöyle anlatıyor: "Allâh Rasûlü insanların ahlâk bakımından en güzel olanıydı. Bir gün beni bir işe göndermek istedi. Ben ise çocukluk edip: 'Gitmeyeceğim işte!' dedim. Aslında içimden o dediği yere gitmeyi istiyordum da. Dışarı çıktım ve pazar yerinde oynayan çocuklara katıldım. Bir süre sonra bir baktım, Allâh Rasûlü arkamdan kafamı tutuvermiş. Dönüp baktığımda O'nu gülümserken buldum. Bana: 'Enescik, hadi dediğim yere git.' dedi. Ben: 'Tamam, hemen gidiyorum ya Rasûlallâh!' dedim. Ben ona on sene hizmet ettim. Çocuk olduğum için her yaptığım istediği gibi olmayabiliyordu. Ama bir kere bile bana 'üf' dediği ya da yaptığım bir iş için: 'Neden yaptın?', yapmadığım şey için de: 'Niye yapmadın?' dediği olmamıştır." [Müslim]

Çocuklar Arasındaki Adaletli Davranışı

"Allâh'tan korkun ve çocuklarınız arasında adaleti gözetin!" [Buhârî] diye buyuran Nebi aleyhisselâm, tüm çocuklara eşit davranmış ve adaleti ön planda tutmuştur. Çocuklar arasındaki ayrımcılığı reddetmiş ve her birine sevgi ve ilgi göstermiştir. Bir rivayette Peygamberimizin torunu Hasan radiyallâhu anhu, su ister. O esnada diğer

torunu Hüseyin radiyallâhu anhu uyanır ve su ister. Peygamberimiz suyu Hasan radiyallâhu anhu'ya verir. Kızı Fatıma radiyallâhu anha babasına, "Hüseyin'i daha mı az seviyorsun?" der. Peygamberimiz "Hayır, suyu önce Hasan istedi ve ona verdim." [Ahmed] der. Nebi aleyhisselâm bu rivayete göre taleplerde hatırı değil öncelikli talebi dikkate almaktadır ki, çocuklar arasındaki rekabette bu tavır son derece eğitici. Ebeveynlere düşen, çocukları arasında adil davranmaları, birini diğerine tercih etmemeleridir. Çünkü ayrıcalıklı bir davranış, aile huzurunu bozar ve kardeşler arasında münakaşalara, kin ve düşmanlığa sebebiyet verebilir.

Sevgili Peygamberimiz; çocuklara sevgi, şefkat, merhamet, sabır ve hoşgörü ile yaklaşımın yadırgandığı, tuhaf karşılandığı hatta utanç kaynağı olarak gördükleri kız çocuklarının diri diri toprağa gömüldüğü bir devirde, çocukları el üstünde tutan ve onlara en büyük değeri veren tutum ve davranışlarıyla, Cahiliye döneminin merhametten ve insanî değerlerden uzak kalmış tüm ezberlerini bozmuştur. Bu anlamda köklü bir inkılâba imza atmış ve zihinlerdeki cehaleti, taassup ve yerleşik yanlış algıları yıkarak çocuk eğitimi ve çocuklara yaklaşım konusunda bütün dünyaya örnek olmuştur. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, bu hususta: "**Bağış ve ihsanlarda çocuklarınızın arasını eşit tutun. Eğer ben birini üstün tutacak olsaydım, kızları üstün tutardım.**" buyurmuştur [Buhârî].

O, kız çocuklarının evlattan sayılmadığı bir zamanda, kızı Fatıma radiyallâhu anha yanına gelince ayağa kalkar, onu öper ve kalkıp kendi yerine otur-

turdu. Bir sefere çıkacağı zaman önce Fatıma'yı görür, dönünce evvela Fatıma'ya uğrardı.

Çocuklarla Şakalaşması ve Oyun Oynaması

Hayal dünyası oldukça zengin olan çocuklar için şakalaşma oldukça önem arz eder. Nebi aleyhisselâm'ın bu konuda da oldukça cömert davrandığını görmekteyiz. Enes'in ifadesiyle "O, çocuklarla şakalaşma konusunda insanların en önde olanıdır" [Taberâni]. Nitekim konuyla ilgili rivayetlerde, onun gerek kendi torunları Hasan ve Hüseyin radiyallâhu anhumâ'ya gerekse diğer çocuklara, ölçülü ve anlamlı, aynı zamanda hikmetli ve ibretli şakalar yaptığı müşahede edilmektedir. Şimdi bunlardan bazı örnekler aktarmak istiyoruz.

Ebu Seleme radiyallâhu anha anlatıyor: "Rasûlullâh aleyhisselâm, dilini çıkararak torunu Hasan'a uzatırdı. Onun dilinin kırmızılığını görünce Hasan da neşelenir, sevinirdi." [Süyûtî]

Enes b. Malik radiyallâhu anhu da onun güzel şakalarından nasiplenmiş bir çocuktur. Enes'i gördüğünde bazen "ey iki kulaklı" diye şaka yapar bazen da kâkülünü hafifçe çekerek onu severdi [Tirmizî]. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem bazen torunlarını elbisesinin içine saklar, onlarla oynardı. Üsâme b. Zeyd radiyallâhu anhu şöyle anlatıyor: Bir gece bir ihtiyacım için Peygamberin kapısını çalmıştım. Nebi aleyhisselâm ne olduğunu bilmediğim bir şeye sarılmış vaziyette karşıma çıktı. İşimi bitirince, "Bu sarıldığın şey nedir? Ey Allâh'ın Rasûlü!" dedim. Örtüyü açiverince bir de ne göreyim! Hasan ve Hüseyin değil-

miymiş! Allâh'ın selâmı onların soyuna olsun. Bunun üzerine Rasûlullâh, "Bunlar, benim oğullarım ve kızımın oğullarıdır. Allâh'ım! Ben, onları seviyorum. Sen de onları sev, onları sevenleri de sev." buyurdu. [Tirmizî]

Bu misallerde Allâh Rasûlü'nün, çocukların seviyesine inerek, onların mîzâcına uygun şakalar yaptığını, oyunlarına iştirâk ettiğini ve bu sûretle lisanî halî ile bir örnek oluşturduğunu görüyoruz. Onların çocukluk dünyasında unutamayacakları güzel izler bırakmış olan bu tutum, Peygamberimizin çocuklara karşı muhabbet ve alâkasının bir yansımasıdır.

Çocuklara Duâ Etmesi

Çocukluk döneminde Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in duâsını alan pek çok sahabî, bunun manevi hazzını hissettikleri gibi maddi anlamda da ayrıcalığını hayatları boyunca hep yaşamışlardır. Peygamberimizin, "malının ve evladının çok, ömrünün uzun olması ve kendisine verilenlerin hayırlı ve mübarek kılınması için Allâh'a duâ ettiği" Enes radiyallâhu anhu, yüz yılı aşkın bir süre yaşamış ve bu duânın bereketiyle pek çok nimete mazhar olmuştur. [Buhârî]

Sahabîler, doğan çocuklarını Rasûlullâh'a getirirler, o da onları kucağına alır, okşar ve duâ ederdi. Mekke fethi sırasında Mekkeliler de çocuklarını O'na getirmişler, Nebi aleyhisselâm da onlar için duâ etmiş ve başlarını okşamıştır. [Ebû Dâvûd]

Sonuç

Nebi aleyhisselâm, etrafındaki çocuklarla yeri geldiğinde şakalaşmış, yeri

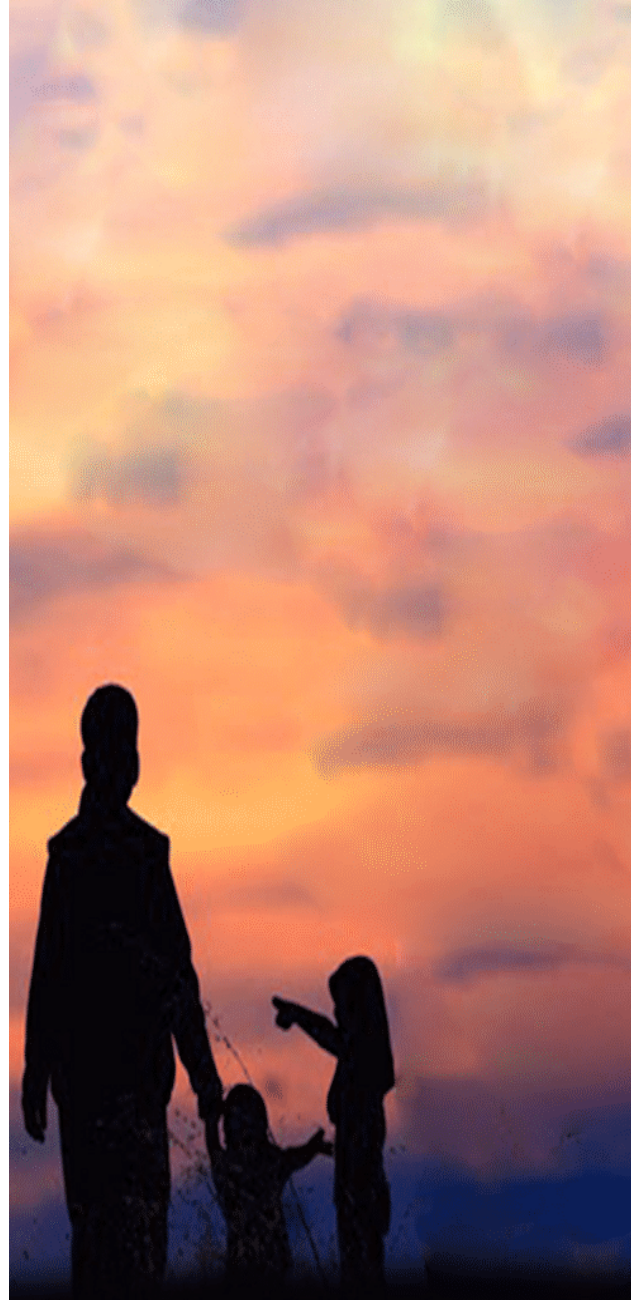
gelmiş onlarla yetişkin birer bireyler gibi sohbet etmiş, duygularına, kontrol edemedikleri davranışlarına karşı müsamaha ile muamele etmiştir. Onlara her daim duâ etmiş ve güzel ahlâk sahibi olmaları için nasihatlerde bulunmuştur. Çocuklarına sevgi göstermeyi bilmeyen, onları bir kez dahi öpmediklerini ifade eden kimseleri rahmet ve şefkatten yoksun olmaları sebebiyle uyarmıştır. Bu muameleleri çocuk dimağında bir ömür unutulmayan hoş anılar olarak kalmasının yanı sıra, Allâh Rasûlü'nün güzel ahlâkının ve çocuklara hüsnü muamelesinin örnekleri olmuştur. Böylece bizlere İslâm'ın diğer tüm emir ve yasaklarında olduğu gibi, çocuklarla iletişimin de nasıl olması gerektiğini bizzat yaşayarak göstermiştir.

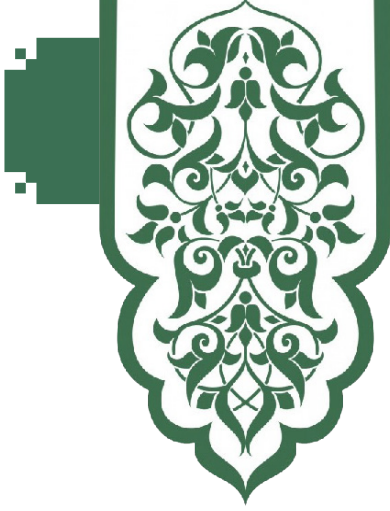
Çocuklarının istikamet üzere yaşamaları, hayatlarında huzur ve mutluluğa ulaşmaları ve nihayetinde de ahireti kazanmaları için her ebeveynin vazgeçilmez sorumluluğu, Sevgili Peygamberimizin izinden gitmektir. Bu bağlamda günümüze baktığımızda görüyoruz ki bugün dünya, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in örnekliğini anlamaya, ahlâkını yaşamaya ve mücadelesini kuşanmaya her zamankinden daha çok muhtaçtır. Çocuklar Allâh'ü Teâlâ'nın en büyük ve en kıymetli emanetlerindedir. Rablerini tanıtarak, Rasûlü'nü sevdirek, kitabını öğreterek emanete sahip çıkmak Müslüman anne ve babanın en önemli gayelerinden biri olmalıdır.

Kendisine Nebi aleyhisselâm'ı örnek alan, çocuklarını Allâh ve Rasûlü'nün gösterdiği yolda yürüten, çocuklarına onun gibi sevgi ve şefkatle yaklaşan kimseler hiçbir zaman pişman olma-

yacak; bu sevgi ve şefkatle büyüyen çocuklar da anne ve babalarına layık, ümmete faydalı birer fert olacaklardır. Ne mutlu kutlu Nebiyi kendine örnek alanlara!

Velhamdulillâh, selâm ve duâ ile ...

YOLUMUZU AYDINLATANLAR

İMÂM AHMED

Ümmü Abdullah

Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın adıyla...

Hamd, Allâh Azze ve Celle'ye mahsustur. O'na hamd eder, O'ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerinden ve amellerimizin kötülüğünden O'na sığınırız. O'nun hidâyete erdirdiğini hiç kimse saptıramaz, saptırdığını ise hiç kimse hidâyete erdiremez. Şehâdet ederim ki, Allâh'tan başka ibâdete lâayk hiçbir ilâh yoktur. Ve yine şehâdet ederim ki, Muhammed aleyhisselâm O'nun kulu ve Rasûlü'dür.

İmâm Şafîî rahimehullâh; Bağdat'ta İmâm Ahmed'den daha faziletli, mütakî, âlim ve fâkih bir kimse görmediğini söylemiştir. Hadîs âlimlerinden Yahyâ b. Saîd el-Kattân; onun bir derya olduğunu, talebeleri arasında bir benzerini görmediğini söylemiş ve bütün kitaplarını onun istifâdesine sunmuştur. Başka bir hadîs âlimi Ali b. Medînî ise "Allâh bu dini ridde günü Ebu Bekîr ile mihne günü de Ahmed b. Hânbel ile yüceltmıştır" demiştir.

Bir gün Ebu Ömer en-Nahas İmâm Ahmed'den bahsediyordu: "Ahmed kadar Allâh'ın dininde daha basiret sahibi bir kimse yoktur. Dünyaya daha sabırlı kimse yoktur. Zühd ve takvada da ondan daha hayırlısı yoktur. Ulaştığım sâlihlerde ondan daha sâlihi yoktur. Geçmişler arasında da onun gibisi yoktur. Dünya ona arz oldu da o dünyadan yüz çevirdi. Bidatler ona arz oldu da hepsini iptal etti."

Tam ismi Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hânbel eş-Şeybânî el-Mervezî'dir. Hicrî 164 (M. 780) yılında Bağdat'ta doğdu. Soyu Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem ile dedeleri Nizâr'da birleşerek İsmail aleyhisselâm'a kadar uzanır. Ahmed b. Hânbel rahimehullâh, babasının vefatından sonra annesi Safiyye binti Meymûne'nin himayesinde, Bağdat'ta büyüdü. Bu, Allâh Azze ve Celle'nin Ahmed'e bir nimetiydi çünkü o günlerde Bağdat, ilmin merkezi ve âlimlerin en uğrak beldesiydi.

Küçük yaşta Kur'ân-ı Kerîm'i ezberledi ve bundan itibaren çeşitli âlimlerden dersler almaya başladı. Evvelâ Arapça gramer ve fıkıh öğrendi.

Daha sonra hadîs ilmine merak saldı ve on beş yaşından itibaren hadîs öğrenmeye başladı. İlk hocalarından biri, kendisinden pek çok hadîs-i şerîf naklettiği tanınmış muhaddîs Hüşeym b. Beşîr olup, diğer hocaları arasında Süfyân b. Uyeyne, Yahyâ b. Saîd el-Kattân, Abdurrahman b. Mehdî, İmam Şâfiî ve Abdurrezzâk b. Hemmâm gibi âlimler bulunmaktadır. En çok hadîs naklettiği hocası İmâm Şâfiî'nin de hocası olan Vekî b. Cerrâh'tır. İmâm Şâfiî'den ise fıkıh ve usûl-i fıkıh öğrenmiştir. El-Müsned'deki rivâyetlerine göre hocalarının sayısı iki yüz seksen kadardır. Hocaları İmâm Şâfiî, Abdurrezzak ve Abdurrahman b. Mehdî de kendisinden hadis dinleyerek onun hem hocası hem de talebesi olmuşlardır. [TDV İslâm Ansiklopedisi, 25. Cilt]

Talebeleri arasında ise Buhâri, Müslîm, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî, Yahyâ b. Maîn, Ali b. Medinî, er-Râzi, iki oğlu Sâlih ve Abdullâh bulunmaktadır.

İlim Yolculuğu

Ahmed b. Hânbel, otuzlu yaşlarına kadar Bağdat'tan çıkmamış, buradaki hocalardan ilim tahsil etmiştir. Ardından İmâm Şâfiî rahimehullâh'ın; 'Dinde fakîh olmak isteyen seyahat etsin' sözünü ilke edinerek beldesinden ayrılmış ve İslâm topraklarını karış karış gezerek hadîs-i şerîf toplamıştır.

Gittiği beldeler arasında Kûfe, Basra, Mekke, Medine, Dimaşk, Halep, Yemen ve Cezîre vardır. Bazı yerlere

iki üç defâ gittiği de olmuştur. Bu yolculuklar İmâm için her cihetle oldukça meşakkatli idi. Bineği olmadığı için her yere yürüyerek gidiyor, yolda rastladığı kervanların işlerini görerek karşılığında onlardan yiyecek temin ediyor, tüm bunlara rağmen yine de vazgeçip dönmüyordu. Sirtında kitap dolu çantası, elinde asası ile geziyor, dünyanın en kıymetli hazinesinin peşinde yorulmadan ve usanmadan dolaşıyordu.

Seyahatleri nihâyet bulup da Bağdat'a dönünce hadîs-i şerîf okutmak ve fetvâ vermek üzere ders halkasını kurdu. Bu dönemde tam kırk yaşında idi. Ders vermeye başlamak için kırk yaşına basmayı beklemesinin sebebi, Allâh Rasûlü sallallâhu aleyhi ve sellem'e nübüvvetin kırk yaşındayken verilmiş olmasıdır. Bu sebeple bu yaş beklemiş, ondan önce ilim öğretmeye kendisini lâyık görmemiş, bundan hayâ etmiştir.

Selef-i Sâlihîn Yolunda Olması

Onun meclisine vakar, sükûnet, ciddiyet ve tevazu hâkimdi. Boş sözden, şakadan ve alaydan hazzetmezdi. İlmin celâlini ve ciddiyetini korumak, nuruna ve ihtişamına gölge düşürmek için böyle yapardı. Hakikaten, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in hadîs-i şerîflerinin rivâyet olunduğu, ashabın ve selef-i sâlihînin eserlerinin nakledildiği bir mecliste de olması gereken budur. Öyle ki onun hocaları dahî mecliste İmâm Ahmed varken boş sözden kaçınırlardı. Bir arkadaşı şöyle rivâyet eder; 'Yezîd b. Harun'un meclisindeydik. Yezîd bir şaka yaptı. Ahmed b Hânbel de öksürdü, bunu anlayan Yezîd, eliyle alnına vurarak Ahmed'in

burada olduğunu bildirseydiniz de şaka yapmasaydım' dedi.

Onun meclislerinin diğer bir özelliği de şudur; o, kitaplar olmadan ilim öğretmezdi. Kendisine bir meseleye dair bir soru sorulunca, konuyla ilgili elindeki tüm kitapları ve sayfeleri toplar, onlara bakarak cevap verirdi. Tüm hadîsleri çoktan hıfzetmiş, kuvvetli bir hadîs âlimi olmasına rağmen elinde belge olmadan ezberden nakil yapmazdı. Oğlu Abdullâh şöyle diyordu; 'babamın kitaba bakmadan ezberden hadîs rivâyet ettiğini görmüş değilim.'

Talebelerinin onun fetvâlarını yazmalarını istemezdi. Fetvâyı değil, konuyla ilgili ayet-i kerîmeleri ve hadîs-i şerîfleri yazmalarını tembihlerdi. Kendisinin kelimelerini yazan bir talebesini görünce sinirlenir, derhal uyarırdı. Diğer kimselerin görüşlerinin yazılması hakkında da böyle düşünürdü. Adamın biri ona; 'sen görüşlerinin yazılmasına izin vermiyorsun ama Abdullâh b. Mübarek yazardı' dedi. Buna karşılık Ahmed b Hânbel; 'İbn Mübarek gökten inmedi ya! Biz, ilmi ancak yukarıdan almakla emrolunduk' diye cevap verdi.

İmâm Ahmed rahimehullâh, ilim talep ederken de daha sonra öğretirken de temiz ve halis bir selef hayatı yaşamıştır. Çağının gürültülerinden, dalaşmalarından, fikrî, siyasî ve içtimaî fitnelere uzak, müttâki mü'min yaşantısı içinde olmuştur. Onun ilmi de fıkhi da gündemi de selefinki gibi sünnetti. Onun dışında bir şeye dalmazdı. Ashabın bir işle uğraştığını bilirse o zaman ona uyar, eğer onlar bir meseleden yüz çevirmişlerse o da yüz çevirir ve sakınırdı.

Bir adam ona kelâm ehliyle münazarayı sordu. İmâm Ahmed rahimehullâh şöyle cevap verdi; 'Allâh sonunu hayırlı kılsın. Bizim eskilerden duyduğumuz, kendilerine yetiştiklerimizden işittiğimiz şudur: Onlar ilm-i kelâmdan hoşlanmazlardı, sapık fırkalarla oturup konuşmazlardı. Mühim olan şudur ki Allâh'ın kitabında olana teslim olup O'na dayanmaktır. Sen bunu geçme!'

Fitneler ile İmtihânı

Kendisinin yaşadığı devirde, İran tesiri Arap tesirine üstün gelmiş, Fars kültürü İslâm kisvesi altında benimsenmeye başlamıştı. İslâm'ın yayılmasıyla farklı millet ve kültürler İslâm toprakları içerisine dahil olmuş, yeni fikirler de bu topraklara girmişti. Süryanice ve Yunanca gibi diğer dillerden eserler tercüme edilmiş, felsefe gibi disiplinler Müslümanlar arasında bilinir ve rağbet edilir olmuştu. Ancak bu, saf İslâm akîdesini bulandırarak farklı düşüncelerin ortaya çıkmasına neden olmuştu. Bu devir içerisinde bunun belki de en önemli sonuçlarından biri Kur'ân-ı Kerîm'in mahluk olduğu inancının ortaya çıkmasıdır. Akılcılığın ve felsefenin bir sonucu olan Mu'tezile fırkası ilgi görmüş, hızla yayılmıştır. Öyle ki dönemin halifeleri dahî bu fitneye bulaşmıştır. Dahası Halife Me'mun döneminde Kur'ân-ı Kerîm'in mahluk olduğu devletin resmî itikadı olarak kabul edilmiş, halk böyle inanmaya zorlanmıştır.

En çok zorlanan gruplardan biri de şüphesiz dönemin âlimleridir. Bunların arasında İmâm Ahmed rahimehullâh da vardır. Halife dönemin tanınmış âlimlerini huzuruna çağırdı, hepsini bu itikada inanmaya zorladı. Bu itikadı

kabul edenler ya da inanmadığı halde takiyye yapanlar oldu. İmâm ise hali-fenin karşısında dahî bunun bir fitne olduğunu söylemiş, Allâh Azze ve Cel-le'nin yardımıyla fitnenin karşısında yüreklilikle hakkı savunmuştur. Sonuç olarak zindana atılmıştır. Mahkumiyeti boyunca işkence görmüş, vücudunda iyileşmeyen yaralar oluşmuştur. İlim meclislerinden ve kitaplarından uzak kalmış, ona göre bu da manevî işken-ce yerine geçmiştir. Halkın tepkisinin büyümesiyle halife çekinip İmâm'ı ser-best bırakmışsa da ders vermesini ya-saklamış, ev hapsine mahkum etmiştir. İmâm'ın bu imtihân süreci tam on dört yıl sürmüştür.

Peki İmâm Ahmed neden tüm bu zorluklardan kurtulma yolunu tutma-mış, diğer âlimler gibi kolay yolu seç-memiştir? Çünkü ona göre âlim avâm gibi değildir. Âlimin sapması, toplumun da zillete düşmesi ve birçok musibete uğraması demektir. Bu sebepten âlim ne olursa olsun hakkı söylemeli, dilsiz şeytan olmamalıdır. Arkadaşı Yahyâ b. Main ona takiyye yapmasını söylediği için onunla bir daha konuşmamıştır. Yahyâ ona Ammâr b. Yasîr radiyallâhu anh'ı örnek göstermiştir. İmâm ondan yüz çevirmiş, o yanından ayrıldığında da; 'şu adamın dediğine bakın bana Ammâr'ı örnek gösteriyor. Ammâr'ın annesi ve babası gözlerinin önünde şehid edilmişti. Benim durumum onun-kine benzer midir ki?' demiştir.

Müsnedi

İmâm'ın yazmayı hoş görmediğini söylemiştik. Ancak hadîs-i şerîfler için böyle değildi, onları yazardı. Özellikle zindandan sonraki ev hapsi dönemi

İmâm için bir ihsân olmuş, ezberindeki hadîs-i şerîfleri yazıya geçirme fırsatı bulmuştur. Onları yazmışsa da kendisinden sonra kitap haline getiren oğlu Abdullâh'tır. Abdullâh'tan şöyle rivâyet olunur: “Babama; neden kitap yazmayı hoş görmüyorsun, halbuki Müsned'i yazdın? Dedim. ‘Bu kitabı hadîste imâm olsun diye yazdım. İnsanlar Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem'in hâdislerinde ihtilâf edince ona müracaat ederler.’ Dedi.”

Kütub-i Sitte onun rivâyet ettiği hadîslerin sadece az bir kısmıdır. Oğlu Abdullâh'a göre İmâm Ahmed, bir milyon hadîs ezbere bilmektedir. Hepsinin ezberleyip tahkik etmiştir. Aralarından kırk bin kadarını seçip yazıya geçirmiştir. Oğlu Abdullâh'ın bir araya toplayıp kitaplaştırmasıyla da Müsned ortaya çıkmıştır. Allâh Âzze ve Celle ona râhmet etsin.

Bu değerli eserin, günümüze ulaşan en kapsamlı hadîs kaynağı olduğu düşünüldüğünde İmâm Ahmed'in değeri bir kere daha anlaşılır. Zira bugün İslâmî ilimler sahasında araştırma yapan herkes mutlaka Müsned'e ihtiyaç duymaktadır.

Ebû Mûsâ el-Medîni, Müsned'in mezziyetlerini şöyle sıralamıştır: “Bu kitap büyük bir asıdır. Hadis ehli için güvenilir bir kaynaktır. Ahmed b. Hânbel onu birçok hadis arasından seçmiştir. Neticede bu kitap mûtemet bir imâm ve anlaşmazlığa düşüldüğünde de sığınak olmuştur.”

Ahmed b. Hânbel Hicrî 241 Cuma günü (M. 855) Bağdat'ta vefat etti. Halifenin muhtelif kimselere yaptırdığı tahminlere göre, cenazesinde altmış

bini kadın olmak üzere bir milyon kişi bulundu.

Sonuç

“Sabret! Şüphesiz ki Allâh, muhsinlerin/kulluğunu en güzel şekilde yapmaya çalışanların ecrini zayi etmez.”

[Hud: 11/115]

İmâm Ahmed b. Hânbel rahimehullâh, hayatını ilme vakfetmesi, bâtil karşısındaki izzetli kıyâmı, sabrı, mücadelesi ve yazımızda yer verme imkânı bulamadığımız daha pek çok ciheti sebebiyle biz mü'minlerin öğrenmesi ve dersler çıkarması gereken bir âlimdir.

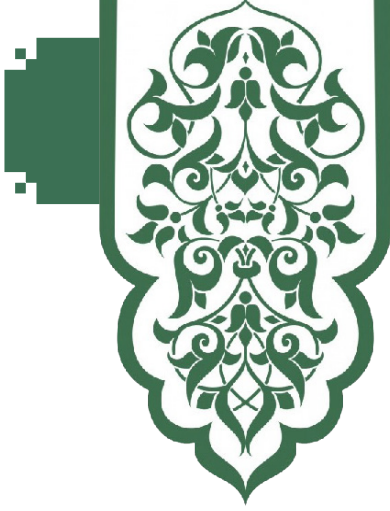
İlk olarak biz kendisinden ilmin kıymetini öğreniriz. İmâm'a göre ilim, kendisini talep edenin hürmet etmesi ve fedakârlıkta bulunması gereken bir hazinedir. Aksi takdirde kişiye faydası olmaz, onu hakka götürmez. Önemiy-le birlikte ilim talep ederken izlenecek yolu da bize gösterir. Allâh Azze ve Celle'nin razı olacağı tek yol vardır; o da Rasûlünün sallallâhu aleyhi ve sel-lemin, O'nun Muhacir ve Ensar'ının ve ona ihsân üzere tabi olanların yoludur. İmâm, rıza makamına ancak bu yolu izleyerek ulaşacağını bilmiş, bize de bunu tavsiye etmiştir. Fitne, her dönemde var olmuş ve olmaya da devam edecektir. İmâm'ın hayatından görüyoruz ki Müslüman'ın kaygılanması gereken mesele bu değildir. Asıl önemli olan, fitneler karşısında tavrımızın ne olması gerektiği, Allâh Azze ve Celle'nin bize ne emrettiğidir. Durduğu yerin hak olduğuna kanaat getirdikten sonra Müslüman, içerisinde olduğu durumun bir imtihân olduğunun bilincinde olmalı, Rabbinden sabır ile yardım istemeli ve ecrini Allâh Azze ve Celle'den bekle-

melidir. İmâm, hayatını bu şekilde yaşamış, sonucunda da Allâh Azze ve Celle ayette buyurduğu gibi onun ecrini zayi etmemiş, ona çağları aşan bir ilim ve kulları arasında hayır ile anılmayı nasib etmiştir.

Rabbimize duâmız; İmâm Ahmed b. Hânbel'den razı olması, bizleri de onun izinden giden ve onun mücadelesini sürdüren kullarından kılmasıdır. Yazımızdaki tüm kusurlar ve hatalar bize aittir; el-Kuddüs olan ise Allâh'u Teâla'dır.

Selâm ve duâ ile...

KALBİN DİLİNDEN

SABIR KAVRAMI

Erdem Onur

Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ü Teâlâ'nın ismiyle...

Hamd, isyân edenleri cezâlandırırma da acele etmeyip, onlara süre veren, es-Sabûr olan Allâh'ü Teâlâ'ya mahsustur. İmtihanların en zoruna katlanan ve bize sabır konusunda örnek olan Rasûlullâh'a, âline ve ashâbına salât ve selâm olsun.

Değerli okuyucu! Allâh'ü Teâlâ, Kur'ân-ı Kerîm'in birçok yerinde, bizlere sabretmemizi emrediyor ve sabredenlerle berâber olduğunu buyuruyor. Allâh'ü Teâlâ'nın azâbından kurtulmak ve Cennet'e nâil olmak için, bizlerin sabır kavramını çok iyi anlayıp, onun şuûrunu idrâk edip, onunla amel etmemiz gerekir.

Minhâc Dergi'si olarak bu sayımızı "Sabır Kavramı"na ayırdık. Rabbimizden niyâzımız; bu sayımızın sizlere faydalı olması ve sabır kavramını hayâtınızın bir parçası yapmanızı kolaylaştırmasıdır. Yardım ve başarı Allâh'ü Teâlâ'dandır.

Sabır Nedir?

Lügatte "engellemek, hapsedmek, güçlü ve dirençli olmak" mânâsına gelir. İstilâh'ta ise, Allâh'ü Teâlâ'nın emir ve yasaklarını tatbîk etmek ve musîbetler karşısında takdîre râzî olmak demektir. Ayrıca sabır, "sebât, direnç ve dayanıklılık göstermek" gibi mânâlara da gelir.

Bu şekilde sabrı genel mânâda üçe ayırabiliriz:

Sebât: Allâh'ü Teâlâ'nın emirlerine uymakta sabretmek.

Direnmek: Allâh'ü Teâlâ'nın yasaklarından uzak durmakta sabretmek.

Katlanmak: Başa gelen musîbetlere karşı (özellikle ilk anında) sabretmek.

Bilinmelidir ki bir Müslüman sabredip, zorluklara katlandıkça daha da güçlenir ve mânen daha da güzelleşir. Allâh'ü Teâlâ, sabredenleri sever ve sabredenlerle berâberdir. Nitekim Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

“Ey îmân edenler! Sabır ve namazla Allâh’tan yardım dileyin. Şüphesiz ki Allâh, sabredenlerle berâberdir.”

[Bakara: 2/153]

Allâh’u Teâlâ’nın rızâsını kazanmak ve Cennet’e nâil olmak isteyen her Müslüman, nefsinin arzularına kapılmamalı ve musîbetlere karşı sabırlı olmalıdır.

Ammâr bin Yâsir, babası Yâsir ve annesi Sümeyye radiyallâhu anhum, Cennet’e gidenlerin öncüleri olmak için işkencelere karşı sabır ve tahammül ettiler. Müslüman oldukları için kâfirler onlara işkence uyguladıklarında, Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem onlara: **“Sabredin ey Yâsir ailesi! Size vaat edilen Cennet’tir.”** [Hâkim] diyordu. Sümeyye ve Yâsir işkencelerin şiddetinden dolayı şehit oldular. Oğulları ise savaşta şehit oldu. Böylece Yâsir ailesi, sabır konusunda Müslümanlar için en güzel örnekler oldular ve vaat edilen Cennet’i kazandılar.

Nebîlerin Sabrı

Allâh’u Teâlâ’nın nebîleri, O’nun yolunda dâvet ederken her zaman sabırla imtihân olundular. İnsanların arasında en şiddetli imtihâna çekilenler nebîlerdir. Aynı zamanda bizim hayâtımızda aldığımız en büyük örnekler de nebîlerdendir. Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem, insanları İslâm’a dâvet ederken birçok zorlukla karşılaşmıştı. Kureyşliler onun önüne durmuş, ona hakâretlerde bulunmuşlardı. Komşuları ona eziyet vermişlerdi. Sevdiklerini kaybetmişti. Tâif’te taşlanmış, Uhud Gazvesi’nde dişi kırılmıştı ve bunun gibi daha nice zorluklar görmüştü. O ise, bunlara yalnızca sabırla karşılık veriyordu.

“Allâh katında en fazîletli muhâcir, Allâh’ın yasaklarından hicret edendir. En fazîletli cihâd, nefesine karşı cihâd edenin cihâdıdır.” [Taberâni]

Allâh’u Teâlâ, Rasûlüne: “O hâlde (Rasûlüm), nebîlerden azim sâhibi olanların sabrettiği gibi sen de sabret.” [Ahkâf: 46/35] buyurdu.

Abdullâh bin Mes’ûd’un radiyallâhu anh rivâyetine göre Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem nebîlerden birinden bahsederken şöyle buyurmuştu: **“Kavmi ona vurdu ve onu yaraladı. O, yüzündeki kanını siliyor ve: ‘Ey Allâh’ım! Kavmimi bağışla, onlar bilmiyorlar’ diye duâ ediyordu”** [Buhârî, Müslim] **Allâh’u Teâlâ, nebîlerinin çoğunu sabredenler olarak Kur’ân’da zikretmiştir: “Ve İsmâil de, İdris de, Zülkifl de, hepsi de sabredenlendendi. Onları rahmetimize kabul ettik, şüphesiz onlar sâlih kimselerdendi.”** [Enbiya: 21/85-86]

Nebîler arasında bir diğer büyük örnek ise, Eyyûb’dur aleyhisselâm. Nebî olduğunda zengin ve ailesi geniş bir kimseydi. Allâh’u Teâlâ, onu bunların tümüyle imtihan etti. Bütün malını ve çevresindeki insanları, sevdiklerini ve ailesini kaybetti. Birinin desteği olmadan, kendi ihtiyacını görmek için kalkamayacak kadar hasta yattı. Yanında sabırlı ve vefâkâr eşinden başka kimse yoktu. Ve bu imtihâna uzun yıllar mahkûm oldu. Sonunda Eyyûb aleyhisselâm bu imtihânlara karşı tam sabırla donanmış bir Mü’min olarak durduğu için, Allâh’u Teâlâ onu, kul olmak isteyenlere ve akıl sâhiplerine bir örnek olarak [Sâd: 38/43 ve Enbiya: 21/83-84’te] zikretmiştir ve tekrar âfiyetine kavuşturmuştur. Allâh’u Teâlâ, Eyyûb aleyhisselâm için şöyle buyurmuştur:

“Gerçekten biz Eyyûb’u sabredici bulduk. O, ne güzel bir kuldu! Çünkü o, dâima Allâh’a yönelen biriydi.” [Sâd: 38/44]

Allâh’u Teâlâ’nın yarattığı insanlar arasında en sevdiği kulların, başta Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem olmak üzere, nebîler olduğunda hiçbir şüphe yoktur. Onlar, Allâh’u Teâlâ’nın emir ve yasaklarına en güzel şekilde uyan, en çok sevap işleyen, kulluğu en iyi başaran, insanlığın hakkını en güzel şekilde veren kimselerdir. Onların hayâtında bizim için güzel örnekler vardır.

Sabrın Fazîleti

Her Müslüman, bir meselede ilk önce kendi çabasını gösterir ve bunu İslâm’a uygun bir şekilde yapmaya gayret gösterir, onu her dâim Allâh’u Teâlâ’ya havâle eder. Bu süreçte başına gelenlere sabreder. Sabrı hayat yapar ve bu onun için hayırdır. Daha önce de zikrettiğimiz gibi Allâh’u Teâlâ, sabredenleri sever ve sabredenlerle berâberdir. Allâh’u Teâlâ, bizleri sabretmemiz için imtihan ediyor ve sabrın sonunda mükâfâtını da elbette veriyor.

Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Hiç kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha büyük bir hediye verilmemiştir.”** [Buhârî, Müslim]

Yine bir başka hadîs-i şerifte: “Müslüman’ın başına bir meşakkat, hastalık, tasa, hüznün, ezâ, keder geldiğinde hattâ ona bir diken battığında, Allâh bunları hatâlarına kefâret sayar.” [Buhârî, Müslim] olarak geçmektedir. Bu hadîs-i şerifleri çok iyi anlamamız ve onlara îmân ederek hakikatleriyle yaşamamız gerekir.

Allâh’u Teâlâ’nın rızâsını ve rahmetini kazanmak, doğru yolda olup, o yolda sâbit kalmak, Müslümanlar’ın hayat gâyesidir. Bunu yerine getirmenin yolu ise

sabredenlerden olmayı gerektirir. Nitekim Allâh’u Teâlâ, sabredenleri Kur’ân-ı Kerîm’de şu şekilde müjdeliyor:

“Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmekle sınavacağız. Sabredenleri müjdele! Onlar, başlarına bir musîbet geldiğinde: ‘Doğrusu biz Allâh’a âidiz ve kuşkusuz O’na döneceğiz’ derler. İşte rablerinin lütufları ve rahmeti bunlar içindir ve işte doğru yola ulaşmış olanlar da bunlardır.” [Bakara: 2/155-157]

Sabrın Çeşitleri

Kavramlara baktığımızda bâzı kavramların iki tarafının olduğunu görebiliriz. Sabır kavramı da onlardan biridir. Sabır, “memdûh” ve “mezmûm” olarak ikiye ayrılır. Memdûh, övülmüş sabır olup, Rabbimizin bizden istediği sabırdır. Bunun karşısında ise mezmûm, yani yerilmiş sabır gelir ki bu da İslâm’ın yasakladığı sabırdır. Kısaca onlara değinelim:

Memdûh Sabır:

Herkesin kabul edeceği hakikat, yaşadığımız bu imtihan dünyâsında birçok şeyle sınanıyoruz. Bizler başımıza gelenler konusunda nasıl davranmamız gerektiğini iyi bilmeliyiz ki imtihanın sonunda Allâh’u Teâlâ’nın rahmetiyle kazanabilelim. İyi bilelim ki bu zor imtihanında, bu çetin sınavmada, memdûh sabrı gösterenler hep kazandılar ve hep kazanacaklar. Çünkü Rabbimizin sevip, râzı oldukları bizleri her dâim kazanca götürür.

Memdûh sabır konusunda da sabredilecek yerlerden bâzıları şunlardır: Allâh’u Teâlâ’ya itaatte sabır, günahlardan sakınmada sabır, hastalıklarda

sabır, zorluk ve yoklukta sabır... Şimdi de sabrın çeşitlerinin üzerinden kısaca bir geçerek, doğru bir bakış açısı yakalamaya çalışalım.

a.) Allâh’u Teâlâ’ya İtâatte Sabır

Mutlak ve ölçüsüz itâat, yalnızca Allâh’u Teâlâ’ya ve Rasûlune sallallâhu aleyhi ve sellem yapılır. Bununla berâber, Mü’minlerin emîrine, kocaya, velîlere, hocalara ve yöneticilere itâat, şer’î bir ihlal olmadığı sürece yapılır. Bu ise mukayyed itâattir. Bunların her ikisi de vâciptir. Nitekim Allâh’u Teâlâ şöyle emretmiştir: **“Ey îmân edenler! Allâh’a ve rasûlune itâat edin ve sizden olan emir sâhiplerine de...”** [Nisâ: 4/59]

Müslüman itâat üzere olmaya sabretmelidir, çünkü bu yaratılış gâyemiz olan ibâdetin gereğidir. Bu çabayı, gayreti ve devamlılığı gerektirmektedir. Bunu başarabilmek için Mü’min’in sabır ile itâat etmesi gerekir. Allâh’u Teâlâ şöyle buyurmıştır: **“Allâh’ın rızasını isteyerek sabah ve akşam Rabblerine duâ edenlerle berâber sen de sabret.”** [Kehf: 18/28]

b.) Günahlardan Sakınmakta Sabır

Kovulmuş şeytanın tuzakları, bir Mü’min için ne kadar zayıf olsa da, günahları insanlara güzel gösteren tehlikeli tuzaklardır. Mü’min, bu tuzaklara karşı dâima mücâdele içindedir ve ona aslâ boyun eğmez. Allâh’u Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Îmân edenler Allâh yolunda savaşırlar. İnkâr edenler ise tâğutun yolunda savaşırlar. Şu halde şeytanın dostlarına karşı savaşın. Şüphesiz şeytanın hilesi zayıftır.”** [Nisâ: 4/76]

Bu vesvese tuzaklarına düşmemek için Müslüman’ın güçlü bir irâde ile

sabretmesi gerekir. Nefsinin ve şeytanın arzularına izin vermeyerek direnç gösterir. İşte bu, kişinin nefsi ile kendisi arasındaki cihâddir. Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmıştır:

“Allâh katında en fazîletli muhâcir, Allâh’ın yasaklarından hicret edendir. En fazîletli cihâd, nefesine karşı cihâd edenin cihâdıdır.” [Taberâni]

c.) Hastalıkta Sabır

Hastalık, Allâh’u Teâlâ’nın bize katlanmak için verdiği imtihanlardan biridir. Fakat çoğu Müslüman’ın unuttuğu bir gerçek vardır ki, hastalık aynı zamanda Allâh’u Teâlâ’nın verdiği bir nîmettir. Allâh’u Teâlâ, günahlarımızı hastalık ile temizliyor, hastalıklara karşı sabredenleri müjdeliyor ve karşılığında Cennet’i vaat ediyor. Zira Resûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem buyurdular ki:

“Kul hastalandığı zaman Allâh ona iki melek gönderir ve onlara: ‘Gidin bakın, kulum yardımcılara ne diyor bir dinleyin!’ der. Eğer o kul, melekler geldiği zaman Allâh’a hamdediyor ve senâlarda bulunuyor ise, onlar bunu, her şeyi en iyi bilmekte olan Allâh’a yükseltirler Allâh’u Teâlâ, bunun üzerine şöyle buyurur: ‘Kulumun rûhunu kabzedersen, onu Cennet’e koymam kulumun benim üzerimdeki hakkı olmuştur. Şâyet şifâ verirsem, onun etini daha hayırlı bir etle, kanını daha hayırlı bir kanla değiştirmem ve günahlarını da affetmem üzerimde hakkı olmuştur.’ [Muvattâ]

Bir diğer hadîs-i şerifte ise: **Sara hastası olan Ümmü Züfer radiyallâhu anha, Nebî’den sallallâhu aleyhi ve**

sellem hastalığına şifâ vermesi için Allâh’u Teâlâ’ya duâ etmesini istiyor. Rasulullâh sallallâhu aleyhi ve sellem ise ona: ‘Eğer sabredersen, sana Cennet var. Istersen de sana şifâ vermesi için Allâh’a duâ edeyim’ buyuruyor. Ümmü Züfer radiyallâhu anha, hastalığına sabretmeyi seçiyor ve inşaAllâh âhirette Cennet’i kazanıyor. [Buhârî, Müslim]

d.) Zorlukta ve Yoklukta Sabır

Müslüman’ın malına, canına ve ailesine bir zorluk dokunduğunda sabrederse Allâh’u Teâlâ’nın mükâfâtı kaçınılmazdır. Zira Rasulullâh sallallâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

“Mü’min bir kulumun dünyâda sevdiğilerinden birini aldığı zaman buna sabredip karşılığını Allâh’tan beklerse onun mükâfâtı ancak Cennet’tir.” [Buhârî]

Mü’min, hayâtın zorluklarına ve yokluklarına karşı sabredendir, çünkü bilir ki fayda ve zarar ancak Allâh’u Teâlâ’dandır ve O, her şeyin en doğrusunu bilendir. Nitekim O, şöyle buyurmuştur:

“Bâzi şeyler vardır ki hoşlanmazsınız, fakat hayırlıdır size. Bâzi şeyler de vardır, hoşlanırsınız, şerdir size. Allâh bilir, siz bilmezsiniz ki.” [Bakara: 2/216]

Mezmûm Sabır:

Mezmûm sabır, kişinin kendisini veya Müslümanları zillate düşüren, İslâm’a ve İslâm ehline zarar veren, dinde aşırılığa ve tâvize sevk eden sabırdır. Böyle bir sabır ise yerilmiştir. Dînimizin yerdiği herşeyden kaçınmamız gerektiği gibi yine mezmûm olan sabırdan ve onların çeşitlerinden kaçınmamız ge-

rekir. Müslümanlar izzet sâhibi insanlardır. Zulme karşı aslâ sessiz kalamazlar. Bir Müslüman’ın sabır adı altında kendi bedenine zarar verecek şekilde yemeyi, içmeyi, giyinmeyi terketmesi de yanlıştır.

Yine Müslümanlar, Müslüman kardeşlerinin haklarını da her zaman korumalıdır. Def edilebilecek bir zarârı ortadan kaldırmak için gerekenler yapılmalıdır. Bu davranış da îmânın bir gereğidir. Kul, Allâh’u Teâlâ’dan aslâ belâ ve musîbet istememelidir. Acziyetimizi bilenler olarak, O’ndan sürekli kolaylık, güç ve âfiyet dileriz.

Bizler, ancak Allâh’u Teâlâ’nın rahmetiyle Cennet’i kazanabiliriz. Rahmetinin değıilde gazâbının olacağı şeylerden de yine O’na sığınırız. Konuyla alakalı olarak sabrın ölçüsünü doğru kullanmamız gerekir. Mezmûm sabır, hayır değıil şer, sevap değıil günahdır.

Sabırlı Olmakta Yardımcı Hususlar

Sabır kavramını ve önemini idrâk ettikten sonra, sâbir olabilmek için, bir Müslüman’ın dâima hatırlaması gereken bâzi hususlar vardır. Bu hususlar ona sabır şuûrunu edininip, hayâtına geçirmesinde yardımcı olacaktır. Bu hususlar Müslümanların zaten Îmân ettiği, fakat günlük meşğûliyetinden dolayı o an unutabildiği gerçeklerdir.

Müslümanlar olarak, bu dünyâ hayâtının geçici olduğuna ve bizim burada işlediğimiz amellerin, âhiretteki hayâtımız için olduğuna îmân ediyoruz. Her birimiz milyonlar arasında, koca dünyâda ne kadar küçük olsakta, sonsuz kudret sâhibi olan Allâh’u Teâlâ’nın mülkünde yaşadığımızı ve

ona döndürüleceğimizi hatırlamalıyız. Sabredenlerin, Allâh’u Teâlâ katında en güzel karşılıklar alacağını öğrendik. Nitekim Allâh’u Teâlâ:

“Şüphesiz ki sabredenlere, yaptıklarının en güzeliyle karşılığını vereceğiz.” [Nahl: 16/96] buyurmuştur.

Allâh’u Teâlâ’nın yardımı yakındır. Darlıktan sonra kolaylık gelir. Belâlara uğrayanlara Allâh’u Teâlâ’nın vaat ettiği karşılığı vereceğini ümit ederiz. Allâh’u Teâlâ: **“Şüphesiz ki, zorlukla berâber bir kolaylık vardır. Muhakkak ki her zorlukla berâber bir kolaylık vardır.”** [İnşirâh: 94/5-6] buyurmuştur.

Allâh’u Teâlâ’nın, el-Basâr (her şeyi gören) olduğuna îmân ederek, kendisi üzerinde gözetici olduğuna inanmak ve her namazda Fatihâ suresinde zikrettiği gibi sadece ondan istemek ve ona sığınmak: **“Sabredin, muhakkak ki Allâh sabredenlerle berâberdir.”** [Enfâl: 8/46]. Nebîlerin bizlere örnek olması gibi, sâlih ve sabbâr olan azimli insanlardan örnek almak ta sabır yolunu bizlere kolaylaştırır.

Birde kaçınmamızda fayda olan hususlar olarak; acele etmekten, aşırı öfkelenmekten, fazla üzülmekten, sıkıntıya girmekten, Allâh’u Teâlâ’dan ümit kesmekten uzaklaşmamız ve bunlardan Allâh’u Teâlâ’ya sığınmamız gerekmektedir. Çünkü bu hususlar sabrı, azmi ve gayreti zayıflatan kötü huy ve vesveselerdir.

Tüm bu hususları hayâtımızda idrâk ederek, gerçekten fayda ve zarârın ancak Allâh’u Teâlâ’dan olduğuna îmân ederiz. Sadece onun takdîr ettiğinin gerçekleşeceğine kabul ettikten sonra

geriye kalan tek şey, Allâh’u Teâlâ’ya duâ etmek ve ona sabırla sığınmaktır.

Hâtîme

Değerli okuyucu! Sizlerle bu mühim bilgileri paylaşmayı bizlere nasip eden Allâh’u Teâlâ’ya hamdolsun. Bil ki! Allâh’u Teâlâ’nın rızâsı ve rahmeti hiç ummadığımız yerlerde olabilir. Farkında olmadan bir yerde Allâh’u Teâlâ’ya hamdettiğimiz ve sabrettiğimiz için Cennet’i kazanabiliriz. Müslümanlar olarak dâima bu şuûrda olmamız, bu fırsatı yakalamamıza sebep olabilir. Allâh’u Teâlâ’ya hamdetmeyi ve şükretmeyi dilimizden düşürmemiz gerekir. Âyetler ve hadislerden görebildiğimiz üzere sabredenlere Cennet vaat edilmiştir.

Günümüzde mazumlara eziyet eden tâğutlara karşı sabretmekten ve Allâh’u Teâlâ’dan kurtuluş dilemekten başkası elimizden gelmiyor. Fakat elbet o gün gelecektir ki İslâm hâkim olacak ve bütün insanlık, Allâh’u Teâlâ’nın hükümlerine boyun eğecektir. Bizler, o günleri gözleyenleriz. Duâ edin ey Mü’minler!

Duâ:

Rabbim! Bizlere, zulmeden bu hâinleri def etmeyi nasip et! Bu yoldaki zorluklara katlanabilmek için güç-kuvvet ver! Rabbim! Bizlere kolayca Cennet’i kazanmayı nasip et! Bizleri kaldıramayacağımız yükler altında bırakma! Her hâlimizi rızâna muvâfık kıl! Gazâbına vesile olacak küfür, şirk ve isyândan bizleri koru! Allâhumme âmin...

Bir sonraki yazımızda buluşmak ümidiyle, sizleri Allâh’u Teâlâ’ya emânet ediyoruz.

AKSÂ'NIN YETİMLERİ

Zulüm bir kâbus gibi çökmüş Gazze'ye

Aksâ'nın yetimleri bir bir düşüyor

Bebekleri katleden şu câniliğe

Hainler boyun eğmiş, hep seyrediyor

...

Zâlimler masum olmuş, hâinler hâkim

Maktul olan terörist, kâtiler haklı

Mazlumların kanını arayan da kim?

Kör, sağır adaletin, yüreği paslı

...

“Küfür, tek millettir” “dostum!” dese kanma!

Enbiânın katiliyle bak kafirler!

Küfrün tuzaklarına sakın inanma!

Katliamda birleşiyor tüm zalimler

...

Bil ki, hırsızlar ancak kılıçtan anlar!

Gasıptır “yerleşimci” dedikleriniz

Savunmasın mı yurdunu o mazlumlar?

Zulmü engellemiyor demeçleriniz

...

“Siyonizm” dedikleri vahşi canavar

Beni Âdem kanını doymadan içer

Canavarı beslemek ne kötü bir ar

Ekinleri ve nesli hep ifsat eder

...

Hastaneleri vuran tâğûtun kulu

Necis cürmün yanına kalmayacak kâr

Ateşten çukurlar tâğûtlarla dolu

Azîzu'l-intikamın intikamı var

Hakan Emin.

AGSA'S ORPHANS

The oppression has spread over Gaza like a nightmare.

The orphans of Aqsa are falling one by one.

To the brutality that slaughters infants.

The traitors have submitted, always watching.

...

The oppressors have become innocent, the traitors are in power.

The slain one is labeled a terrorist, the killers are justified.

And who is the one seeking the blood of the oppressed?

The blind, deaf justice's heart is rusty.

...

“Disbelief is one nation”, If they say “my friend” don't fall for it!

Look at those who are with killers of prophets.

Do not fall for the traps of disbelief!

All oppressors unite in the massacre.

...

Know that, thieves only understand the language of the sword!

Those referred to as “settlers” are invaders.

Shouldn't the oppressed defend their homeland?

Your statements are not preventing oppression.

...

The savage monster they call “Zionism”.

It drinks the blood of Adam's children without being satisfied.

How dreadful it is to satiate the monster.

It always corrupts the crops and generations.

...

The servant of taghut who strikes hospitals.

They won't get away with the heinous sins.

Pits of fire are full of taghut.

The Almighty avenger has his retribution.

...

Sabri kuşananlara selâm ve duâ ile...

Hakan Emin.

MİN HÂC

Aile ve Eğitim Dergisi

“Dosdoğru Bir Yol Arayanlar İçin”

***

3 Aylık e-Dergi

-Ücretsiz-

OCAK 2024

8. Sayı

www.minhacdergisi.com

minhacdergisi@gmail.com

Telefon: 0501 362 15 10

***

Dergi içinde yer alan yazılardan ilgili
yazar mesûldür.

Kaynak gösterilerek kısmen ya da
tamamen alıntı yapılabilir.

“doğuğru bir yol arayanlar için”

MİN HÂC

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

“Şüphe yok ki Allâh,
sabredenlerle beraberdir.”

[Bağara: 2 / 153]

